

Esipuhe

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen (Stakes) toiminta-ajatuksena on edistää hyvinvointia ja terveyttä sekä toimii laadukkaiden ja tuloksellisten sosiaali- ja terveystalvelujen turvaamiseksi koko väestölle yhtäläisin perustein. Tässä tarkoituksessa se tuottaa ja välittää sosiaali- ja terveysalan tietoa ja osaamista päättäjille ja alan toimijoille. Stakesin ydintoimintoja ovat tutkimus, kehittäminen ja tietovarannot.

Toimintakertomuksessa Stakesin toiminnan tulokset kytetään sosiaali- ja terveysministeriön ja Stakesin tulossopimuksessa kirjattuihin tavoitteisiin. Yksityiskohtaisuudessaan toimintakertomus osoittaa Stakesin täyttäneen sille asetetut tulostavoitteet, josta lankeaakin kiitos koko Stakesin väelle.

Toimintakertomuksen tiedot perustuvat Stakesin tulosityksiköiden ja valtion laitosten kertomuksiin yksikköjensä toiminnasta vuonna 1999 sekä Stakesin tiedostoihin ja rekistereihin. Kertomuksen ovat koonneet erikoissuunnittelija Mikko Staff ja ylikamreeri Marja Medina.

Stakesin johtokunta on hyväksynyt toimintakertomuksen osana Stakesin tilinpäätöstä 23.3.2000 pidetyssä kokouksessa.

Helsingissä 24.3.2000

*Vappu Taipale
pääjohtaja*

SISÄLLYS

1 TOIMINTAKATSAUS	1
1.1 TOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT	1
1.2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	1
1.3 ORGANISAATIO JA OHJAUSTAPA	2
1.4 TOIMITILAT JA TOIMINTAVÄLINEET	5
1.5 STAKESIN ALAISET VALTION LAITOKSET	6
2 TULOKSELLISUUDEN KUVAUS	8
2.1 SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALAN YLEISTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	9
<i>Sosiaaliturvan ja sen rahoituksen kehittäminen työllisyyttä kannustavalla tavalla</i>	9
<i>Työ- ja toimintakyvyn edistäminen</i>	10
<i>Syrjäytymiskehityksen katkaisu</i>	11
<i>Elin- ja työympäristöön sekä elämäntapoihin vaikuttaminen</i>	13
<i>Palvelujen ja hoitokäytäntöjen tehostaminen</i>	15
<i>Kansainvälisyyteen ja EU-puheenjohtajuuskauteen liittyvä yhteistyö ja valmistautuminen</i>	23
<i>Hallinnonalan ohjauksen ja valvonnan tehostaminen (ml. hallinnonalan arviointistrategiankehittäminen)</i> ...	25
2.2 AIEMPIEN VUOSIEN TULOSSOPIMUKSISSA SOVITUT TEHTÄVÄT JA JATKUVA TOIMINTA	28
2.3 VAIKUTTAVUUS, TALOUDELLISUUS JA TUOTTAVUUS	35
<i>Stakesin ulkoisen arvioinnin tuloksia</i>	35
<i>Asiantuntijatehtävät</i>	35
<i>Tiedonvälitys</i>	38
<i>Henkilöstö</i>	38
<i>Maksuttoman toiminnan kustannukset</i>	42
2.4 MAKSULLINEN TOIMINTA JA KANNATTAVUUS	45
<i>Stakesin maksullinen toiminta</i>	45
<i>Stakesin alaiset valtion laitokset</i>	52
<i>Stakes -tiliviraston maksullisen toiminnan kannattavuus</i>	57
3 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA NIIDEN LIITTEENÄ ANNETTAVAT TIEDOT SEKÄ TILINPÄÄTÖKSEN LASKELMIEN TARKASTELU	59
3.1 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	59
3.2 TILINPÄÄTÖSLASKELMIEN LIITTEENÄ ANNETTAVAT TIEDOT	64
3.3 TILINPÄÄTÖKSEN LASKELMIEN TARKASTELU	91
<i>Tuotto- ja kululaskelma</i>	91
<i>Tase</i>	91
<i>Talousarvion toteutumalaskelma</i>	92
4 SISÄINEN VALVONTA	98
5 ALLEKIRJOITUKSET	101

1 Toimintakatsaus

1.1 Toiminnan lähtökohdat

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes on sosiaali- ja terveysministeriön alainen tulossuunnitelma yksikkö. Vuosi 1999 oli Stakesin seitsemäs toimintavuosi.

Stakesin toiminta-ajatuksena on edistää hyvinvointia ja terveyttä sekä toimii laadukkaiden ja tuloksellisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi koko väestölle yhtäläisin perustein. Tässä tarkoituksessa se tuottaa ja välittää sosiaali- ja terveysalan tietoa ja osaamista päättäjille ja alan toimijoille. Stakesin ydintoimintoja ovat tutkimus, kehittäminen ja tietovarannot.

Stakesin lakisääteiset tehtävät ovat:

- seurata ja arvioida sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja kehitystä
- tuottaa, hankkia ja välittää alan kotimaista ja kansainvälistä tietoa ja osaamista
- ylläpitää alan virallisia ja muita tilastoja, tiedostoja ja rekistereitä
- harjoittaa alan tutkimus- ja kehittämistoimintaa
- edistää ja toteuttaa alan koulutusta
- tehdä aloitteita ja esityksiä.

Stakesin toimintaa ohjaavat myös STM:n strategiset linjaukset, jotka konkretisoituivat ministeriön ja Stakesin välisessä tulossopimuksessa sekä vuonna 1999 valmistunut valtioneuvoston hyväksymä Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite ja toimintaohjelma 2000 - 2003 (TATO).

Stakesin toiminnan painopisteet ja toimintalinjat on määritelty Stakesin BSC-kortistossa, joka hyväksyttiin joulukuussa 1999. Kortiston avulla pyritään maastouttamaan Stakesin toiminta-ajatus tulosalue ja yksilötasolle. BSC-kortisto toimii strategisen ja tulosjohtamisen apuvälineenä käytännön johtamistyössä.

1.2 Toimintaympäristö

Stakesin toimintaympäristö pysyi vuonna 1999 suhteellisen vakaana. Erityisinä kysymyksinä nousivat toimintavuoden aikana esiin lasten ja nuorten mielenterveys, huumeongelmat ja vanhustenhuollon tilanne.

Vuonna 1998 STM:n käynnistämä Stakesin kansainvälinen arviointi vietiin päätökseen kevään aikana. Arviointiryhmän suositusten pohjalta Stakes jatkoi organisaationsa ja toimintansa uudelleen arviointia. Päätettiin, että panostusta kuntatason sosiaali- ja terveydenhuoltoon kehittäviin hankkeisiin lisätään, asiakaspalautejärjestelmää rakennetaan ja tietotuotteita kehitetään asiakaslähtöisiksi samalla, kun toimintaa ja organisaatorakennetta kehitetään suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Arvioinnin tuloksista on kerrottu enemmän luvussa 2.3.

1.3 Organisaatio ja ohjaustapa

Sosiaali- ja terveysministeriön Stakesiin kohdistaman tulossopimuksen välineenä on vuotuinen tulossopimus. Vuotta 1999 koskevista tulostavoitteista sovittiin tulossopimuksen valmistelutyöryhmän kokouksessa ja niitä tarkennettiin kolmessa tulossopimuksen tarkistusneuvottelussa. Tulossopimus allekirjoitettiin 15.12.1998.

Johtokunta

Valtioneuvoston nimittämä johtokunta on Stakesin ylin päättävä elin. Johtokunnan keskeinen tehtävä on ohjata Stakesin toimintaa vastaamaan siihen kohdistuvia odotuksia. Stakesin johtokunnan kokoonpano muuttui 31.1.1999. Johtokunnan yhdeksästä jäsenestä viisi vaihtui.

Stakesin johtokunta 1.2.1995 - 31.1.1999:

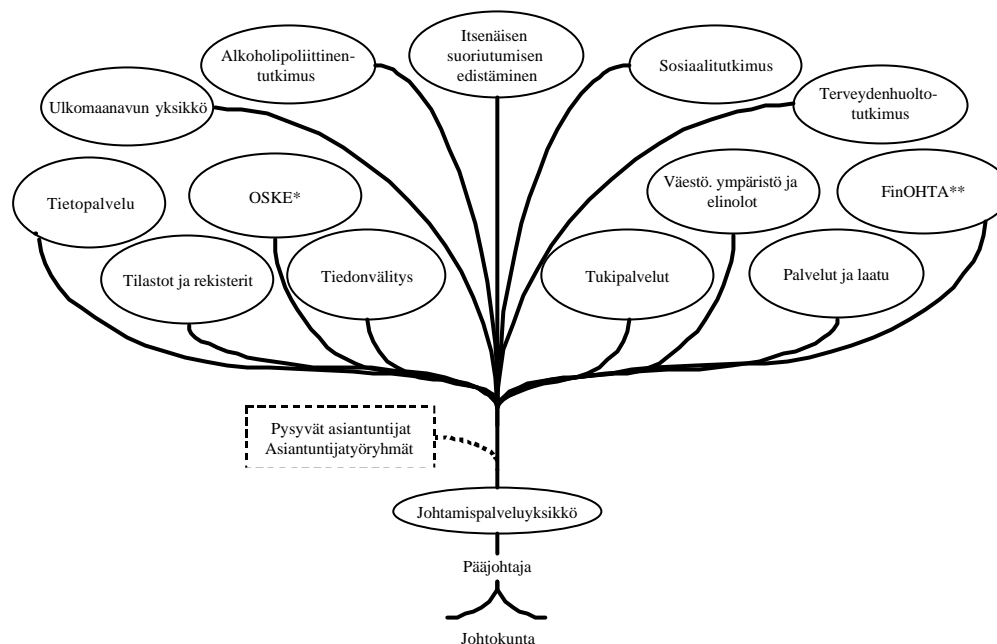
- maaherra Eino Siuruainen, Oulun lääninhallitus (puheenjohtaja)
- hallitusneuvos Aino-Inkeri Hansson, Sosiaali- ja terveysministeriö
- kansanterveystieteen professori Aulikki Nissinen, Kuopion yliopisto
- johtaja Berndt Långvik, Suomen Kuntaliitto (varapuheenjohtaja)
- kehitysjohtaja Martti af Heurlin, Teknologian kehittämiskeskus
- hallintoylilääkäri Pauli Poutanen, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri
- sosiaalitoimenjohtaja Maija Kyttä, Turun kaupungin sosiaalikeskus
- pääjohtaja Vappu Taipale, Stakes
- erikoissuunnittelija Olavi Kaukonen, Stakesin henkilöstön edustaja

Stakesin johtokunta 1.2.1999 - 31.1.2003:

- maaherra Eino Siuruainen, Oulun lääninhallitus (puheenjohtaja)
- apulaisosastopäällikkö, hallitusneuvos Aino-Inkeri Hansson, Sosiaali- ja terveysministeriö
- landskapsläkare Birger C H Sandell, Ålands landskapsstyrelse
- teknologia-asiantuntija Hanna Pohjonen, Teknologian kehittämiskeskus
- johtaja Pekka Alanen, Suomen Kuntaliitto
- johtaja Matti Pulkkinen, Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri
- sosiaalitoimenjohtaja Maija Kyttä, Turun kaupungin sosiaalikeskus
- pääjohtaja Vappu Taipale, Stakes
- erikoistutkija Marjatta Bardy, Stakesin henkilöstön edustaja

Johtokunta kokoontui viisi kertaa. Johtokunnan kokoukset pidettiin 22.2., 29.3., 24.5., 30.6. ja 21.9. pääosin Helsingissä Stakesin tiloissa.

STAKESIN ORGANISAATIO 1999

* Sosiaali- ja terveysalan tietoteknologian osaamiskeskus

** Terveystieteellisen menetelmien arviointiyksikkö (Finnish Office for Health Care Technology Assessment)

Stakesin toimintaa johtaa pääjohtaja johtoryhmän tukemana. Stakesin sisäinen organisaatio määritellään pääjohtajan hyväksymässä työjärjestyksessä. Uudistettu työjärjestys hyväksyttiin otettavaksi käyttöön vuoden 1999 alussa.

Johtoryhmä

Johtoryhmä käsittelee Stakesin tulostavoitteita ja resurssien jakoa koskevat sekä muut keskuksen toiminnan kannalta merkittävät asiat. Johtoryhmän tehtävänä on myös yhteensovittaa keskuksen toimintoja ja vastata sen kokonaisvaltaisesta kehittämisestä ja toimintojen koordinoinnista sekä valmistella ja arvioida laajoja hankkeita. Johtoryhmä piti vuonna 1999 44 kokousta ja 3 strategiapäivää.

Johtoryhmän kokoonpano 1999:

- pääjohtaja Vappu Taipale (puheenjohtaja)
- ylijohtaja Hannu Uusitalo (varapuheenjohtaja)
- ylijohtaja Mauno Konttinen
- johtaja Aulikki Kananoja (-31.8.1999)(virkavapaa 27.7.1998-7.2.1999, sijaisena johtaja Terhi Lönnfors)
- johtaja Tellervo Kling (-31.1.1999)
- johtaja Salme Ahlström (1.2.-30.9.1999)
- johtaja Terhi Lönnfors (1.10.1999-)
- kehittämisspäällikkö Ani Kajander (sihteeri -31.12.1999)
- suunnittelija Kirsi-Marja Lehtelä (sihteeri 19.4.1999 -)

Tulosityksiköt

Tulosityksiköt vastaavat Stakesin toiminnasta ja tulostavoitteiden toteutumisesta niille pääjohtajan ja tulosjohtajan välisissä tulossopimuksissa määritellyillä voimavaroilla.

Tulosityksiköiden määrä lisääntyi yhdellä kertomusvuoden alusta lukien, kun aiemmin Tiedonvälitys – yksikköön kuulunut Tietopalvelu –ryhmä eriytettiin itsenäiseksi tulosityksiköksi. Palvelut ja laatu –yksikön yhteyteen perustettiin maksullista konsultointia kunnille ja kuntayhtymille tekevä 'Kuntapalvelut' -projekti.

Stakesin tulosityksiköt ja niiden tulosjohtajat vuonna 1999 olivat:

- Alkoholipoliittinen tutkimusyksikkö (APOL) tutkimusprofessori Jussi Simpura
- Itsenäisen suoriutumisen -yksikkö (ITSE) lakimies Erkki Kemppainen
- Palvelut ja laatu -yksikkö (PALA) kehittämisspäällikkö Irma Kiikkala
- Sosiaalitutkimusyksikkö (SOTU) erikoistutkija Hannu Valtonen
- Terveystieteiden tutkimusyksikkö (THTY) tutkimuspäällikkö Juha Teperi – 31.10.1999, tutkimuspäällikkö Pekka Rissanen 1.11.1999 –
- Tiedonvälitys-yksikkö (TIEVY) päätoimittaja Kari Raivio
- Tietopalvelu-yksikkö (TIPA) tietopalvelupäällikkö Anja Heino
- Tilastot ja rekisterit -yksikkö (TILRE) kehittämisspäällikkö Olli Nylander
- Tukipalvelut -yksikkö (TUPA) lakimies Riitta-Liisa Niittymaa
- Väestö, ympäristö ja elinolot -yksikkö (VYE) kehittämisspäällikkö Sirpa Taskinen
- Terveystieteiden menetelmien arviointiyksikkö (FinOHTA) tutkimusprofessori Pekka Karp (virkavapaa 31.8.2001 asti) ylilääkäri Risto Roine
- Ulkomaanavun kehittämisspäällikkö (HEDEC) tulosjohtaja Anneli Milén – 31.7.1999,

Ali Arsalo 1.8.1999 –

- Sosiaali- ja terveystietoteknologian osaamiskeskus (OSKE) tietohallintopäällikkö Pekka Ruotsalainen
- Johtamispalveluyksikkö (JOPA) kehittämisspäällikkö Ani Kajander

Kertomusvuonna valmistuneen Stakesin kansainvälisen arvioinnin suositusten ja itsearvioinnin pohjalta Stakes jatkoi organisaationsa ja toimintansa uudelleen arviointia. Toimintaa ja organisaatorakennetta kehitettiin BSC -prosessissa kokonaisuuksiksi, joiden pohjalta valmisteltiin Stakesiin uutta organisaatiomallia.

Organisaatiouudistuksessa entiset 13 tulosyksikköä koottiin kolmelle toiminnan ja yhdelle hallinnon tulosalueelle. Uudet tulosalueet ovat Sosiaali- ja terveystietopalvelut, Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, StakesTieto ja Hallintopalvelut. Ulkomaanavun yksikkö (HEDEC) säilyi erillisenä tulosyksikkönä. Stakesin uusi organisaatio astui voimaan 1.1.2000.

BSC -prosessissa määriteltiin myös tekijöitä, joilla pyritään parantamaan Stakesin yhteiskunnallista vaikuttavuuttaan ja palvelukykyään, resurssien hallintaa, prosessien ja rakenteiden toimivuutta sekä henkilöstön työkykyä ja ammatillista uudistumista. Tavoitteena on mm., että sosiaali- ja terveystietoinformaatio-ohjaus toimii vuorovaikutteisesti ja tuloksellisesti, organisaatio tukee toiminta-ajatusta käytännössä, toimintamalli on sujuva ja asiakkaalle avautuva ja hallinto on asiantuntijatyötä tukeva.

Alkoholitutkimussäätiö

Vuonna 1950 perustettu Alkoholitutkimussäätiö on vuodesta 1996 lähtien toiminut Stakesin yhteydessä. Säätiö edistää ja tukea sellaista tieteellistä tutkimusta, jonka kohteena on alkoholin käyttö yleensä sekä alkoholi yksilön ja yhteiskunnan ongelmana. Alkoholitutkimussäätiö on hallinnollisesti itsenäinen. Säätiön ja Stakesin solmiman sopimuksen mukaan Stakes luovuttaa säätiön tutkimusjohtajan ja Stakesin tiloissa työskentelemään hyväksytyjen sopimustutkijoiden käyttöön tarpeelliset työtilat, työvälineet ja hallintopalvelut. Alkoholipoliittinen tutkimusyksikkö tarjoaa säätiön sihteerille säätiön hallinnon hoitamisessa tarvittavaa sihteeriapua. Kertomusvuonna Stakesin tiloissa työskenteli säätiön tutkimusjohtaja ja viisi sopimustutkijaa.

1.4 Toimitilat ja toimintavälineet

Stakes toimii Aleksia OYJ:n omistamassa kiinteistössä Ympyrätalossa Siltasaarenkatu 18:ssa. Toimitilat sijaitsevat useassa eri kerroksessa. Vuoden lopussa Stakesin käytössä oli toimistotilaa yhteensä 12 105 m². Stakesin käytössä oli lisäksi 866m² varastotiloja ja pieni toimisto Turussa. Toimitiloja vuokrattiin Ympyrätalosta lisää noin 600 m² (5 %) vuoden aikana. Kertomusvuonna luovuttiin Brysselin toimistosta.

Kalusteita ja koneita hankittiin vuoden 1999 aikana kaikkiaan 0,5 milj.mk:lla, joka koostuu kopiokoneiden ja työtilojen kalusteiden uusinoista. Tietotekniikkahankintoihin käytettiin vuonna 1999 yhteensä noin 2,8 milj.mk. Stakesin tietotekniikka-arkkitehtuuri perustuu lähiverkkoon, jossa oli vuoden 1999 lopulla Terveystietokeskuksen oikeusturvakeskus mukaan laskettuna yli 400 työasemaa. Tiukentuneesta taloudellisesta tilanteesta johtuen hankinnat supistuivat noin 1,7 milj.mk vuoteen 1998 verrattuna.

1.5 Stakesin alaiset valtion laitokset

Stakesin alaisuudessa on kaksi valtion mielisairaala ja seitsemän koulukotia, jotka solmivat tulossopimuksen Stakesin kanssa.

Vuoden aikana valmisteltiin Mikkelin maalaiskunnassa sijaitsevien Koivikon ja Sairilan koulukotien hallinnollista yhdistymistä vuoden 2000 alusta. Muuten Stakesin alaisten laitosten lukumäärässä tai rakenteessa ei tapahtunut muutoksia toimintavuonna.

Stakesin alaiset laitokset vuonna 1999		
Laitos	Paikkakunta	Laitoksen johtaja
Mielisairaalat		
Niuvanniemen sairaala	Kuopio	Jari Tiihonen (–25.3.1999 Eila Repo (26.3.1999 – Äitiyslomalla 1.10.–) Jarmo Paanila (1.10.1999 –)
Vanhan Vaasan sairaala	Vaasa	Markku Eronen
Koulukodit		
Harvialan koulukoti	Harviala	Kari Oinonen
Koivikon koulukoti	Mikkeli	Heikki Soininen
Lagmansgårdenin koulukoti	Bennäs	Ulf Stenman
Limingan koulutuskeskus	Liminka	Manu Kitinoja
Sairilan koulukoti	Mikkeli	Ilpo Huvinen
Sippolan koulukoti	Sippola	Kari Rönttilä
Vuorelan koulukoti	Nummela	Kurt Kyllöinen

Valtion mielisairaaloiden toiminnan tarkoituksena on tuottaa oikeuspsykiatrian erikoisalan palveluja koko maata varten. Sairaaloissa hoidetaan kriminaalipotilaita sekä erityisen vaarallisia ja/tai vaikeahoitaisia psykiatrisia potilaita ja suoritetaan mielentilatutkimuksia. Tämän lisäksi Niuvanniemen sairaala toimii Kuopion yliopiston oikeuspsykiatrian klinikkana, jonka tarkoituksena on huolehtia oikeuspsykiatrian suppean erikoisalan perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksesta sekä tehdä alan tieteellistä tutkimustyötä. Valtion mielisairaaloiden yhteenlaskettu vahvistettu paikkaluku vuonna 1999 oli 409 ja yhteenlaskettu henkilöstömäärä 641.

Valtion koulukodeissa annetaan kasvatusta, hoitoa ja peruskouluopetusta tai ammatillista koulutusta sellaisille lastensuojelulain perusteella sosiaalilautakunnan huostaan otetuille lapsille, joita ei voida tarkoituksenmukaisesti kasvattaa ja hoitaa perhehoidossa, lastenkodissa tai muussa lastensuojelulaitoksessa ja jotka eivät sairautensa tai vammaisuutensa vuoksi tarvitse muualla annettavaa hoitoa. (A valtion koulukodeista (796/78 2 §). Koulukodeissa voidaan järjestää myös lastensuojelulain mukaista avohuoltoa ja jälkihuoltoa sekä mielenterveyslaissa (1116/90) tarkoitettuja mielenterveyspalveluja lukuun ottamatta tahdosta riippumatonta hoitoa (A valtion koulukodeista, 2§). Koulukodit on tarkoitettu esimurrosikäisille ja murrosikäisille lapsille. Alle 12-vuotiaan lapsen saa sijoittaa koulukotiin tai muuhun siihen rinnastettavaan yksityiseen lastensuojelulaitokseen vain yhdessä hänen vanhempansa, huoltajan tai sen henkilön kanssa, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on (LsL 22§).

Vuonna 1999 valtion koulukoteja oli seitsemän, ja niissä oli kaikkiaan 147 oppilaspaiikkaa. Lisäksi koulukodeilla oli yhteydessään perhekoteja, joihin sijoittaminen lisäsi paikkamäärää tarpeen mukaan.

2 Tuloksellisuuden kuvaus

Stakesin tulostavoitteet vuodelle 1999 määriteltiin valtion talousarviossa (luvun 33.02 perustelut) sekä STM:n kanssa solmitussa tulossopimuksessa. Stakesin alaisten laitosten tulostavoitteet määriteltiin tulossopimuksissa, jotka mielisairaalat ja koulukodit ovat tehneet Stakesin kanssa.

Stakesin vuoden 1999 tulossopimus on STM:n tulosohjauksen kehittämisprosessin mukainen uudistettu tulossopimus, jossa on kirjattu vain ministeriön kannalta keskeiset uudet tavoitteet pyrkimättä sopimusvuoden koko toiminnan kattamiseen. Ministeriötason tehtävä- ja tavoiterakenteita ei voi sellaisenaan siirtää tutkimus- ja kehittämislaitokselle, jonka vuoksi Stakesin toiminnalliset kokonaisuudet eivät helposti hahmotu suunnittelu- ja seuranta-asiakirjoissa.

Toimintavuoden tulokset on esitetty tulossopimuksen rakenteen mukaisesti. Yleistavoitteet on erotettu muusta tekstistä kursivoinnilla ja keskeisimmät tulostavoitteet on numeroitu tulossopimusta noudattaen ja erotettu muusta tekstistä lihavoinnilla. Lisäksi toimintavuoden tulokset, joita koskevat tulostavoitteet on kirjattu vuoden 1998 tulossopimukseen on esitetty erikseen vuoden 1998 tulossopimuksen rakenteen mukaisesti.

Jaksoon 2.4 on koottu yhteenveto Stakesin alaisten koulukotien ja mielisairaaloiden tuloksista.

Stakesin toiminnan erilliskustannukset tulossopimuksen yleistavoitealueittain on esitetty seuraavassa taulukossa.

Yleistavoite	Erilliskustannukset (1 000mk)	
	Tulossopimuksessa arvioitu	Toteutunut
Sosiaaliturvan ja sen rahoituksen kehittäminen työllisyyttä kannustavalla tavalla		620
Työ- ja toimintakyvyn edistäminen		500
Syrjäytymiskehityksen katkaisu		3 550
Elin- ja työympäristöön sekä elämäntapoihin vaikuttaminen		11 250
Palvelujen ja hoitokäytäntöjen tehostaminen		24 100
Kansainvälisyyteen ja EU-puheenjohtajuuskauteen liittyvä yhteistyö ja valmistautuminen		3 090
Hallinnonalan ohjauksen ja valvonnan tehostaminen		900
Summa	46 000	44 010
Aiempien vuosien tulossopimuksessa sovitut tehtävät ja jatkuva toiminta	46 000	58 849
Tukitoiminnot	35 000	36 857
Maksullinen toiminta	19 000	35 611
Summa	100 000	131 317
YHTEENSÄ *	146 000	175 327
* sisältää sekä maksuttoman ja maksullisen toiminnan että ulkopuolisen rahoituksen		

Kustannusten jako yleistavoitealueille perustuu arvioon ja on suuntaa-antava. Osa yleistavoitteista ei kohdistu suoraan tiettyyn hankkeeseen vaan tavoitetta on toteutettu useassa hankkeessa osana suurempia kokonaisuuksia, jonka vuoksi kustannusten kohdennus perustuu joissakin tapauksissa arvioon.

2.1 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan yleistavoitteiden toteutuminen

Stakes osallistui sosiaali- ja terveysministeriön ja sen hallinnonalan yleistavoitteiden toteuttamiseen alla olevan mukaisesti.

Sosiaaliturvan ja sen rahoituksen kehittäminen työllisyyttä kannustavalla tavalla

Stakes lisää asiantuntemustaan sosiaaliturvan talouden ja kannustinvaikutusten selvittämisessä. Stakes tutkii ja selvittää erilaisia sosiaaliturvamalleja, niiden rahoitusta ja sosiaalisia seurauksia.

(5.1.1) Tulonjako- ja kulutustutkimusaineisto. Stakes hankkii asiantuntemusta tulonjako- ja kulutustutkimusaineistojen hyödyntämiseen mm. mikrosimulaatiomallien käytössä.

Stakes käytti tulonjakoaineistoja useissa tutkimushankkeissa ja kasvatti osaamistaan mikrosimulaatiomallin (SOMA-malli) käytössä. Mallin ylläpidon työnjaosta sovittiin STM:n kanssa. Mallia käytettiin mm. perustulomallien analysoinnissa 'Köyhyys-vuosikirjassa', joka ilmestyy vuonna 2000. (SOTU 41305)

(5.1.2) Palvelujärjestelmän kustannus selvitys. Stakes tekee ensimmäisen arvion palvelujärjestelmän ja pitkäaikaishoidon tulevista kustannuksista.

Palvelujärjestelmän kustannus selvitystä palvelevaa tutkimusta tehtiin mm. tutkimuksessa, jossa käsitellään julkisen vanhustenhuollon maksu- ja rahoitusjärjestelmien rakenteita lähinnä Suomessa sekä Saksassa ja Iso-Britanniassa. Tutkimuksessa kehitetään Suomen olosuhteisiin sopivaa julkisen vanhustenhuollon mallia, josta tutkimuksessa esitetään ratkaisu verorahoitteen yhteisvastuun ja asiakkaan välille. (SOTU 45301)

Dementian hoidon kustannuksia selvitettiin kertomusvuonna. Selvitettiin Kelassa ja STM:ssä kerättävien kustannustilastojen siirtämismahdollisuuksia Stakesiin. Sen pohjalta vuoden 2000 tulosopimukseen kirjattiin velvoite ko. toiminnan siirtämisestä Stakesille. (TILRE)

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsauksessa 2000 julkaistaan arvio vanhustenhuollon kustannuksista. (JOPA)

Työ- ja toimintakyvyn edistäminen

Stakes osallistuu kansallisen ikäohjelman toteuttamiseen kehittämällä sosiaali- ja terveystalouksia ja välittämällä omille kohderyhmilleen tietoa kansallisesta ikäohjelmasta.

(5.2.1) Kansallinen ikäohjelma. Stakes tuottaa kansallisen ikäohjelman osana ikääntyvien sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden jaksamista, työssäpysymistä ja sen esteitä koskevan selvityksen. Selvitykseen osoitetaan IKOMI-rahoitusta.

Stakes tuotti selvityksen sosiaali- ja terveydenhuollon työssä pysymisestä ja eläköitymisestä sovitulla tavalla ilman IKOMI-rahoitusta (Aiheita 2/2000). Selvityksen mukaan enenaikainen eläkkeelle siirtyminen on sosiaali- ja terveystoimessa melko vähäistä koko kunta-alaan verrattuna. Erittäin työttömyyseläkkeille on siirrytty harvoin. Sosiaali- ja terveystoimen eri ammattiryhmät poikkeavat kuitenkin toisistaan merkittävästi. (SOTU 44302)

(5.2.2) Hyvinvointiklusteri-hankkeet. Stakes osallistuu hyvinvointiklusteriyhteistyön puitteissa ikääntyminen, itsenäisen suoriutumisen ja toimintakyky ja Ehkäisevän toiminnan kehittäminen - ohjelmien sekä kansainvälisen ILSE (Independent Living Solutions for Everybody) -projektin toteuttamiseen (osittain STM:n erillisrahoitus).

Stakes osallistui Ulkomaankauppaliiton koordinoimaan Suomen ja Hollannin väliseen palvelutalouksien rakentamiseen liittyvään 'ILSE' -yhteistyöhankkeeseen. Hanke perusti valtakunnallisen ILSE-työryhmän, jossa ovat mukana kaikki merkittävät valtakunnalliset toimijat. Lisäksi verkottamista jatkettiin asiantuntijoiden ja yritysmaailman piirissä. ILSE-helpdeskin suunnittelu käynnistettiin ja esteettömän asumisen tietopankkiratkaisua valmisteltiin. (ITSE 10301)

Kauppa- ja teollisuusministeriölle tehtiin tilaustutkimustyö ”Hyvä asiakkuus – sosiaali- ja terveydenhuollon tilaajana”. Tutkimuksessa selvitettiin, miten hyvin sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmässä eri päättäjien keskuudessa on mielletty hyvinvointiklusteritoiminta ja missä määrin toimintatapoja on muutettu tai aiotaan muuttaa kehittämistoimenpiteiden kautta. (SOTU)

Syrjäytymiskehityksen katkaisu

Stakes tutkii syrjäytymistä, pitää yllä syrjäytymistutkimusverkostoa sekä kehittää ja arvioi paikallisia syrjäytymisen ehkäisyn hankkeita ja vastaa niiden riittävästä valtakunnallisesta koordinoimisesta ja verkostoitumisesta.

(5.3.1) Eriarvoisuus, köyhyys ja syrjäytyminen. Stakes seuraa, arvioi ja tutkii hyvinvointipolitiikan muutoksia kiinnittäen erityistä huomiota eriarvoisuuden, syrjäytymisen ja köyhyyden kehitykseen sekä syrjäytymisen vastaisten toimien kehittämiseen ja toimeenpanoon.

Tutkimushanketta 'Suomalainen slummi?' toteutettiin yhteistyössä Helsingin kaupungin tietokeskuksen kanssa. Hankkeessa osoitettiin, että pääkaupunkiseudun aiempi kehityssuunta on kääntynyt niin, että alueelliset erot ovat tasoittumisen sijasta alkaneet kasvaa. Hankkeen tulosten kautta käynnistyi uudentyypinen kaupunkipoliittinen keskustelu, jossa etsitään ennalta ehkäiseviä toimia urbaanin eriytymisen katkaisemiseksi. (SOTU 49902)

Kertomusvuonna saatettiin päätökseen 3-osainen tutkimus vähimmäisturvasta Suomessa, josta raportoitiin konsensuskyselyn tulokset sekä vähimmäistarvemetodiikkaan perustuva osa. 'Toimeentulotukireformin arviointitutkimuksen' pohjalta tuotettiin väliraportti, jossa tapahtunutta kehitystä analysoitiin hallituksen määrittelemiä tavoitteita vasten. Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiantosta tehtiin empiirinen tutkimus sosiaaliturvan väärinkäytöstä Suomessa. Kansainväliseen vertailevaan projektiin tuotettiin tutkimusraportti 'Leaks in the safety net'. Osallistuttiin Suomen Akatemian rahoittamaan talouslaman vaikutuksia koskevaan tutkimusohjelmaan sekä EU/TSER-ohjelman rahoittamaan 'SEDEC' -projektiin, johon tuotettiin Suomea koskevat aineistot ja raportit. (SOTU 42901, 42902, 42309, 42306, 42307, 42304)

'Diakonian köyhät' -tutkimuksesta ilmestyi julkaisu 'Diakonian köyhät - epävirallinen apu perusturvan paikkaajana' (Raportteja 235/99). Tutkimus osoitti, että kirkon diakonian piirissä suhtaudutaan kriittisesti siihen näköalaan, että kansalaisten perusturvasta huolehtiminen kaatuu yhä merkittävämmiin kirkon vastuulle. Kuudellakymmenellä prosentilla yksinelävistä diakonian avustasiakkaista tosiasialliset käytettävissä olevat tulot jäivät toimeentulotukinormin alapuolelle. (SOTU 48302)

'Ylivelkaantumisen ongelmat' -tutkimuksesta ilmestyi julkaisu "Mitäs luulet motivaatiosta tehdä töitä?" Haastattelututkimus velkajärjestelyistä karsiutuvista ja hylätyistä (Raportteja 233/1999). Tutkimuksen tulosten pohjalta esitettiin parannusehdotuksina velkojen vanhentumissäännösten kehittämistä, ulosoton kohtuullistamista vapaakuukausien lisäämisen avulla ja perinnän kehittämistä määrääaikaisten maksuohjelmien suuntaan. (SOTU 48301)

'Rikosuhripäivystys Suomessa' -hankkeessa ilmestyi raportti "Unohdettu rikoksen uhri? Tutkimus rikosuhripäivystyksestä Suomessa" (Raportteja 1999/244), jossa selvitetään rikosuhripäivystystoiminnan organisoimista ja toiminnan kokemuksia. Lisäksi valmistui Rikosuhripäivystyksen vaikutavuustutkimuksen käsikirjoitus ja julkaistiin kaksi artikkelia. (SOTU 48901)

'EUROHOME' -tutkimusprojektin loppujulkaisu "Coping with Homelessness: Issues to be Tackled and Best Practices in Europe" ilmestyi alkuvuonna (edited by Dragana Avramov, Ashgate

1999). 'European Observatory on Homelessness' ia varten laadittiin Suomen kansallinen raportti aiheena tukiasuminen asunnottomuuden ehkäisijänä, "Supported Housing as Means to Prevent Homelessness". (ITSE 10325)

(5.3.2) Paikalliset innovatiiviset sosiaalipoliittiset hankkeet. Stakes arvioi syrjäytymisen vastaisia innovatiivisia hankkeita ja kehittää niiden verkostoitumista. Hanke on aloitettu ministeriön tuke-
rahoituksella 1998.

'Innovatiivisten paikallisten sosiaalisten hankkeiden tutkimus' jatkui. Tutkimuksessa tarkastellaan kahdeksaa eri puolilla maata sijaitsevaa paikallista hanketta. Hankkeeseen liittyy myös responsiivisen evaluoinnin menetelmän kehittäminen paikallisen sosiaalipolitiikan tarpeisiin soveltuvaksi. Em-
piirisen tutkimuksen ensimmäisiä tuloksia julkaistaan vuonna 2000. Hankkeelle on myönnetty TUKE-rahoitusta vuosina 1998-99 yhteensä 550 000 mk, josta kertomusvuonna käytettiin 222 275 mk. (SOTU 41302)

(5.3.3) Sosiaalisen luototuksen kokeilu ja arviointi. Uusi nelivuotinen hanke, joka voidaan liittää Stakesin aikaisempaan ylivelkaantumistutkimukseen. Hanke liittyy aloitettavaan kuntakokeiluun sekä Takuu-säätiön kokeiluun sosiaalisesta luototuksesta. Stakes vastaa hankkeen evaluaatio-osuudesta. Rahoitetaan osittain STM:n erillisrahoituksella.

'Sosiaalinen luototus' –seurantatutkimuksen ensimmäisen vuoden kokemuksen mukaan kuntien myöntämien sosiaalisten luottojen tarve on ollut suurta ja luottoihin varatut määrärahat ovat osoit-
tautuneet pieniksi. Seurantatutkimus kohdistuu sekä kunnallisen sosiaalisen luototuksen kokeiluun, josta vastaa Sosiaali- ja terveysministeriö että Takuu-Säätiön kokeiluun, jota toteutetaan Raha-
automaattiyhdistyksen tuella. Projektista julkaistiin raportti: 'Sosiaalisen luototuksen käynnistymi-
nen Suomessa. Lähtökohdat, mallit ja kokemukset' (Aiheita 42/1999). STM-erillisrahoitus 180
000 mk. (SOTU 48902)

(5.3.4) Ehkäisevä sosiaalipolitiikka kuntatasolla. Stakes toimii ehkäisevän sosiaalipolitiikan kun-
taprojektin tulosten hyödyntämiseksi.

'Ehkäisevän sosiaalipolitiikan kuntastrategiat' (kuntaprojektin toinen vaihe) -hanke toteutettiin Raahen kaupungin koulutushankkeena, jossa mukana ovat kuntalaiset, luottamusmiehet ja virka-
miehet. Hanke päättyy vuonna 2001. (VYE 77311)

Lisäksi ehkäisevään sosiaalipolitiikkaan liittyen toteutettiin 'Lasten ja nuorten hyvinvointi-
indikaattorit' ja 'Keski-Uudenmaan kuntien hyvinvointi-indikaattori' -hankkeet. (TILRE/VYE)

(5.3.5) Sosiaalisten vaikutusten arviointi (SVA) Stakes kehittää sosiaalisten ja terveysvaikutusten arviointimalleja ja metodeja.

'Sosiaalisten ja koettujen terveysvaikutusten arviointi' –hankkeessa toteutettiin seuranta-arviointi ihmisiin kohdistuvista vaikutuksista, selvitettiin sosiaalisten vaikutusten arvioinnin laatua ja kehittä-
mistarpeita kotimaisen ja ulkomaisen aineiston pohjalta sekä terveysvaikutusten arvioinnin mahdol-
lisuuksia. Järjestettiin koulutusta ja tuotettiin tiedotusmateriaalia. Hanke toteutettiin yhteistyössä STM:n, YM:n, Suomen ympäristökeskuksen, alueellisten ympäristökeskusten ja lääninhallitusten kanssa. (VYE 74302)

Elin- ja työympäristöön sekä elämäntapoihin vaikuttaminen

Stakes osallistuu kansallisen alkoholiohjelman ja huumausainepoliittisen ohjelman toimeenpanoon erityisesti kehittämällä kuntatason toimenpiteitä. Stakes toteuttaa ja koordinoi mielenterveystyön kehittämiseen ja mielenterveyden edistämiseen keskittyviä Mielekäs elämä ja Pääsky –ohjelmia. Stakes osallistuu terveyden edistämisen ja ehkäisevän sosiaalipolitiikan paikallisiin kehittämissankkeisiin. Stakes toteuttaa ja koordinoi naisiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution ehkäisy -hankkeita. Stakes osallistuu kaupunkipolitiikan ja maaseutupolitiikan yhteistyöryhmien käynnistämien hankkeiden toimeenpanoon.

(5.4.1) Terveyden edistäminen kunnissa. Stakes kehittää terveyden edistämistä kuntatason toimintana ja vastaa terveyden edistämisen määrärahan jaon käytännön tehtävistä ja koordinoinnista kunnissa toteutettavien ja ammattihenkilöstön kehittämiseen liittyvien hankkeiden osalta. Rahoitetaan osittain STM:n terveyden edistämisen määrärahoilla.

Stakes valmisteli terveyden edistämisen määrärahojen käyttösuunnitelman sekä hoiti hankkeiden hallinnon ja koordinoinnin yhteistyössä STM:n, TEKin ja KTL:n kanssa. TE-rahoitus 230 000 mk. (VYE 75302)

'Terveyden edistämisen kuntastrategiat' -tutkimus- ja kehittämishankkeessa arvioitiin kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strategioita ja niiden toteutumista, tuettiin hyvinvointistrategioiden luomista ja terveyden edistämisen ammatillisen osaamisen kehittymistä kunnissa. Toimintamuotoina ovat olleet kuntien työkokoukset, Terve Kunta -päivät ja terveyden edistämisen verkostojen koordinaatio. Tärkeimpinä yhteistyökumppaneina ovat olleet kunnat, Suomen Kuntaliitto, läänit, ammattikorkeakoulut ja WHO. Hanke jatkuu vuoden 2001 loppuun. TE-rahoitus 250 000 mk. (VYE 77309)

'Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa' -hankkeessa on tuettu lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kunnallishallinnon sekä kunnallisten hyvinvointipalvelujen ja niissä toimivien ammattiauttajien toteuttamana. Hanke koostuu kahdesta osahankkeesta 'Lasten ja nuorten hyvinvointiselonteko valtuustolle' ja 'Kouluterveyskysely ja kouluterveys 2002 -yhteistoimintaohjelma'. Tärkeimpinä yhteistyökumppaneina ovat olleet Tampereen ja Jyväskylän yliopistojen terveystieteen laitokset, lääninhallitukset, kunnat, ammattikorkeakoulut sekä KTL, OPM, opetushallitus ja kuntaliitto. TE-rahoitus 300 000 mk. (VYE 77302, 773111)

'Tapaturmien ehkäisy' -hankkeessa osallistuttiin koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyyn kunnissa yhteistyössä sisäasiainministeriön pelastusosaston, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton ja Terveyden Edistämisen Keskuksen kanssa. Hanke jatkuu vuoden 2001 loppuun. TE-rahoitus 490 000 mk. (VYE 77310)

(5.4.2) Alkoholitutkimus ja päihdepolitiikan kehittäminen. Stakes toteuttaa yhteiskuntatieteellistä alkoholitutkimusta ja osallistuu alkoholi- ja muiden päihdeongelmien ehkäisyyn kehittämiseen.

Alkoholitutkimus painottui alkoholin ja huumeiden käyttötapoja koskeviin hankkeisiin, jotka tuottivat runsaasti raportteja (aikuisväestön juomatapojen pohjoismainen vertailu, aikuisväestön huumeiden käyttötapatutkimus, nuorison alkoholin ja huumeiden käyttötapoja koskeva tutkimus). Tu-

loksia julkaistiin myös huumeasiakkaista palvelujärjestelmässä ja paikallisen päihdeongelmien ehkäisytyöstä. Edelleen aineistonkeruuvaiheessa olivat laajat tutkimukset pohjoismaiden alkoholipoliittikan muutoksista (SNAPS-projekti) sekä päihdehaittojen paikallisesta ehkäisystä (AP-projekti). Lisäksi käynnistettiin vuoden 2000 juomatapatutkimuksen valmistelu. Kaikkien näiden suurten hankkeiden tuloksia odotetaan vuoden 2000 lopulla tai vuoden 2001 alussa. (APOL)

Kaupungit ja lähiöt –teemaan liittyen julkaistiin 'Päihdehaittojen paikallistasoinen ehkäisy lähiöissä' -projektissa ennakkotuloksiin perustuva artikkeli. (APOL)

'Juomatapatutkimuksesta' ilmestyi vertaileva tutkimus pohjoismaiden aikuisväestön juomatavoista vuoden 1996 kyselyaineiston perusteella. Lisäksi julkaistiin englanninkielisenä edellisenä vuonna suomeksi ilmestynyt kokoomaraportti. 'Nuoret, alkoholi ja huumeet' -hankkeen ensimmäiset tulokset raportoitiin loppuvuodesta (Eurooppalainen koulunuorisotutkimus ESPAD). 'Huumeolot Suomessa' -hankkeen ensimmäiset tulokset raportoitiin keväällä. 'A Comparative Analysis of Alcohol Policy and its effects in the EU States' (ECAS) ilmestyivät ensimmäiset hankkeeseen liittyvät tausta-artikkelit. (APOL)

(5.4.3) Lähiöiden elinolojen tutkimus ja kehittämistoiminta. Stakes tukee erikseen sovittavalla tavalla lähiöprojektien toimeenpanoa lähiöiden elinolojen ja sosiaalisen toimivuuden parantamiseksi.

Stakes osallistui yhteistyöhön, jossa suunniteltiin toimenpiteitä lähiöiden elinolojen ja sosiaalisen toimivuuden parantamiseksi. Hankkeeseen liittyen toimitettiin lähiötyötä käsittelevä kirja (Lähiö ABC, Raportteja 239/99). (VYE 74307)

(5.4.4) Juomatapatutkimus. STM ja Stakes valmistelevat vuonna 2000 toteutettavan juomatapatutkimuksen tiedonkeruun rahoitusjärjestelyt.

Vuoden 2000 juomatapatutkimuksen valmistelu käynnistettiin. Hankkeelle esitettiin erillisrahoitusta valtion vuoden 2000 budjettiin, mutta esitystä ei hyväksytty. Stakes alkoi varautua rahoittamaan tiedonkeruun itse, jonka lisäksi selvitettiin hankkeen ulkopuolisia rahoitusmahdollisuuksia. (APOL 30904)

Palvelujen ja hoitokäytäntöjen tehostaminen

Stakes kehittää yhteistyötä kuntien kanssa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämishankkeiden toteuttamisessa ja tehostaa kuntiin kohdistuvaa informaatio-ohjausta. Stakes tehostaa tutkimustulosten käytäntöön soveltamista. Stakes osallistuu sosiaali- ja terveystieteiden ennaltaehkäisevän toiminnan kehittämiseen ehkäisevän politiikan strategian mukaisesti. Stakes osallistuu sosiaali- ja terveydenhuollon tietoteknologian hyödyntämisstrategian toteuttamiseen. Stakes välittää tietoa uusista teknisistä ja teknologisista sovellutuksista (mm. apuvälineistä) ja niihin liittyvistä palveluista kunnille ja muille palvelujen tuottajille.

Tehostaakseen kuntien palvelua Stakes on mm. perustanut kuntapalvelut-ryhmän, joka toteuttaa maksullisena palveluna kuntien ja niiden yhtymien konsultaatioita joko laajempina projekteina tai yksittäisten konsultaatiopäivien muodossa. Tiedonvälitystä ja tutkimustulosten käytäntöön soveltamista on tehostettu mm. FinOHTAn ja FinSocin toiminnan kautta, joista on tarkemmat selvitykset kohdassa 5.5.11.

(5.5.1) Terveydenhuollon kehittämishankkeista nousevat hankkeet. Stakes osallistuu Terveydenhuolto 2000-hankkeen toimeenpanoon osoittamalla sihteerin ohjaus- ja valmisteluryhmiin, tuottamalla tarvittavia tilasto- ja rekisteritietoja sekä osallistumalla erikseen sovittaviin kehittämissosioihin.

'Terveydenhuollon suuntaviivat' -asiakirjan jatkotoimena Stakes tuotti tunnuslukuja, joiden avulla voidaan seurata ja verrata terveystieteiden palvelujen tarvetta, saatavuutta, käyttöä, kustannuksia, toimivuutta ja tehokkuutta. Stakes osoitti asiantuntijasihteerin 'Terveydenhuolto 2000-luvulle' hankkeen johto- ja valmisteluryhmään sekä osallistui valmisteluryhmän toimintaan. Lisäksi osallistuttiin hankkeen arviointisuunnitelman laatimisen yhdessä Kuopion yliopiston kanssa. (PALA 21304, -05, TILRE, THTY 51323, SOTU)

(5.5.2) Alkoholin ja muiden päihteiden väärinkäyttäjien hoidon kehittäminen. Stakes osallistuu alkoholin ja muiden päihteiden väärinkäyttäjien hoidon parantamiseen ja henkilöstön kouluttamiseen kansallisen alkoholiohjelman ja huumaussainepoliittisen mietinnön periaatteita soveltaen.

'Ehkäisevä päihdetyö' -kehittämishankkeen tavoitteena on luoda kunnille valmiuksia sellaisen päihdestrategian rakentamiseksi, joka sopii muuttuvaan tilanteeseen ja tarjoaa työvälineen ehkäisevän päihdetyön tekijöille. Hanketta toteutetaan yhteistyössä STM:n, läänien, TEKin ja sen jäsenjärjestöjen sekä kuntien kanssa. Vuoden aikana valmistui mm. "Ehkäisevän päihdetyön oppikirja" yhteistyössä A-klinikasäätiön kanssa sekä "Alkoholin suurkuluttajan ja narkomaanin tunnistaminen ja hoito äitiysneuvolassa ja synnytysairaalassa". Toimintavuonna valmistui pilottikäyttöön laaja ehkäisevän päihdetyön internet-palvelu (www.stakes.fi/neuvoa-antavat). Lisäksi jatkettiin yhteistyötä STM:n kanssa kansallisten päihdestrategioiden soveltamiseksi käytäntöön sekä valmisteltiin Suomen puheenjohtajakaudella EU:n huume-strategiaa. Ohjelmatyössä osallistuttiin kansallisiin ja kansainvälisiin toimijaverkostoihin ja seminaareihin (EMCDDA, ICAA, PM). (VYE 78302, 78303)

(5.5.3) Mielekäs elämä- projekti. Stakes jatkaa Mielekäs elämä-projektia. Hankkeelle osoitetaan ministeriön TUKE-rahoitusta.

'Mielekäs Elämä' -ohjelmassa jatkui jo aiemmin alkanut alueellinen organisoituminen "vanhojen läänien" pohjalta. Johtoryhmän nimeämät valtakunnalliset asiantuntijatyöryhmät: 'Mielenterveyspalvelujen kehittämisen', 'Mielenterveyden ja työllistymisen edistämisen' sekä 'koulutuksen, tiedotuksen ja verkostoitumisen' työryhmät jatkoivat toimintaansa. Vuoden lopussa yhdyshenkilöverkoston kuului 1 150 jäsentä, jotka edustivat lukuisia eri hallinnonaloja, ammattikuntia, järjestöjä ja omaehtoista toimintaa. 'Mielekäs Elämä' -lehestä ilmestyi 2 numeroa. TE-rahoitus 380 000 mk (yhdyshenkilöverkosto), TUKE-rahoitus 350 000 mk. (PALA 22310)

(5.5.4) Pääsky-projekti. Stakes jatkaa Pääsky-projektia. Hankkeelle osoitetaan ministeriön TUKE-rahoitusta.

'Pääskyohjelman' alueellisten toimitsijoiden verkosto aloitti koulutuksen läänien alueilla, järjesti hankkeeseen liittyviä herätelaisuuksia, joissa koottiin mielenterveystyön alueellinen yhteistyöverkosto. Suunnittelua alueellisen toiminnan pääpiirteistä jatkettiin. Hankkeeseen osallistuvat henkilöt ovat järjestäneet ja osallistuneet useisiin seminaareihin ja hankkeen yhteydessä on ilmestynyt julkaisuja ja artikkeleita, aiheina lähinnä mielenterveystyön uusien toimintamallien kehittäminen ja hyvistä käytännöistä tiedottaminen. TUKE-rahoitus 500 000 mk. (PALA 22309)

(5.5.5) Suun terveydenhuollon kehittäminen. Stakes jatkaa suun terveydenhuollon kehittämishanketta. Hankkeelle osoitetaan ministeriön TUKE-rahoitusta.

Yhdessä STM:n kanssa on jatkettu 'Suun terveydenhuollon väestövästävyyden toimintatavan kehittämis- ja kokeiluprosjektia', jonka tarkoituksena on hammashoidon voimavarojen suuntaaminen väestön muuttuneiden palvelutarpeiden mukaisesti. Hanke päättyy vuonna 2000. TUKE-rahoitus 600 000 mk. (PALA 23302)

Suun terveydenhuollon 'Tehdään tulevaisuutta' -hanke käynnistyi 13 kunnan pilotti-hankkeena. Hankkeen taustaryhminä ovat Stakesin lisäksi valtionvarainministeriö, HAUS ja Suomen Kuntaliitto. Hanke eteni työtehtävien ja koulutustilaisuuksien muodossa. Terveyskeskusten suun terveydenhuollon laatuhankkeita vuonna 1998 selvittävä raportti julkaistiin (Aiheita, 24/1999). Valmistettu systemaattista Cochrane katsausta aiheesta hampaiden pinnoittamisen tehokkuudesta sekä pinnoitteiden tehokkuuden vertailu fluorilakkaukseen sekä suun terveydenhuollon uutta toimenpidedeloukitusta. Hammaslääkäreiden työssä jaksamista koskeva valtakunnallinen tutkimushanke käynnistyi Helsingin yliopiston ja Kuopion työterveyslaitoksen kanssa. (PALA 24303, 24304, FinOHTA 98304)

(5.5.6) Stakes jatkaa sosiaali- ja terveydenhuollon laadunhallintatyön tukemista, valtakunnallisesti tehtävää laadun järjestelmällistä seuranta, arviointia ja kehittämistä sekä edistää systemaattisen laadunhallinnan käynnistämistä palveluja tuottavissa yksiköissä. Tavoitteena on uudistetun laadunhallintasuosituksen soveltaminen ja laatuksien määrittelyn aloittaminen.

'Sosiaalihuollon laatu' -projekti mm. järjesti laajenevan sosiaalihuollon laatuverkoston työkokouksia ja julkaisi tiedotuslehteä 'Sosiaalihuollon laatusuositukset'. Projekti osallistui sosiaali- ja terveydenhuollon laadunhallintasuosituksen uudistamiseen. Työn tuloksena julkaistiin STM:n, Stakesin ja Suomen kuntaliiton yhteisjulkaisuna uusi valtakunnallinen suositus 'Sosiaali- ja terveydenhuollon laadunhallinta 2000-luvulle'. Sen tueksi ilmestyi yhteisjulkaisu 'Seitsemän laatuksia - vaihtoehtoja laadunhallintaan sosiaali- ja terveydenhuollossa'. (PALA 25301)

'Terveydenhuollon laatu' -hankkeessa tarjottiin terveydenhuollon organisaatioille asiakastytyväisyyden mittareita, joita oli käytössä viisi. Uusi laadunhallintasuositus valmistui huhtikuussa, josta järjestettiin eri tahojen kanssa seminaareja ja luentoja. Suosituksen tukimateriaalina julkaistiin käytännön laatutyön menetelmäkirja. Otettiin käyttöön uusi hollantilainen laatutyön apuväline, Laatupeleli. Laadunhallinnan etenemistä kartoittava, yhdessä hollantilaisten kanssa tehtävä kyselytutkimus käynnistyi marraskuussa. Tärkeitä laatutyön edistämisen keinoja olivat edelleen laatuverkoston ylläpito, verkostolehden kehittäminen ja laatukirjallisuuskoonnon julkaiseminen. (PALA 24301, 24401, 24701)

(5.5.7) Hoitosuositusten ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Stakes valmistelee arviointiohjelman hoitosuositusten vaikutuksesta hoitokäytäntöjen muuttamiseen Suomessa, osallistuu kansainvälisiin vaikuttavuusvertailuihin sekä selvittää mahdollisuuksia liittää suosituksiin tietoa hoitokäytäntöjen aluevaihteluista ja kustannuksista.

'Mikstra' -hanke käynnisti yhteistyössä KTL:n, KELAn, Lääkelaitoksen, Duodecim-seuran ja yliopistojen kanssa interventio, jossa 30 terveyskeskukselle annetaan koulutusta ja tukea tavallisten infektioiden hoitokäytäntöjen muuttamiseksi näyttöön perustuvien hoitosuositusten mukaiseksi. Hankkeen perustietojen analyysi käynnistyi ja ensitulokset siitä julkaistiin suomeksi. Biomed-rahoituksella toimiva 'Changing Professional Practice' -projekti saatiin päätökseen ja sen loppuraportti julkaistiin kirjana. Projektin toinen tieteellinen johtaja oli Stakesista ja Suomesta oli mukana kaksi hanketta. Osallistumista Biomed-rahoituksella toimivaan AGREE -projektiin jatkettiin; ja käynnistettiin olemassa olevien hoitosuositusten arviointi ja kansainvälinen vertailu. Kahdeksan suomalaista hoitosuositusta arvioitiin hankkeen kriteerein ja käännettiin suosituslauseiden vertailua varten englanniksi. Selvitettiin alustavasti mahdollisuuksia liittää suomalaisiin suosituksiin rekistereihin perustuvaa tietoa hoitokäytäntöjen aluevaihteluista ja kustannuksista. Yhteistyössä Duodecim-seuran kanssa tehtiin 'Prostatan hyvänlaatuisen liikakasvun hoitosuosituksen kustannusvaikuttavuusanalyysi', jota koskeva artikkeli julkaistaan Duodecim -lehdessä vuonna 2000. (PALA 24302, THTY 51319, FinOHTA 98304)

(5.5.8) SOTKA-järjestelmä. Stakes selvittää mahdollisuudet SOTKA-järjestelmänsä muuttamiseksi Internet-pohjaiseksi.

Sotkan saattamista Internet-pohjaiseksi tietokannaksi selvitettiin erillismäärärahan turvin yhteistyössä Tietoenator Oyj:n kanssa. Selvitystyössä todettiin, että on mahdollista luoda Internet-käyttöliittymä Sotkalle, mutta Sotkan luonne laskusääntöjä sisältävänä tietokantana ei anna mahdollisuuksia nopeaan internet-palveluun. Siksi päädyttiin selvittämään mahdollisuuksia korvata Sotka kahdella vaihtoehtoisella työkalulla: a) Tilastokeskuksen Statfin-tietokanta, b) Power Teamin kuutiotekniikka (malli Nettihilmo). Kehitystyö jatkuu vuoden 2000 puolella. (TILRE)

(5.5.9) Koulutus. Stakes käynnistää sosiaalialan koulutuksen alueella yhteistyön Seinäjoen ammatillisen korkeakoulun kanssa.

Sosiaalialan koulutuksen alueella solmittiin yhteistyösopimus Seinäjoen ammatillisen korkeakoulun kanssa. Käytännössä yhteistyö alkaa vuonna 2000. (VYE)

(5.5.10) Tietoteknologia (osittainen hyvinvointiklusteri- ja tietoteknologiarahoitus STM:ltä)

- **Tietoteknologiatyöryhmä.** Stakes toteuttaa STM:n tietoteknologiatyöryhmien (saumaton palveluketju, asiakaskortti, tietosuojia sille osoittamat tehtävät).
- **Makropilottihanke.** Stakes osallistuu tietoteknologian hyödyntämisstrategian kuuluvan makropilotin toteuttamiseen.
- **Tietoteknologian vaikutukset.** Stakes käynnistää tietoteknologiahankkeiden (makropilottihanke) vaikutusten arvioinnin sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

Stakesin ja STM:n välisessä 'Asiakaskeskeinen hoito- ja palveluketju' kehittämishankkeessa, (sopimus 107/98 26.10.1998) määriteltiin Stakesille seuraavat osaprojektit: 'Makropilottihankkeeseen osallistuminen ja saumattoman palveluketjun kehittäminen', 'Toimiva tietosuojia verkottuvassa sosiaaliturvan tuottamisjärjestelmässä', 'Tiedon ja osaamisen välittäminen', 'Itsenäisen suoriutumisen tietoteknologia'. Toimintavuoden aikana saavutettiin projektisopimuksessa sovitut tulokset. Makropilotin 'Itsenäisen suoriutumisen tukeminen' -osaprojektissa aloitettiin apuvälinepalveluja kehittävä projekti, jonka tavoitteena on kehittää todellinen tai virtuaalinen apuvälinepalveluita parantava toiminta. STM:n erillismääräraha 1 437 000 mk. (OSKE, ITSE)

Stakes osallistui kansallisen sosiaaliturvakortin suunnitteluun sekä valtakunnallisella (STM:n asettama korttiryhmä) että paikallisella tasolla (makropilotin korttiprojekti). Kortti saatiin määritellyksi kertomusvuoden aikana. Toiminta keskittyi STM:n asettaman 'LEX – makropilottityöryhmän' työhön. Lakiluonnos saatiin lausuntovalmiiksi toimintavuoden aikana. Toimintavuoden lopulla käynnistettiin perusselvitystyö sosiaalihuollon tietosuojasta. Osallistuttiin makropilotin työvaliokunnan, Lex Makropilotti -työryhmän, Makropilotti/asiakaskortti ohjausryhmän ja Satakunnan paikallisen korttiprojektin työhön. Lisäksi osallistuttiin makropilotin aluetietojärjestelmän arkkitehtuurin suunnitteluun ja seuraaviin toiminnallisiin työryhmiin: informaatiopalvelut, asiamiesmalli ja asiakkaan ohjausmalli. Toimittiin sihteerinä yksityisyyden suoja työterveydenhuollossa työryhmässä. Vuoden bpulla käynnistettiin projekti 'Yksityisyyden suoja sosiaalihuollossa'. Tuotettiin Aiheita-sarjan raportti 'Asiamies vai neuvoja? Käsitelmärittelutyön aloitus Satakunnan makropilotissa'. (OSKE 94325, 94327, 94321).

Satakunnan Makropilotin arviointi käynnistettiin. Stakesin/FinOHTAn rooli on koordinoida ulkopuolisten tutkijaryhmien toteuttamia arviointeja. Vuoden lopussa arviointihankkeiden toteuttajat saatiin koottua, mutta varsinainen arviointityö ei käynnistynyt johtuen Satakunnassa suunniteltujen pilottihankkeiden käynnistymisen viivästyisestä. (FinOHTA 98307)

(5.5.11) Sosiaali- ja terveydenhuollon menetelmien arviointi. Stakes jatkaa sosiaali- ja terveydenhuollon menetelmien arviointia, tehostaa sitä mm. laboratoriotoininnan osalta sekä valmistelea lääketieteellisen kuvantamistoiminnan arvioinnin aloittamista.

'Sosiaalihuollon menetelmien arviointi' (FinSoc) -hanke juurrutti erityisesti arviointiajattelua sekä arviointitoiminnan osuutta ja merkitystä hyvien palvelujen ja käytäntöjen toteuttamisessa. Kuusi sosiaalihuollon arviointitutkimusta esittelevää julkaisua ilmestyi Työpapereita -julkaisusarjassa. Julkaisutoiminnan ytimenä jatkoi 'FinSoc News', josta ilmestyi 3 numeroa. Lisäksi ilmestyi joukko arviointitutkimusta käsitteleviä artikkeleita sekä tieteellisissä julkaisuissa että ammattilehdissä. Arviointitutkimuksen päiviä järjestettiin seitsemän kappaletta. Käynnistettiin yhteistyössä Tampereen yliopiston kanssa Hyvinvointipalvelujen arvioinnin asiantuntijaohjelma (PD, 40 ov). Vuoden lopulla valmistui FinSoc -projektin ulkoinen arviointi, joka tukee sosiaalihuollon menetelmien arviointitoi-

minnan laajentamista koordinoitavien suuntaan FinSocin työnä yksikköpohjaisesti organisoituna. (PALA 25901)

'Sosiaalityö 2001 - kunnallisen sosiaalityön muutoksen hallinnan' -projekti toteutettiin kytkeytyneenä 'FinSoc' -projektiin. Hankkeessa tuettiin kunnallisen sosiaalityön rakennemuutosta, uusien työkäytäntöjen kehittämistä sosiaalityössä sekä toimeentulotukityön uudelleenjärjestämistä. Projektin toiminta painottui koulutukseen ja luentoihin. Kajaanin mallin ohella perehdyttiin vaihtoehtoihin toimeentulokijärjestelyihin ja sosiaalityön muutostyön käynnistymisen vaikeuksiin. (PALA 25902)

Terveystieteiden tutkimuskeskityksen (FinOHTA) tiedotti toimintavuonna yksikön tukeman Pirkanmaalla toteutetun laboratoriotuotteen alueellisen toimintamallin tuloksista. Lääketieteellisen kuvantamistoiminnan arviointityö käynnistettiin kutsumalla työryhmä selvittämään asiaa. Työryhmässä on kuvantamisen asiantuntijoita sairaanhoitopiireistä ja lisäksi edustus Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksesta ja Suomen Kuntaliitosta. (FinOHTA 98304)

FinOHTAn hankkeiden toteutus tapahtuu yhteistyössä terveydenhuollon eri organisaatioiden kanssa. Hankkeet voidaan jakaa kolmeen ryhmään: alkuperäistutkimukset, systemaattiset kirjallisuuskatsaukset ja selvitykset. Aiempiä vuosina käynnistyneistä 11 alkuperäistutkimuksesta valmistui kertomusvuonna 'Peijaksen etäpoliklinikkahanke', 'Nivelreuman yhdistelmähoitotutkimus' ja 'Alueellinen laboratoriotuotteen arviointi'. Uusia alkuperäistutkimuksia käynnistettiin kertomusvuonna neljä. Edellisvuosina käynnistyneistä systemaattisista kirjallisuuskatsauksista julkaistiin kaksi: 'Yksilöllisten elämäntapainterventioiden vaikuttavuus sydän- ja verisuonitautien riskien vähentämisessä', 'Pakkotoimenpiteiden vaikuttavuus mielisairauksien hoidossa'. Uusia systemaattisia kirjallisuuskatsauksia aloitettiin neljä. Selvityksiä tai muita ns. sekahankkeita oli käynnissä seitsemän. FinOHTAn oma tiedotuslehti 'Impakti' ilmestyi kuusi kertaa. Yksittäisistä arviointitutkimuksista laadittuja tiivistelmiä, Arviointiselosteita, julkaistiin 2 kappaletta. Terveystieteiden tutkimuskeskityksen toimittamista Suomen Lääkärilehdessä jatkettiin ja arviointitoimintaa käsitteleviä artikkeleita kirjoitettiin säännöllisesti Kuluttajalehteen ja MediUutisiin. (FinOHTA 98304)

'Terveystieteiden tutkimuskeskityksen vaikuttavuuden ja tehokkuuden arviointi' -hankkeessa astmapotilaiden kuntoutuksen kustannus-vaikuttavuutta arvioivan tutkimuksen tuloksia julkaistiin mm. Kelan Tutkimuksia-sarjan monografiaraportissa. 'Selkärangan välilevytyrjän satunnaistettua tutkimusta toteutettiin, mutta potilaiden kertymisvauhti on ollut odotettua hitaampaa. Rekisteripohjaiseen vaikuttavuustutkimuksen yksityiskohtaista suunnittelua jatkettiin sekä kehitettiin ja testattiin menetelmiä vaikuttavuuden mittaamiseksi käyttäen 'PALKO' -tutkimuksen rekisteriaineistoa pilottina. Päättäjien tehtävät STM:n 'Terveystieteiden tutkimuskeskityksen 2000' -hankkeen sihteerinä hidastivat tämän hankkeen käynnistymistä. (THTY 513221-23)

'Aikuisikäisten diabetespotilaiden psykososiaalinen sopeutuminen' -tutkimuksen tulokset raportoitiin tieteellisissä artikkeleissa ja väitöskirjatyössä. 'Vuotohäiriöiden optimaalinen hoito' -hanke eteni suunnitelmien mukaan. 'Vuokko' -tutkimuksen vuoden seuranta-aineisto valmistui ja 'Donna' -tutkimuksen potilasaineisto koottiin. Tutkimuksen potilasseuranta jatkuu vielä vuoden 2000 puoliväliin. (THTY 51301, 51319)

Lisääntymisterveyteen liittyvät tutkimukset koskevat teknologioiden käytön yleisyyttä ja vaihtelua, sääteleviä tekijöitä ja terveysvaikutuksia. Hankekokonaisuus koostui 11 osahankkeesta, joista

valmistui kaksi laajaa tutkimusta. Tutkimusryhmä toteutti suuren osan hankkeistaan yhteistyössä yliopistojen ja muiden tutkimuslaitosten kanssa. Kansainvälisiä yhteisprojekteja oli kaksi: 'Prenataaliseuronnat' ja 'Preventiivinen hormonihoito, äitiysneuvoloiden hyöty'. (THTY 52301, -02, -03, -06, -13, -15)

(5.5.12) Yliopistosairaaloiden tutkimus- ja koulutuskustannukset. Stakes valmistelee yhteistyössä yliopistosairaaloiden kanssa vuonna 2000 toteutettavan selvityksen lääkäreiden koulutustoiminnan ja terveystieteellisen tutkimustoiminnan yliopistosairaaloille aiheuttamista kustannuksista.

'Yliopistosairaaloiden tutkimus- ja koulutuskustannukset' –tutkimuksen valmistelu aloitettiin. Tutkimus toteutetaan vuonna 2000. (THTY)

(5.5.13) Vanhustenhuollon hankkeet ja vanhuspolitiikka vuoteen 2001:

- **Vanhusten laitoshoidon tilan arviointi.** Arviointi valmistuu huhtikuussa 1999. Sen jatkona toteutetaan erikseen sovittavalla tavalla vanhusten laitoshoidon kehittämishankkeita.
- **Kotona tapahtuvan hoidon kehittämishanke.** Stakes selvittää keskeiset vanhusten avohuollon, erityisesti kotona tapahtuvan hoidon kehittämishankkeet, osana omaishoidon kehittämishanke.
- **YK:n ikäihmisten vuosi 1999.** Stakes osallistuu YK:n ikäihmisten vuoden toteuttamiseen. Lisäksi osana vuoden toteuttamista Stakes luo vanhustenhuollon toimijoiden verkoston ja ylläpitää sitä. Verkoston tehtävänä on tukea paikallista osaamista ja levittää hyviä työkäytäntöjä ja malleja kuntiin.

'Vanhusten laitoshoidon tila' -raportti julkaistiin Aiheita-sarjassa (46/1999). Vanhusten laitoshoidon kehittämishankkeiden toteuttamista jatketaan STM:n ja Stakesin tulossopimuksessa vuodelle 2000 sovitun mukaisesti. (SOTU 47304)

Kotona tapahtuvan hoidon kehittämishankkeiden selvitykseen liittyen toteutettiin palvelusetelikeilun loppuraportoinnin yhteydessä omaishoitajien tuen tarpeen arviointi sekä omaishoidon tuen kohtaantumisselvitys. (SOTU)

Stakes on osallistunut kansainvälisen YK:n ikäihmisten vuoden tapahtumien suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä 'Verkostoprojektin' puitteissa kehittänyt vanhustenhuollon toimijoiden, erityisesti vanhainkotien verkostoa. Ikäihmisten asiat olivat näkyvillä niin paikallisessa ja alueellisessa päätöksenteossa kuin tiedotusvälineissä. Keskeinen työmuoto oli verkostotyö. Monimuotoisista tapahtumista mainittakoon mm. Helsingin ikäihmisten yliopiston ja komitean päätösjuhla marraskuussa ja järjestöjen yhteinen suur tapahtuma 'Mikä-mikä-Ikä' maaliskuussa. Lisäksi järjestettiin toukokuussa Terve-Sosin yhteydessä kaksi teemaseminaaria. Sihteeristö osallistui kymmeneen tapahtumiin ideoijina, puhujina tai alustajina. Sihteeristö julkaisi 'Vuosiin elämää' -uutisia suomeksi ja ruotsiksi. (ITSE 10332)

(5.5.14) Pienten lasten hoitojärjestelmä. Stakes saattaa loppuun pienten lasten hoitojärjestelmän uudistamisen vaikutusten seurannan.

Stakes toteutti yhdessä Kelan kanssa pienten lasten hoitoa koskevan tutkimuksen, jonka ennakkotulokset raportoitiin kesällä. Pääraportti valmistuu vuonna 2000. (SOTU 42305)

(5.5.15) Huostaanottoprojekti. Stakes jatkaa huostaanottoprojektiä.

'Huostaanottoprojektissa' kehitettiin ja tutkittiin lastensuojelua, kiintopisteenä huostaanotto, sekä pyrittiin edistämään lasta vahvistavia ja syrjäytymistä ehkäiseviä prosesseja. Vuoden aikana järjestettiin seminaareja ja työkokouksia, julkaistiin mm. 'Huostaanotto-opas' (Oppaita 33/1999) ja muita julkaisuja sekä osallistuttiin läheisneuvonpito-videon tuottamiseen. Yhteistyötahoina olivat Suomen Kuntaliitto, kunnat ja järjestöt. Hanke päättyy vuonna 2001. (VYE 73901, SOTU 45302)

(5.5.16) Varhaiskasvatuksen hankkeet

-Varhaiskasvatustyöryhmän ehdotukset. Stakes varautuu varhaiskasvatustyöryhmän esitysten toteuttamiseen STM:n kanssa erikseen sovittavalla tavalla.

- Varhaiskasvatuksen arviointihanke. Stakes osallistuu OECD:n varhaiskasvatuksen arviointihankeen maaraportin laadintaan sekä toteuttaa yhteistyössä opetushallituksen kanssa hankkeeseen liittyvän asiantuntijavierailun ohjelman ja isännöinnin.

OECD:n 'Varhaiskasvatuksen arviointihankkeessa' osallistuttiin kansallisen maaraportin työstämiseen opetusministeriön organisoimassa ryhmässä. (PALA)

'Laadukas varhaiskasvatus ja esiopetus lasten kanssa' -projekti vietiin onnistuneesti päätökseen. (PALA 26301)

(5.5.17) Lasten kaupallisen seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisy/ toimenpideohjelma. Stakes osallistuu Tukholman 1996 kongressin jatkotoimiin ja pohjoismaiseen yhteistyöhön sekä Itämeren maiden projekteihin.

Tukholman kongressin jatkotoimena sosiaali- ja terveysministeriö asetti 7.1.1999 työryhmän valmistelemaan Suomen kansallista toimintaohjelmaa lasten kaupallisen seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi. Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin Stakesin pääjohtaja Vappu Taipale ja työryhmän yhdeksi sihteeriksi projektipäällikkö Marjut Jyrkinen. Työryhmän vuonna 1999 työstämä muistio, joka luovutetaan ministerille vuoden 2000 alkupuolella, sisältää poikkihallinnollisia toimenpide-ehdotuksia alaikäisten kaupallisen seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi. (JOPA/PALA)

(5.5.18) Vammaisten henkilöiden tulkkipalvelut. Stakes tekee selvityksen vammaisten henkilöiden tulkkipalvelujen nykytilasta ja toimivuudesta.

'Vammaispalvelujen kehittäminen' -hanke koostui kolmesta osahankkeesta, joista 'Vaikeavammaisten tulkkipalvelut vuonna 2000' -hankkeessa selvitettiin vaikeavammaisten tulkkipalvelujen saatavuuden ja palvelutarpeen nykytilanne. Tulkkipalveluhankkeen tukena on toiminut asiantuntijafoorumi, jossa ovat olleet edustettuina keskeiset vammaisjärjestöt, Suomen Kuntaliitto ja tulkkien ammattijärjestö. Hankkeen loppuraportti julkaistaan alkuvuonna 2000. Henkilökohtaisen avustajajärjestelmän toimivuutta selvitettiin. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen asiantuntijatyöryhmän työskentelyyn annettiin asiantuntija-apua. 'Pienet Vammaisryhmät' -työryhmän työtä jatkettiin. (ITSE 10213)

(5.5.19) Väkivaltaprojekti. Stakes jatkaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja prostituutiota käsittelevää projektia STM:n erillisrahoituksella.

Stakes koordinoi hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan sisältyvää 'Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojektia', jossa luodaan ja käynnistetään kansallinen strategia naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Viranomaisten ja järjestöjen keskinäinen yhteistyö keskushallinnon, alue- ja paikallistasolla käynnistyi. Projektissa on suunniteltu ammattiauttajien perus- ja täydennyskoulutuksen organisointia, työmenetelmien kehittämistä sekä tutkimuksen ja tilastoinnin edistämistä. Tehtiin lähestymiskieltoa koskenut selvitys, jonka pohjalta valmisteltiin opas. Syksyllä järjestettiin Jyväskylässä teemaan liittyvä EU-seminaari. Hanke jatkuu vuoden 2002 loppuun. STM:n erillismääräraha 1 700 000 mk. (VYE 71304)

'Prostituution ehkäisy' -hankkeessa kerättiin tietoa liikkuvasta prostituutiosta itärajalla ja pääkaupunkiseudulla, ja aloitettiin tutkimus 'Päivälehdistö seksikaupan foorumina'. Projekti toimi koordinoituvastuussa pohjoismaisen prostituutioverkostosta (Nordiskt Prostitutionsnätverk), toimitti verkoston tiedotuslehteä ja valmisti verkoston esitteet. Lisäksi käynnistettiin sisäministeriön kanssa kansainvälinen EU-hanke 'Building up a Network for monitoring, analysing, and combatting trafficking in women and children', josta valmistui raportti. Käynnistettiin STOP 2 hanke 'Minors in the Sex Trade', valmisteltiin Jyväskylän 'EU Expert Meeting on Violence against Women' työryhmä ja raportoitin siitä sekä osallistuttiin jäsenenä EU-puheenjohtajakauden Ad hoc työryhmään lapsiseksiturismin torjumisesta. STM:n erillismääräraha 800 000 mk. (PALA 22306)

(5.5.20) Perhe- ja työelämä. Stakes saattaa loppuun työn ja perhe-elämän yhteensovittamista koskevan tutkimus- ja kehittämishankkeen.

'Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen' -tutkimus- ja kehittämishanke päättyi. Hanketta raportoitiin kansainvälisissä kongresseissa, julkaistiin seitsemän työpapera ja työpaikkakohtaiset raportit. Hankkeen päätösseminaari järjestettiin syksyllä, joka oli samalla EU-verkoston 'Family and Work' Suomen seminaari. Yhteistyötahoina olivat Tampereen yliopiston Työelämän tutkimuskeskus, STM, TM ja kokeiluun osallistuneet työpaikat. (VYE 76301).

(5.5.21) Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen suunnitelma ja valtionosuusjärjestelmä:

- **"Uuden vuosituhannen" Valsun valmistelu.** Stakes osallistuu asiantuntija-apua antamalla ja tutkimus- ja kehittämishankkeiden avulla sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen suunnitelman rakenteen muuttamiseen.
- **Peruspalvelujen arviointi.** Stakes tukee lääninhallitusten suorittamaa peruspalvelujen arviointia ja arviointimenetelmien kehittämistä.
- **Valtionosuusuudistuksen arviointi ja osallistuminen jatkotoimiin.** Stakes seuraa ja arvioi STM:n kanssa sovittavalla tavalla vuosien 1996-1997 valtionosuuden määräytymisperusteiden toimivuutta ja osallistuu valtionosuusjärjestelmän kehittämiseen mukaan luettuna perustamishankkeiden kohdentamisala ja toiminnallinen ohjaus. Mahdolliset valtionosuuden määräytymisperusteiden tarkistusesitykset valmistellaan käytettävissä olevien tilastotietojen pohjalta ensimmäisessä vaiheessa huhtikuun 1999 loppuun mennessä ja toisessa vaiheessa huhtikuun 2000 loppuun mennessä.

Stakesin tietovarantoja hyödynnettiin peruspalvelujen arvioinnissa sekä uuden TATOn laadinnassa tuottamalla tilastoliite. Myös valtionosuusuudistuksen arvioinnissa käytettiin Stakesin tietovarantoja. (TILRE)

Maksullisia konsultaatiopalveluja tuottava 'Palvelujärjestelmän muutos' –projekti tuotti arvioita palvelujärjestelmän kehityksestä ja hallinnasta. Stakes toimi asiantuntijana ja konsultoi kuntia ja kuntayhtymiä. (PALA 21304, 23301)

'Valtionosuusuudistuksen arviointi, seuranta ja kehittäminen' -hanke eteni suunnitelman mukaisesti. STM ja Stakesin tulossopimuksen mukaisesti laadittiin keväällä 1999 käytettävissä olevien tilastojen perusteella tarkistusesitys terveydenhuollon valtionosuuden määräytymisperusteista sekä aloitettiin määräytymisperusteita koskeva perusteellisempi tutkimus, joka valmistuu maaliskuussa 2000. (THTY 51312, SOTU 41901)

(5.5.22) Pitkäaikaisasiakkaiden aktivointi. Stakes toteuttaa vuosina 1999-2001 'Aktiiviohjelman', jossa paneudutaan aktivoivaan lähestymistapaan sosiaaliturva- ja hyvinvointijärjestelmien sekä palvelun ja asiakastyön näkökulmasta.

Yhteistyössä STM:n ja TM:n kanssa käynnistettiin osana Stakesin 'aktiiviohjelmaa' tutkimus- ja kehittämishanke pitkäaikaisasiakkaiden työ- ja toimintakykyä ja työllistymistä tukevan asiakastyön uusista menetelmistä ja niiden siirrettävyydestä paikallisesta toimijaverkosta toiseen. Päätyy vuonna 2000. (VYE 72309).

Stakes osallistui asiantuntijajäsenenä STM:n Aktiivin sosiaalipolitiikan työryhmän työhön ja eurooppalaisen, työ- ja sosiaalipolitiikan yhteisasiakkaita tutkivan hankkeen valmisteluun. (SOTU 96303)

(5.5.23) Terveydenhuollon kokonaismenot ja niiden rahoitus. Selvitetään edellytykset sille, että Stakes laatii vuosittain Terveydenhuollon kokonaismenot ja niiden rahoitus –tilaston.

Stakes laati yhdessä STM:n kanssa ehdotuksen 'Terveydenhuollon kokonaismenoja ja niiden rahoitusta' koskevan tilaston laadinnan siirtämisestä Stakesiin. Siirtopäätös kirjattiin Stakesin vuoden 2000 tulossopimukseen. (TILRE)

(5.5.24) Medical Law-maailmankongressi. Stakes osallistuu vuonna 2000 Suomessa järjestettävän lääkintäoikeutta ja -etiikkaa käsittelevän Medical Law-maailmankongressin valmisteluun yhdessä STM:n ja terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen kanssa.

Stakes valmisteli yhteistyössä STM:n ja TEO:n kanssa 13. 'World Congress on Medical Law' -konferenssia, joka toteutetaan elokuussa 2000 Suomessa. (TUPA)

Kansainvälisyyteen ja EU-puheenjohtajuuskauteen liittyvä yhteistyö ja valmistautuminen

Stakes avustaa ministeriötä EU-puheenjohtajuuskauden valmistelussa ja toimeenpanossa. Stakes osallistuu ministeriön kanssa EU:n mielenterveyshankkeiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Stakes kehittää yhdessä ministeriön kanssa sosiaalisesti kestävä kehityksen ajattelua ja toimintamalleja EU:n ja YK:n foorumeilla. Stakes avustaa ministeriötä YK:n sosiaaliasioiden asiantuntijatyössä.

(5.6.1) EU-puheenjohtajuus. Stakes osallistuu asiantuntijapanoksella muun muassa Ikääntyneiden ja vammaisten itsenäinen selviytyminen-konferenssiin ja 'Adding life to years workshopiin'.

Stakes osallistui 'Ikääntyneiden ja vammaisten itsenäinen selviytyminen' -konferenssin sekä 'Mielenterveyskonferenssin' suunnitteluun ja toteutukseen. 'Itsenäinen selviytyminen' -konferenssiin annettiin suunnitteluapua, konferenssissa teknistä apua sekä hoidettiin yhden työryhmän puheenjohtajuus. (ITSE)

Kansainvälisyyteen ja EU-puheenjohtajuuteen liittyen osallistuttiin 'World Psychiatric Association Symposium' järjestämiseen ja 'Mielenterveysagendaan' liittyneeseen konferenssiin, EU:n johtaville hammaslääkäreille järjestettyyn konferenssiin sekä 'REHA 99' vammais- ja kuntoutusalan tapahtuma Düsseldorfissa yhdessä Finpron kanssa. (TUPA)

(5.6.2) Mielenterveysagenda. Stakes toteuttaa yhdessä STM:n kanssa Euroopan mielenterveys-agendaan liittyvät hankkeet mukaan lukien EU:n puheenjohtajuuskauden mielenterveyskonferenssin sekä huolehtii osaltaan hankkeiden tiedottamisesta ja jatkotoimista.

'Euroopan mielenterveysagenda' -hanketta toteutettiin yhteistyössä STM:n kanssa. Tärkein tapahtuma oli lokakuussa Tampereella järjestetty Suomen EU-puheenjohtajuuskauden viralliseen ohjelmaan kuulunut konferenssi 'European Conference on Promotion of Mental Health and Social Inclusion'. Konferenssia varten julkaistiin raportti 'Framework for Promoting Mental Health in Europe'. Konferenssin pohjalta valmisteltiin kannanotto, joka hyväksyttiin EU:n terveysministerien neuvostossa marraskuussa. Konferenssin Executive Summary saatiin valmiiksi. Ehdotusta eurooppalaiseksi mielenterveyspolitiikaksi on työistetty edelleen. (PALA 22312)

Stakes osallistui EU:n Suomen puheenjohtajuuskauden mielenterveyskonferenssin valmisteluun ja toteutukseen toimimalla työryhmän 'Ikääntyneiden mielenterveyden edistäminen' koordinaattorina sekä konferenssin ohjelmatyöryhmän jäsenenä. Suomalaisen verkoston ja eurooppalaisen työryhmän työskentelyn pohjalta laadittiin taustapaperi mielenterveyskonferenssin työryhmätyöskentelyn pohjaksi. Lisäksi laadittiin työryhmän työskentelyn ohjelma ja osallistuttiin työryhmän loppulausuman muotoiluun. (ITSE)

'Mental Health on European Agenda' -hankkeessa järjestettiin TEK:n kanssa osana EU-puheenjohtajakauden mielenterveysagendan Tampereen konferenssia valmisteleva kokous 'From Ripples to Waves - first international conference on mental health promotion at school'. Nuorten mielenterveyden edistämistä jatketaan tulevien puheenjohtajamaiden järjestämissä konferensseissa. (PALA 22311, 22308)

EU:n mielenterveyskonferenssin tiedotus koordinoitiin Stakesin viestintäryhmässä. Stakes toimitti konferenssin suomen-, englannin- ja osin ruotsinkielisen internet-sivuston. Lisäksi toimitettiin suomen- sekä englanninkielisiä tausta-aineistoja sekä faktolehtisiä 11 teemasta koskien mielenterveydestä EU:ssa. (TIEVY)

(5.6.3) REHA 99 vammais- ja kuntoutusalan tapahtuma Düsseldorfissa, missä Suomi on vuoden 1999 ns. Partnerland. Stakes osallistuu yhteistyössä Ulkomaankauppaliiton kanssa tapahtuman järjestämiseen.

Stakes osallistui yhteistyössä Ulkomaankauppaliiton kanssa Suomen ohjelman suunnitteluun sekä tapahtuman yhteydessä järjestettyyn apuvälinealan 'AAATE' -konferenssiin usealla alustuksella. (ITSE)

(5.6.4) WHO/ECH.PACT. Stakes osallistuu secondmentilla vuoden 1999 ajan WHO:n Brysselissä käynnistetyyn European Health Policy Analysis, Consultation and Training'in (ECH.PACT) toimintaan.

Stakesin asiantuntija kehittämisspäälikkö Juhani Lehto osallistui kertomusvuoden ajan WHO:n Brysselissä käynnistetyn European Health Policy Analysis, Consultation and Training'in (ECH.PACT) toimintaan. (PALA)

Hallinnonalan ohjauksen ja valvonnan tehostaminen (ml. hallinnonalan arviointistrategiankehittäminen)

Stakes osallistuu asiantuntemuksellaan laki- ja muiden säädöshankkeiden valmisteluun. Stakesin keväällä 1998 käynnistyneen arvioinnin tulosten hyödyntäminen Stakesin toiminnan kehittämiseksi aloitetaan. Stakes osallistuu hallinnonalan viestinnän linjausten muotoilemiseen. Stakes osallistuu hallinnonalan sähköisten verkkojen kautta tapahtuvan yhteistyön kehittämiseen. Stakes tuottaa tietoa alue- ja paikallistason ohjaustoiminnan tueksi ja toimii yhteistyössä lääninhallinnon kanssa kehittämistoiminnassa. Stakes osallistuu hallinnonalan tutkimus- ja kehittämisverkostojen toimintaan.

Stakes osallistui asiantuntemuksellaan mm. tilasto-, mielenterveys-, sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettujen lakien muutosten sekä Makropilottia koskevan lain valmisteluun. Stakesin osallistumista kansalliseen ja kunnalliseen sosiaali- ja terveyspolitiikkaan on käsitelty tarkemmin luvussa 2.4.

(5.7.1) Viestintä. Stakes osallistuu hallinnonalan koordinoituun Internet-yhteistyöhön ja julkaisu-toimintaan ja tukee STM:ä sen tuottaessa vieraskielisiä esitteitä ja kansallisia oppaita koko hallinnonalan käyttöön.

Stakesin edustajat osallistuivat hallinnonalan viestinnän linjausten muotoilemiseen, joka jatkuu vielä vuonna 2000. Tavoitteena on kehittää ja löytää uusia yhteistoimintamuotoja esimerkiksi digitaalisessa tiedonvälityksessä, verkoissa sekä julkaisu-toiminnassa. Eu-puheenjohtajakaudella internettia koskeva yhteistyö tiivistyi sekä hallinnonalan esittelyissä että konferenssitiedottamisessa. (TIEVY)

(5.7.2) Verkostoyhteistyö. Stakes osallistuu hallinnonalan sähköisten verkkojen kautta tapahtuvan yhteistyön kehittämiseen.

Stakes osallistui STM:n asettamaan työryhmään, joka kartoitti hallinnonalalla Sosiaali- ja terveysalan verkkoaineistojen tarvetta ja hankintamahdollisuuksia (STM:n työryhmämuistio 1999:10). (TIPA)

Osaavien keskusten verkoston toiminta painottui sähköiseen tiedottamiseen ja seminaari/kongressiesiintymisiin. WWW.oskenet.fi - palvelinta kehitettiin ja sen visuaalista käyttäjäliitymää uudistettiin. Ylläpidettiin palvelimeen makropilotin ja standardisoinnin sivuja. Oskenet.fi toimii

mm. STM:n tietoteknologian hyödyntämisstrategian toteuttamisprojektin tiedotuskanavana, OSVEN www-palvelimena ja kansallisena EHTO-palvelimena. Kehitettiin OSVEN toimeksiannosta prototyyppi ylikunnallisten erityispalvelujen web-palvelimesta (TietoVEP). Osallistuttiin Tampereen teknillisen korkeakoulun digitaalisen median instituutin koordinoimaan 'Avoin oppimisympäristö' -projektiin sovellutuksena saumaton palveluketju. Tuotettiin yhteistyössä OSVEN kanssa sosiaalialan ja terveydenhuollon tietotekniikkakartoitukset. (OSKE 94325, 94330, 94203, 94331, 94332)

(5.7.3) Verkostoituvat erityispalvelut -hanke. Stakes tukee alueellisten johtoryhmien ja kuntatason työtä antamalla sektorikohtaista asiantuntija-apua. Lisäksi Stakes osallistuu tilaaja-tuottaja-yhteistyömallien kehittämiseen.

Stakesin asiantuntija toimi asiantuntijasihteerinä 'Verkostoituvat erityispalvelut' -työryhmässä ja sen jaoksessa. Tehtiin selvitykset ympärivuorokautista hoitoa antavista lastensuojelun yksiköistä ja sosiaalihuollon sopimusmalleista, jossa vertailukohtana oli terveydenhuollon sopimusohjaus (Aiheita 38/1999). Lisäksi kunnille oli tarjolla osaamista erilaisten sopimusmenettelyjen ja yhteistyömallien kehittämisessä. (SOTU 45304, PALA)

(5.7.4) Stakesin arviointi. Stakesin ulkoinen arviointi valmistuu keväällä 1999. Sen pohjalta käynnistetään kehittämistoimia.

STM:n asettama Stakesin arviointiryhmä aloitti toimintansa vuonna 1998. Ensimmäisinä toiminaan se pyysi Stakesia toteuttamaan itsearviointin. Itsearviointi osoittautui hyödylliseksi ja alkoi jo suunnata sisäistä kehittämistä heti arviointiryhmän väliraportin jälkeen. Arviointiryhmä jätti raporttinsa STM:lle kesäkuussa 1999.

Jo keväällä ennen arviointiraportin julkistamista Stakes aloitti systemaattisen työskentelyn johtamisen tehostamiseksi ja toimintojen keskittämiseksi. Välineeksi valittiin HAUSin julkiselle sektorille soveltama BSC, tasapainoinen onnistuminen. Stakes määritteli kaikkiaan 15 kriittistä menestystekijää, niille onnistumista kuvaavat mittarit ja tavoitetasot vuodelle 2000. Stakesin vaikuttavuutta ja palvelukykyä osoittavat menestystekijät ovat:

- Sosiaali- ja terveyspalvelut toimivat asiakaslähtöisesti ja saumattomasti
- Sosiaali- ja terveysala käyttää toiminnan taloudellisuutta, tehokkuutta ja vaikuttavuutta parantavia menetelmiä
- Alueelliset ja sosiaaliset hyvinvointierot pysyvät hallinnassa
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen otetaan huomioon kaikessa päätöksenteossa
- Sosiaali- ja terveysalan informaatio-ohjaus toimii vuorovaikutteisesti ja tuloksellisesti
- Keskeiset asiakkaat käyttävät ja arvostavat Stakesin palveluita ja tuotteita.

Tutkimus- ja kehittämistyötä suunnataan tukemaan näitä tavoitteita, jotka STM on hyväksynyt vuoden 2000 tulossopimuksessa. Stakesin tulosalueiden vuoden 2000 tulossopimukset jäsenetään BSC-tavoitteiston mukaisesti.

BSC-työskentelyn yhteydessä kokeiltiin mallia, jossa Stakesin 14 tulosityksikköä koottiin kolmeksi kokonaisuudeksi. Se näytti pääosin toimivalta, ja Stakes päätti nopeasti siirtyä tulosaluemalliin. Vuoden 2000 alusta siirrytään uuteen organisaatioon, jossa on seuraavat tulosalueet: Sosiaali- ja terveyspalvelut, Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, StakesTieto ja Hallintopalvelut. Ulko-

maanavun yksikkö (HEDEC) säilyi omana tulosityksikkönä. Organisaation kokoamisen hyödyt toimintojen kokoamisen kannalta eivät realisoidu hetkessä, vaan ilmenevät vähitellen. Muutoksen tavoitteena on saada aikaan rakenne, joka tukee valittuja strategisia painotuksia.

Tehostaakseen kuntien palvelua Stakes on mm. perustanut kuntapalvelut-ryhmän, joka toteuttaa maksullisena palveluna kuntien ja niiden yhtymien konsultaatioita joko laajempina projekteina tai yksittäisten konsultaatiopäivien muodossa. Stakes on myös pyrkinyt tekemään sekä maksuttomia että maksullisia palvelujaan tunnetuksi järjestämällä talvella 1999-2000 jokaisen yliopistosairaalan toimialueella informaatio- ja keskustelutilaisuuden.

Stakes on reagoinut nopeasti itsearvioinnin, arvioinnin ja ministeriön arvioinnista tekemien johtopäätösten suuntaisesti. Stakes on ryhtynyt toimenpiteisiin asetettujen kehittämistavoitteiden saavuttamiseksi, mutta muutosten tulokset konkretisoituvat vasta vähitellen. Hyödyt alkavat näkyä jo tämän vuoden aikana, ja vuonna 2001 voimme odottaa jo merkittäviä tuloksia.

2.2 Aiempien vuosien tulossopimuksissa sovitut tehtävät ja jatkuva toiminta

Tähän jaksoon on koottu Stakesin aiempien vuosien tulossopimuksissa sovitut sekä jatkuvaa toimintaa koskevat merkittävimmät tulokset. Tulokset on jaoteltu Stakesin vuoden 1998 tulossopimuksen tavoitealueiden mukaisesti.

Ehkäisevän politiikan strategia

'IMPACT' -projekti (Increasing the IMPACT of assistive technology) saatettiin päätökseen ja apuvälineitä koskeva oppikirja sekä siihen liittyvä multimediatuote valmistuivat. Suomenkielinen ja kansallisella aineistolla täydennetty versio valmistunee vuoden 2000 aikana. (ITSE 10331)

'PLAY' -hanke päättyi. Stakes laati projektin tuottaman prototyypin evaluointisuunnitelman sekä vastasi kansainvälisen evaluoinnin toteutuksesta. (ITSE 10902)

'Tietokone apuvälineenä' -projektiin liittyvä tiedonkeruu päättyi ja aineisto saatiin pääosin analysoitua. Hankkeen puitteissa osallistuttiin valtakunnallisen vammaisneuvoston asettamaan 'Kommunikaation esteettömyys' -työryhmään. (ITSE 10903)

'INCLUDE' -projektista asetettiin pääpaino tulosten aktiiviseen hyödyntämiseen ja julkaisemiseen kuten 'General actions for good practice' ja 'Handbook on Inclusive Design' julkaisut. Projekti järjesti esteetön suunnittelu aiheisia seminaareja Düsseldorfissa ja Helsingissä. (ITSE 10322)

'COST 219bis' -hankkeessa Stakes toimii projektin koordinaattorina ja osallistui hallintokomitean työkentelyyn (puheenjohtajuus sekä jäsenyys). Projektissa kehitettiin ohjeita mm. kännyköiden suunnittelua varten. 'COST 219bis' oli näytävästi läsnä tietoliikennealan suurtahtumassa Telecom 99 Genevessä. (ITSE 10302)

STM:n ja YM:n toimeksiannosta tehtiin selvitys asunnottomuuden ja asunnottomille tarkoitettujen palveluiden kysymyksistä. Aiheesta julkaistiin 'Vailla asuntoa 1999, Uudelleenjakoa, sivilisointia ja riskien hallintaa kasvukeskuksissa', joka ilmestyi Aiheita-sarjassa. (ITSE 10505)

'TED' -projekti (Teknologia, etiikka, dementia) saatettiin loppuun. Pidettiin kansallinen seminaari ja siihen liittyen laitevalmistajien ja palveluntarjoajien näyttely Helsingissä. Lisäksi ilmestyi kuuden EU maan yhdessä laatima opas teknologian soveltamisesta dementian hoitoon. (ITSE 10326)

'European Network On Mental Health Promotion. Mental Health Promotion 0 to 6 years' -projektissa koottiin suomalaisia pienten lasten mielenterveyttä edistäviä toimintamalleja, jotka löytyvät Stakesin internetsivuilta. (PALA 22311)

Mielenterveyden edistämisen ja päihdetyön telematiikan verkostoon kuuluneet hankkeet - 'TELE-INSP' -ohjelma (Kuntoutussäätiö), 'Prevnet' -ohjelma (A-klinik-kasäätiö), 'Dialog' -projekti (Turunmaan mielenterveyskeskus) ja 'Valoa verkkoon' -projekti (Nyyti ry) etenivät suunnitelmien mukaisesti. Verkosto järjesti kesäkuussa teemaan liittyvän kansainvälisen kokouksen Helsingissä. (PALA 22313)

'Sosiaaliryhmien välisten terveydentilaerojen kaventamiseen tähtäävien toimintojen tutkimus Suomessa' -hanke toteutettiin suunnitelman mukaan kertomusvuoden loppuun mennessä. (THTY 51317).

'Preventiökäsitykset itsemurhien ehkäisyssä' –hanke päättyi. Tutkimushanke liittyi Itsemurhien ehkäisyprojektin arviointiin ja siinä hyödynnettiin aiemmin tuotettua aineistoa itsemurhien ehkäisyä koskevista käsitteistä ja toimintamuodoista. (VYE 71301)

Kertomusvuonna päättyneessä 'Raskauden keskeytysten vähentäminen' -tutkimus- ja kehittämishankkeessa selvitettiin raskauden keskeytysten taustatekijöitä ja raportoitiin keskeytysten tilastotrendejä 1985-1997. (VYE 77902)

Etuuksien ja palvelujen turvaamisstrategia

'Apuvälineiden laatu ja tietopalvelut' -hankkeessa julkaistiin 4 numeroa 'Apuva' -lehteä. 'APUDATA' -tietokantaan lisättiin tiedot vammais-/apuvälinealan lehdistä, vammaisneuvostot APUDATAN ruotsinkieliset sivut avattiin osoitteessa: www.stakes.fi/apudata/sv. Lisäksi osallistuttiin useiden työ- ja/tai johtoryhmien työskentelyyn. (ITSE 10202)

'Helminauha' -projektin tärkeimmät osahankkeet kertomusvuonna olivat 'Mieli Maasta' -projektin ja 'API' -projektin loppuraporttien viimeistely. 'Mieli Maasta!' valtakunnallisen depressioprojektin arviointi, loppuseminaari ja raportti tehtiin suunnitelmien mukaisesti. Loppuraportit julkaistaan vuonna 2000. 'API' -projektin 5-vuotisseuranta (yhteistyössä Tampereen yliopiston kanssa) saatiin valmiiksi. 'Eurooppalaisessa depressioprojektissa' (ODIN) viimeisteltiin tutkimusaineistoja ja aloitettiin kertyneen aineiston analysointi. Hankkeesta ilmestyi yksi kansainvälisen tason artikkeli. (PALA 22314, 22502, 22304)

'Laadukas terveyskeskus' -hanke (LATE) päättyi tutkimuksen osalta. Hankkeen tieteellisiä tuloksia on raportoitu suomalaisissa ja ulkomaisissa julkaisuissa. Arviointia on tehty osana EU-osarahoitettua 'Changing Professional Practice' -hanketta, jonka yksi seminaari järjestettiin Suomessa. Arviointi jatkuu loppuraporttien osalta ja koulutushanke kymmenen uuden terveyskeskuksen kanssa on käynnistetty. (PALA 24402)

'Ennaltaehkäisevä mielenterveystyö ja varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen lastenneuvolassa' -hanke eteni kaikkiin lääneihin ja läänikohtaiset suunnitteluseminaarit pidettiin Itä-Suomen ja Länsi-Suomen läänissä. Ensimmäinen kouluttajakoulutus toteutettiin. Kaikki läänit ovat sitoutuneet hankkeeseen ja alueelliset strategiat on laadittu. Hanke on mukana kansainvälisessä 'European Early Promotion' -projektissa, jonka vaikuttavuus ja kustannus-tehokkuus tutkimukseen saatiin EU:n tukea Leonardo ohjelmasta. (PALA 22302)

'Terveydenhuollon väestötutkimus 1995 – 1996' (TERVA) -hankkeen aineiston yksityiskohtainen analysointi aloitettiin ja siitä valmistui useita käsikirjoituksia, joita on tarjottu julkaistavaksi tieteellisiin aikakauslehtiin. Kertomusvuonna selvitettiin myös ikääntyvän väestön terveydentilaa ja toimintakykyä sekä palvelujen käyttöä pitkäaikaisessa laitoshoidossa. Tämän osahankkeen käsikirjoitus valmistui vuoden lopulla. (THTY 51311, -313)

'Sosiaalinen tasa-arvo sairaalapalvelujen käytössä ja terveydenhuollon vaikuttavuudessa 1990-luvulla' – hankkeen tuloksia raportoitiin kotimaisissa ja kansainvälisissä tieteellisissä kokouksissa. Hankkeen kaikki

aineistot muodostettiin kertomusvuoden loppuun mennessä. (THTY 51901)

'Sairaaloiden tuottavuusvertailu' -hanke eteni suunnitellusti. Projekti on jatkoa vuosina 1997 ja 1998 toteutetuille 'Benchmarking' -hankkeille. Kertomusvuonna hankkeessa oli mukana 19 sairaanhoitopiiriä ja kaksi yksityistä palvelujen tuottajaa. (THTY 51314)

Sosiaaliturvan rahoitusstrategia

'Evergreen' -ohjelmistoa myytiin kymmeneen eri kuntaan (Janakkala, Paimio, Padasjoki, Hanko, Joensuu, Enontekiö, Hämeenkyrö, Muonio, Rovaniemi ja Jämsänkoski). Ohjelmiston myyntiä jatketaan vuonna 2000. (SOTU 47801)

Palvelujen tuottamisstrategia

'Lähipalvelujen kehittäminen' -hankkeessa STM:n lähipalvelutyöryhmän sihteerin tehtävien hoitamista jatkettiin. Erityispalvelujen ja lähipalvelujen yhteistyöstä julkaistiin vuoden aikana kaksi väliraporttia. (PALA 24301)

'Kuperkeikkakyyti' ja 'Pohjoismainen Satukeikka' -hankkeet päättyivät. Kuperkeikkakyytiin liittyvä 'Lapset kertovat' -julkaisuhanke aloitti julkaisusarjansa yhteistyössä Editan kanssa. (PALA 26303, 26302)

'Terveydenhuollon hoitokäytäntöjen arviointi ja uusien toimintamallien kehittäminen' -hankkeessa oli suosituksia kertomusvuoden lopussa julkaistu 18, valmiina julkaistaviksi 5 ja lisäksi tekeillä yli 30. Suositusten ja näyttöön perustuvan lääketieteen menetelmäkoulutusta järjestettiin sekä Suomessa että ulkomailla. EU:n Biomed-rahoitetussa 'Appraising Clinical Guidelines' -projektissa osallistuttiin hoitosuosituksen laadun ja implementoinnin arvioinnin kansainvälisen mittariston kehittämiseen ja yleisten infektioiden hoitokäytäntöjä kehittävän 'Mikstra' -hankkeen suunnitteluun ja käynnistämiseen. Perhesuunnittelun ja äitiyshuollon asiantuntijaryhmässä selvitettiin vaihtoehtoisia malleja seksuaaliterveyttä tukevien palvelujen järjestämiseen ja käynnistettiin äitiyshuollon seulontasuositusten uudistaminen. Osallistuttu sinuihin diagnostiikkaa ja hoitoa koskevan satunnaistetun tutkimuksen tekoon ja asiantuntijana eräisiin muihin hoitokäytäntöjä selvittäviin tutkimuksiin. 'Perhesuunnittelun ja äitiyshuollon asiantuntijatyöryhmä' sai valmiiksi uuden seulontasuosituksen ja äitiyshuollon laatukriteerien laadintatyössä edettiin pitkälle. (PALA 24302, FinOHTA 98304)

Kehitysvammahuollosta tehtiin kolme maksullista selvitystä. Työministeriölle ja valtiovarainministeriölle tehtiin tutkimus, jossa selvitettiin kotityön tukikokeilun (yritystuki- ja verovähennyksmallin) vaikutuksia työllisyyteen, palvelujen kysyntään ja järjestelmien hallintoon. Tutkimuksessa analysoitiin myös verotietoja ja työministeriön rekistereitä yritystukimallista. (SOTU)

'Palveluja integroiva kotiutumiskäytäntö' (PALKO) -hankkeessa valmistui ikääntyvien potilaiden hoito- ja kotiuttamiskäytäntöjen rekisteripohjainen tutkimus. Kuntien kotiutuskäytäntöjä selvittävän kyselyn aineistojen analysointi aloitettiin ja kirjoitettiin raportin käsikirjoitus kotisairaanhoidon ja sairaaloiden henkilöstön yhteistyöstä ja tiedottamisesta. Tutkimuksen neljännen vaiheen, mallin soveltuvuuden arvioinnin, tutkimussuunnitelmaa täsmennettiin ja luotiin puitteita (mm. kuntien sitoutuminen) mallin kuntiin siirtämiseksi. (THTY 53901)

'Hoitohenkilöstön rakenne ja toiminta' -hankkeesta julkaistiin tieteellinen artikkeli ja tehtiin kahden artikkelin käsikirjoitus. Tuloksia on esitelty kahdessa kansainvälisessä konferenssissa. (THTY 53301)

'Hoidon ja hoivan ympäristöt' -projektissa kehitettiin esimerkkejä hyvistä hoidon ja hoivan ympäristöistä kotimaisissa ja ulkomaisissa kehittämistehtävissä ja projekteissa. (VYE 74308).

Tulevaisuutta jäsentävä strategia

Tautiluokituksen 2. painos julkaistiin. Vuoden alussa asetetut myyntitavoitteet ylitettiin. Luokituskeskuksen strategiasuunnitelma uudistettiin. Luokituskeskuksen toimintaa laennettiin lääketieteellisistä luokituksista tietojärjestelmien yhteistoiminnallisuuden edellyttämien käsitteiden ja luokitusten suuntaan. (OSKE)

'Pitkäaikaishoidon luokittelujärjestelmän kehittäminen ja tuottavuus' -hanke eteni suunnitelman mukaan. Hankkeesta valmistui useita käsikirjoituksia, josta osa on jo julkaistu tieteellisissä aikakauslehdissä. (THTY 51316)

'Kehittämistyön konteksti ja toimintatavat' -hankkeessa keskityttiin tulosten raportointiin ja disseminointiin, joka jatkuu vielä vuonna 2000. (ITSE 10904)

'Globalisaatio ja sosiaalipolitiikka' -ohjelman (GASPP) toiminta muodostuu tutkimuksesta, konsultaatio-toiminnasta, verkostoitumisesta ja seminaarien järjestämisestä. Kertomusvuonna GASPP järjesti mm. kaksi globalisaatiota ja sosiaalipolitiikkaa käsittelevää seminaaria, osallistui Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) globalisaatiotyöryhmän toimintaan sekä konsultoi Ulkoministeriötä (UM), STM:tä ja kansalaisjärjestöjä (KEPA, ICSW). Euroopan komission tukeman hankkeen puitteissa tutkittiin terveysvaikutusten huomioonottamista Euroopan Unionin politiikoissa. GASPP on tutkinut STM:n rahoittamana EU:n roolia sosiaalisesti vastuullisessa globalisaatiossa sekä UM:n rahoittamana EU:n Phare-ohjelmissa käyttämien konsulttitoimistojen vaikutusta Keski- ja Itä-Euroopan sosiaalipolitiikan muotoutumiseen. GASPP:illa on Euroopan komission yhteistyöhanke Intiassa New Delhissä sijaitsevan Jawaharlal Nehru Universityn sekä Cambridge Universityn kanssa. Tässä hankkeessa järjestettiin kaksi terveystalitiikkaa käsittelevää seminaaria sekä muodostettiin Etelä-Aasia terveystalitiikan tutkimusverkosto. Ison Britannian kansainvälisen kehityksen osaston (DFID) rahoittamana GASPP:illa on alueellistumiskehityksen sosiaalipoliittisia ulottuvuuksia käsittelevä tutkimushanke. Tutkimus Maailman kauppajärjestön terveys- ja sosiaalipoliittisia vaikutuksista valmistui. (JOPA 963601, 963602)

Kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät tavoitteet

'Kestävä sosiaalinen kehitys - yhteiskunta kaikille' -hankkeessa avustettiin sosiaali- ja terveysministeriötä sekä ulkoministeriötä YK:n sosiaalisen kehityksen toimikunnan sekä sosiaalisen kehityksen huippukokouksen seurantakokouksen valmisteluissa. Lisäksi avustettiin ulkoministeriötä vammaisasioiden integroimisessa kehitysyhteistyöhön mm. pohjoismaisen kokouksen valmistelussa, toimeenpanossa ja raportoinnissa. Maailmanpankin kanssa aloitettiin yhteistyö vammaiskysymyksen paremmaksi huomioonottamiseksi pankin toiminnassa. Sosiaalisesti kestävästä kehityksestä julkaistiin kaksi kirjaa joita jaettiin YK:n kestävästä kehityksen toimikunnalle sekä sosiaalisen kehityksen toimikunnalle yhteistyössä ulkoministeriön kanssa. (ITSE 10314)

Japanin ja Suomen tiede-tekniologiasopimuksen koordinoinnin lisäksi Stakes on jatkanut Pohjoismaiden ja Japanin pääministerien vuonna 1997 Bergenissä sopimaa ja vuonna 1999 Reykjavikissa tyydytyksellä tiedoksi merkittyä japanilais-pohjoismaista yhteistyötä ikääntymiseen liittyvissä kysymyksissä. Pohjoismaiden ministerineuvosto on muodollisesti koordinoinut tätä yhteistyötä, joka käytännössä on hoidettu suurin yhteyksin maiden ao. keskusvirastojen välillä. (JOPA 96204)

'Mielenterveysindikaattoreiden kehittäminen' -projektin puitteissa on pidetty kokouksia partnereiden kesken, työstetty laajaa kirjallisuuskatsausta, toteutettu kysely jäsenmaiden omista mielenterveyden seuranta-järjestelmistä sekä saatu aikaan ensimmäinen ehdotus varsinaisista indikaattoreista. Yhteistyötä on tehty mm. WHO:n, OECD:n ja Eurostatin suuntaan. (PALA 22308)

'Suomi-Viro' -hankkeen aineistot analysoitiin ja kirjoitettiin kaksi käsikirjoitusta, jotka valmistuvat vuoden 2000 aikana. Kansallisen hoitotyön strategian arviointi käynnistyi kyselyllä ja raportti valmistuu keväällä 2000. (THTY 53306, 53308)

Kansainvälisissä telematiikkahankkeissa saavutettiin kertomusvuodelle asetetut tavoitteet. 'Cardlink2' -projekti Kirkkonummella saatettiin loppuun ja raportoitiin. 'InterCare' -hanke ja teollisuusyhteistyö (HPY ja SNI) etenivät suunnitelmien mukaisesti. Osallistuttiin hoidon jatkuvuuden termistön määrittelyyn ja liikuntaklusterin kehittelyyn (OSKE 94302, 94304, 94323, 94324)

Ulkomaanavun yksikön HEDECin keskeisiä tuloksia olivat laajat sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeet Albaniassa, Bosniassa, Latviassa, Moldovassa, Mongoliassa, Namibiassa, Ukrainassa ja Venäjällä, joiden rahoittajina olivat EU:n Tacis- ja Phare -ohjelmat, Suomen ulkoministeriö, Maailmanpankki ja Aasian kehitys pankki. Lisäksi HEDEC toteutti lyhytaikaisia Suomen ulkoministeriön projektisuunnittelu- ja arviointitehtäviä Vietnamissa ja Kiinassa. EU:n Phare/Consensus -ohjelmaan kuuluva Keski- ja Itä-Euroopan maiden sosiaaliturvajärjestelmiä vertaileva MISSCEEC-hanke saatiin päätökseen. Kertomusvuonna HEDEC voitti tarjouskilpailut Namibian terveys- ja sosiaalisen tukiohjelman kakkosvaiheesta, Venäjän terveydenhuollon rahoituksen kehittämisestä (rahoittajana EU:n Tacis-ohjelma) sekä Latvian perusterveydenhuollon ohjeistuksen kehittämisestä (rahoittajana Maailmanpankki). (HEDEC)

Kertomusvuoden aikana HEDEC toteutti ensimmäisen yhteistyöhankeen Amerikan kehitys pankin kanssa. 'Albania' -hankkeessa (Qualification of the Staff of the Health Insurance Institute) järjestettiin sekä sairausvakuutusjärjestelmien kehittämiseen tähtäävää että management- ja hallinnollista koulutusta. 'Bosnia-Herzegovina' -hanke (Technical Assistance to support the Health Financing and Health Information System) tuki terveyssektorin toimintaedellytysten vahvistamista kehittämällä rahoitus- ja tietojärjestelmiä sekä lääkehuoltoa. Karjalan tasavallan terveys- ja sosiaalisen tukiohjelman uudistuksia tukenut hanke päättyi kertomusvuonna. 'MISSCEEC' -projektissa tuotettiin viiden EU-jäsenyyttä hakeneen maan sosiaaliturvaa vertaileva selvitys. 'Namibia' -projekti jatkui koko vuoden. Stakes jatkaa tässä Namibian ja Suomen välisten yhteyksien kannalta keskeisessä tehtävässä myös seuraavat neljä vuotta. 'Pietarin ja Leningradin alueen infektio tautien ehkäisy ja hoidon kehittäminen' -hankkeen ensimmäinen vaihe päättyi. Mukana oli laaja verkosto sekä suomalaisia instituutioita (Kansanterveyslaitos, Hengitys ja terveys r.y., Helsingin yliopisto ja Jyväskylän yliopisto) että venäläisiä toimijoita. (HEDEC)

Stakesin muu toiminta

Tilasto- ja rekisterituotannossa keskityttiin tiedonkeruuprosessien kehittämiseen, johon oleellisesti liittyi rekisterien saattaminen relaatiotietokantaan. Kertomusvuoden aikana kehitettiin lastensuojelurekisterin relaatiotietokantaratkaisuja ja vastaava kehittämistyö on meneillään toimeentulotukirekisterin ja syntymärekisterin osalta. Kokonaisuudessaan hanke saadaan valmiiksi vuoden 2001 loppuun mennessä. Hoitoilmoitusrekisterien puolella päivitettiin PC-hilmoa. Suomen Kuntaliiton ja Efektia oy:n kanssa käynnistettiin yhteistyöneuvottelut tiedonkeruiden järjeistämiseksi koskien Kuntaliiton 'RAVA' -hanketta ja Efektian 'Sotevertti' -hanketta. Vapaaehtoisena tiedonkeruuna on toteutettu päihdehuollon huumeasiakkaita koskeva ns. 'Pompidou' -tiedonkeruu. Järjestelmää on kehitetty yhteistyössä tiedontuottajien ja Euroopan Unionin huumeaineiden seurantakeskuksen kanssa.

Päällekkäisten tiedonkeruiden karsimiseksi ja koordinoimiseksi toimittiin sosiaali- ja terveydenhuollon tilastoyhteistyöryhmässä (Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastouudistus, Tilastoraportti 38/1999). Terveyden edistämisen määrärahojen turvin kehitettiin hyvinvointi-indikaattoreita. Yhteistyön tuloksena syntyi kaksikielinen lasten ja nuorten indikaattoriraportti (Tilastoraportti 1/2000) sekä loppuvalmistelussa oleva Keski-Uudenmaan kuntien hyvinvointi-indikaattoriraportti, joka ilmestyy keväällä 2000. Kuntatilaston tuotantotekniikka uusittiin ja sen uusi versio saadaan myyntiin vuoden 2000 puolella. Lisäksi jatkettiin hoitoketjujen määrittäytöä mallintamalla perushoitoketjut. 'Dementia' -projekti jatkui ja sen tuloksia esiteltiin kansallisissa ja kansainvälisissä konferensseissa. Palvelurakenneteemaan liittyvää indikaattorityötä tehtiin yhteistyössä kentän kanssa. Samoin jatkettiin 'Paikka' -projektin työtä yhteistyössä KTL:n kanssa. Uutta tiedonkeruutapaa kokeiltiin STM:n 'Ehlass' -työryhmässä sovitun peruseriaatteen ja työnjaon pohjalta, jossa päävastuu tuli Stakesille yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa.

'Sotka' -tietokantaa uusittiin. Tietovarantojen hyödyntäminen ja tietojen siirto kansainvälisiin tietokantoihin jatkui edellisten vuosien tapaan (Nomesko, Nososko, OECD, WHO, kv-epämuodostumarekisteri – clearing house, päihdeitä koskeva kv-tiedonkeruu mukaan lukien EU:n huumeaineiden seurantakeskuksen – Reitoxin tarpeet). Osana vakiintunutta tietovarantojen hyödyntämistä tuotettiin 34 tilastoraporttia, joiden valmistumista saatiin nopeutettua edellisestä vuodesta. Lisäksi päivitettiin 'Sotka' -tilastotietokanta siten, että viimeiset päivitettyt tiedot koskivat Tilastokeskuksen keräämiä kuntakohtaisia kustannustietoja. (TILRE)

Stakes hoiti sosiaalihuoltolain 52 §:n perusteella järjestetyn perheneuvonnan erikoistumiskoulutuksen koordinointi ja hallintotehtävät. Kertomusvuonna aloitettiin lisäksi kouluttajien koulutus yhteistyössä Educa Oyn kanssa. (VYE 73203)

Stakes toimitti ja päivitti kaikille raskaana oleville naisille jaettavan opaskirjasen 'Meille tulee vauva' (saatavana myös ruotsiksi, englanniksi ja venäjäksi) sekä kaksosperheille tarkoitetun kirjasen 'Tuplaonni' (Dubbellyckan). (VYE 73205)

Alkoholitutkimussäätiö

Alkoholitutkimussäätiön rahoittamia väitöskirjoja julkaistiin 4 ja kansainvälisen arviomiesmenettelyn läpikäyneitä artikkeleita 26. Säätiö osallistui yhteistyössä WHO:n Geneven päämajan kanssa toimivan kansainvälisen tutkijaryhmän työhön, jonka tavoitteena on koota saatavilla oleva tieto kehitysmaiden alkoholioloista, juomatavoista ja alkoholihaitoista. Vuoden aikana käynnistettiin 4 uutta sopimusprojektia, joista 2 jatkaa säätiön hoitotutkimusperinnettä. Yksi projekti kartoittaa satunnaistetulla vertailututkimuksella kolmen lääkeaineen vaikutuksia alkoholiriippuvuuden hoidossa ja on keskusteluanalyttinen tutkimus terveys-

keskuslääkäreiden mini-interventioista. Kolmas uusi projekti tutkii huumeiden käyttöä Helsingin teknokulttuurissa, neljäs analysoi muutoksia lehdistön suhtautumisessa päihdeongelmiin vuosina 1993-2000 ja viides kartoittaa aminohappovälittäjien merkitystä alkoholiriippuvuuden kehittämisessä.

2.3 Vaikuttavuus, taloudellisuus ja tuottavuus

Stakesin ulkoisen arvioinnin tuloksia

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti Stakesin kansainvälisen arviointiryhmän 7.4.1998. Arviointiryhmään kuuluivat puheenjohtajana professori Jorma Rantanen Työterveyslaitoksesta ja jäseninä professori Antti Karisto Helsingin yliopistosta, professori Liisa Rantalaiho Tampereen yliopistosta, professori Björn Smedby Upsalan yliopistosta, professori Karin Tengvald Ruotsin sosiaalihuolluksesta, sosiaalineuvos Jaakko Tuomi Lappeenrannasta, professori Alan Walker Sheffieldin yliopistosta Englannista ja dosentti Jaakko Virkkunen Helsingin yliopistosta. Arviointiryhmän asiantuntijasihteerinä toimi toimistopäällikkö Suvi Lehtinen Työterveyslaitoksesta. Arviointiryhmä jätti raporttinsa STM:lle kesäkuussa 1999.

Arviointiryhmän johtopäätös oli, että Stakesin kaltainen instituutio on tarpeellinen sosiaali- ja terveysalan ohjelmien ja palvelujen kehittämistä tukevan tutkimuksen tarjoajana. Se on lyhyessä ajassa ja vaikeina taloudellisen laman vuosina saavuttanut tunnustetun aseman sosiaali- ja terveysalalla tutkimuksessa ja kehittämisessä niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Raportin mukaan Stakes on nyt siirtymässä muutos- ja perustamisvaiheesta kehitysvaiheeseen, jolle on tunnusomaista tieteellisen pohjan ja arvioitujen käytäntöjen turvaaminen sosiaali- ja terveysalan kehittämiseksi Suomessa ja ulkomailla. Arviointiryhmän mielestä Stakesin seitsemän toimintamuotoa ovat erittäin olennaisia nykyisten sosiaali- ja terveyspolitiikan ja palvelujärjestelmien tarpeiden kannalta. Arviointiryhmä kaipaa strategialta enemmän tulevaisuusorientaatiota.

Arviointiryhmän mielestä valitut toimintamuodot Stakesin yhteiskunnallisen roolin ja valittujen painoalueiden täyttämiseksi ovat erittäin olennaisia. Arviointiryhmä havaitsi, että terveyspalvelujen tutkimuksessa (erikoissairaanhoido) on aukkoja ja että terveyspalveluissa on vähemmän tutkimus- ja kehittämishankkeita kuin sosiaalipalveluissa. Kysymyksiä voidaan esittää myös yhdeksännestä painoalueesta, joka keskittyy yhteen terveysongelmaan (psykososiaaliset ongelmat) palvelujen sijaan. Sosiaalipalvelujen menetelmien, käytäntöjen ja työn kehittämistä tulisi vahvistaa. Myös sosiaalityön kehittämiseen keskittyvän yksikön perustamista tulisi harkita, esimerkiksi vakiinnuttamalla FinSoc -projekti. Suurin osa prioriteeteista ja toimintamuodoista on tarkoituksenmukaisia, mutta strategian toimeenpanosta arviointiryhmällä on lukuisia kysymyksiä.

Arviointiryhmä johtopäätös - edellä esitetyt havainnot mukaan lukien - on, että Stakesin strategia on erittäin tarkoituksenmukainen ja että toimintamuodot ja painoalueet ovat sopuosinnussa keskenään. Strategia kattaa erittäin hyvin sosiaali- ja terveysministeriön sosiaali- ja terveysalalle asettamat sektorikohtaiset strategiat sekä esittämät aspektit. Toisaalta strategia tulisi toteutua paremmin Stakesin omissa ohjelmissa, jotta priorisointi näkyisi selvemmin Stakesin toiminnoissa.

Stakesin vastetta arvioinnin suositukseen on kuvattu edellä jaksossa 2.1. tulostavoitteen 5.7.4 yhteydessä.

Asiantuntijatehtävät

Stakesin asiantuntijoilla on vuosittain STM:n työryhmissä puheenjohtajuuksia, jäsenyyksiä ja sihteeritehtäviä 120-140 kappaletta. Lisäksi Stakesin asiantuntijat palvelevat runsaasti myös muuta valtionhallintoa (eri ministeriöitä, neuvottelukuntia, työryhmiä) vastaavankaltaisissa tehtävissä, joita vuosittain on noin 100.

Muulle valtionhallinnolle annetaan myös konsultointipalveluja maksullisena toimintana. Lisäksi Stakesin henkilökuntaa kuullaan asiantuntijana STM:n toiminnassa, muussa valtionhallinnossa ja eduskunnassa. Stakes antaa vuosittain 50-70 lausuntoa, joista suuri osa on STM:n pyytämiä mutta myös muun hallinnon osuus on merkittävä.

Kertomusvuonna Stakesin henkilöstön asiantuntemuksen käytössä kansainvälisen vaikuttamisen osuus kasvoi hieman EU-puheenjohtajuuden myötä. Samalla toiminta kotimaisissa komiteoissa, toimikunnissa, työryhmissä, seminaareissa ja asiantuntijakokouksissa supistui hieman. Asiantuntijana kuulemiset eduskunnassa lisääntyivät huomattavasti, joka osaltaan kuvaa Stakesin yhteiskunnallista painoarvoa.

Asiantuntemuksen käyttöä vuosina 1994-1999 kuvaavat seuraavat luvut, jotka perustuvat henkilöstön suoriterekisteriin tekemistä ilmoituksista. Luvut antavat kuvan eri asiantuntijatoimintojen keskinäisistä painotuksista sekä ajallisesta kehityksestä. Suoritteiden rekisteröintiin on vuoden 2000 alusta otettu käyttöön uusi järjestelmä, joka tulee osaltaan parantamaan suoritettavuutta.

Osallistuminen kansalliseen sosiaali- ja terveystalitiikkaan					
	1995	1996	1997	1998	1999
Toiminta STM:n asettamissa työryhmissä ym.					
- Puheenjohtajuus	7	8	8	9	4
- Jäsenyys	65	65	110	104	78
- Sihteerisyys	14	12	20	26	22
- Asiantuntijana kuuleminen	44	46	19	35	38
Toiminta muun valtiohallinnon asettamissa työryhmissä ym.					
- Puheenjohtajuus	5	6	7	8	4
- Jäsenyys	63	67	85	86	97
- Sihteerisyys	3	2	2	2	2
- Konsultointiprojektit	14	17	15	11	3
- Muu konsultointi (päiviä)	59	9	32	82	4
Kuultavana eduskunnassa	17	24	12	16	24

Osallistuminen kunnalliseen sosiaali- ja terveystalitiikkaan					
	1995	1996	1997	1998	1999
Konsultointiprojektit kunnille ja kuntayhtymille	47	15	48	28	30
Muu konsultointi kunnille ja kuntayhtymille (päiviä)	41	34	187	100	61
Asiantuntija ja projektiryhmätapaamiset	78	39	60	57	47
Projekteihin ja tilastoihin liittyvä koulutus					
- Päiviä	44	61	74	44	24
- Osallistujia	831	2 816	3 940	1 024	510

Stakesin henkilöstön kotimaiset ja kansainväliset asiantuntijatehtävät						
	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Toiminta komiteoissa, toimikunnissa, työryhmissä ja Projekteissa (puheenjohtajuudet, jäsenyydet lkm)						
<i>Kansainväliset</i>	79	117	145	171	153	153
<i>Kotimaiset</i>	325	436	484	587	592	509
Toiminta seminaareissa ja asiantuntijakokouksissa (valmistelu, toimihenkilönä toimiminen, esiintymiset lkm)						
<i>Kansainväliset</i>	395	527	628	866	754	766
<i>Kotimaiset</i>	811	916	890	1080	1 243	1 001

Stakesin henkilöstön muut asiantuntijatehtävät						
	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Akateemiset asiantuntijatehtävät						
Vastaväitökset, esitarkastukset, tarkastukset	41	25	27	48	41	31
Opinnäytteitä ohjauksessa (opinnäyte hyv.)	29	13	17	12	15	19
Refereelausunnot	85	71	89	97	113	121
Muut akateemiset toimeksiannot ¹	218	263	240	119	295	132
Muut asiantuntijana kuulemiset ²	637	679	618	769	991	816
¹ Sis. mm. lausunnot professorin ja dosentin pätevydestä sekä tieteellisten tutkimussuunnitelmien arvioinnit.						
² Sisältää mm. Stakesin henkilöstön esiintymisen tiedotusvälineissä						

Stakesin asettamana toimi vuonna 1999 yhteensä 7 asiantuntijatyöryhmää, joista perhesuunnittelun ja äitiyshuollon, toimenpideluokituksen ja suun terveydenhuollon luokitusten asiantuntijatyöryhmien työ päättyi. Asiantuntijatyöryhmät tuottivat artikkeleita, julkaisuja ja raportteja.

Stakes ylläpitää rekisteriä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoista, jotka ovat STM-konsernin organisaatioiden käytettävissä mm. asiantuntijalausunnonantajina. Vuonna 1999 rekisterissä oli 322 asiantuntijaa.

Vuosina 1994-99 Stakesin henkilöstön julkaisutoimintaa kuvaavat julkaisurekisteristä poimitut luvut olivat seuraavat.

Henkilöstön julkaisut	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Kirjat	68	104	84	139	129	143
Toimitetut teokset	38	24	22	44	41	36
Artikkelit toimitetuissa teoksissa	102	91	110	210	192	143
Artikkelit tieteellisissä julkaisusarjoissa	85	117	149	183	172	175
Artikkelit ammatillisissa lehdissä	181	175	223	237	256	273
Artikkelit muissa lehdissä	19	36	28	18	31	61
Muu julkaistu kirjallinen toiminta	23	95	76	78	138	117
Kokousesitelmät, abstraktit ja posterit kokousjulkaisuissa	-	214	207	255	253	289
Elektroniset julkaisut	-	-	9	18	29	33

Julkaisuja ilmestyi useilla eri kielillä, joista suomi (874), englanti (281) ja ruotsi (99) olivat pääkieliä.

Tiedonvälitys

Tiedonvälityksessä näkyivät kertomusvuonna Suomen Eu-puheenjohtajakausi, kouluttautuminen verkkojulkaisemiseen, Stakesin ulkoinen arviointi sekä Stakesin organisaatiouudistuksen valmistelut. Julkisuusku- vassa ja viestinnässä priorisoitiin Stakesin ydintehtäviä; toiminta-ajatusta, visiota ja muita sopimuksia tuke- via aiheita. Lehdistötilaisuuksia järjestettiin 54 ja lehdistötiedotteita lähetettiin 153. Stakesin viestintä osallis- tui yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa Suomen EU-puheenjohtajakautteen liittyvään tiedottami- seen. Kuntien kannalta tärkeitä aiheista ryhdyttiin laatimaan myös ruotsinkielisiä tiedotteita. Stakesin In- ternet-sivujen asiakaslähtöisyyttä, tiedon saantia, ajankohtaisuutta sekä vuorovaikutteisuutta parannettiin. Stakesin lehtikenttää järjeistettiin liittämällä NeuvooAntavat –lehti ja Verkko –lehti Dialogiin.

Dialogia kehitettiin Stakesin ulkoisen arvioinnin ja lukijatutkimuksen suositusten perusteella Stakesin yleis- lehtenä. Lehden sisältöä muutettiin aiempaa journalistisemmaksi ja kuntatason kirjoitusten osuutta lisättiin. Dialogin volyyymi kasvoi huomattavasti vuoteen 1998 verrattuna. Dialogista julkaistiin 7 suomenkielistä numeroa ja yksi (1) 32-sivuinen englanninkielinen lisännumero. Jo vuoden 1999 alussa poistettiin Dialogin, NeuvooAntavat –lehden ja Verkko –lehden tilaajarekisterin päällekkäisyydet (noin 15 000 kpl). Tämän vuoksi Dialogin painosmäärä oli koko vuoden ajan noin 42 000.

Henkilöstö

Osaava ja uudistuva henkilöstö on Stakesille merkittävä voimavara. Stakesin laaja-alainen toiminta edel- lyttää osaamisrakenteeltaan monipuolista henkilöstöä. Vuoden 1999 henkilöstösuunnitelmassa keskityttiin henkilöstön määrälliseen suunnitteluun, rekrytoinnin suunnitteluun, palvelussuhteiden ehtoihin, palkkapolitiikkaan, henkilöstön kehittämiseen sekä työkyvyn ylläpitämiseen. Myös työsuojelun toimintaohjelmassa painotettiin sekä henkistä että fyysistä työssä jaksamista.

Henkilöstön määrä ja rakenne

Vuoden 1999 tulossopimuksessa Stakesin omalla budjettirahoituksella palkattavan henkilöstön määräksi arvioitiin 315 henkilötyövuotta. Lukuun sisältyy 6 htv työllistämistuella palkattujen henkilöiden vakainaista- miseen. Ulkopuolisella rahoituksella palkatun henkilöstön määräksi arvioitiin 55 htv, mistä 20 htv on He- decin henkilöstöä. Yhteensä siis 370 htv.

Keskimääräinen henkilötyövuosimäärä palkkausperusteen mukaan vuosina 1998-99.

	1998		1999	
	Htv	%	Htv	%
Stakesin budjettirahoitus	298	77,6	303	79,3
Ulkopuolinen rahoitus	42	11,0	49	12,8
HEDEC	22	5,7	21	5,5
Yhteensä	362		373	
Työllistämismääräraha	22	5,7	9	2,4

Kaikki yhteensä	384	100,0	382	100,0
-----------------	-----	-------	-----	-------

Keskimääräinen käytetty henkilötyövuosimäärä (373 htv) vastasi tulossopimukseen kirjattua arviota. Toituneet henkilötyövuodet jakaantuivat budjetti- ja ulkopuolisenrahoituksen osalta hieman tulossopimukseen kirjatusta arviosta poiketen. Vuoden 1999 lopussa Stakesin palveluksessa oli yhteensä 398 henkilöä. Lukuun sisältyvät osa-aikatyöntekijät ja työllistämistuella palkatut. Palveluksessa olevien lukumäärän ja keskimääräisen henkilötyövuosimäärän ero johtuu osa-aikatyöntekijöistä, joiden määrä henkilöinä on suurempi kuin henkilötyövuosina mitattuna. Vakituksia palvelussuhteita oli 31.12.1999 249 (63 %) ja määräaikaisia 149 (37 %). Virkasuhteiden osuus palvelussuhteista oli hiukan yli puolet eli 51% (202) ja työsuhteita 49% (196). Vuoteen 1998 verrattuna luvut ovat päinvastaiset, virkasuhteiden osuuden nouseminen kahdella prosenttiyksiköllä. Vuonna 1999 vakinaistettiin useita pitkään määräaikaisissa tehtävissä työskennellyttä työntekijää. Lisäksi perustettiin 8 uutta virkaa, joista viiteen virkaan kuuluvia tehtäviä oli aiemmin hoidettu työllistämistuella palkatuilla työntekijöillä.

Palvelussuhteet Stakesissa 31.12.1998 ja 31.12.1999.

Palvelussuhde	1998		1999	
	Lkm	%	Lkm	%
Vakituisia	241	59	249	63
Määräaikaisia	148	37	148	37
Työllistettyjä	18	4	1	0
Yhteensä	407	100	398	100

Vuorotteluvapaalle ja osa-aikaeläkkeelle lähdettiin yhtä paljon kuin vuonna 1998. Edelliseen vuoteen verrattuna tilanne kääntyi päinvastaiseksi ja osa-aikaeläkkeelle jäämisen mahdollisuutta käytti suurempi osa henkilöistä. Virka- ja työstävapautuksia muista kuin sairaudesta johtuvasta syystä myönnettiin hieman vähemmän kuin edellisinä vuosina. Sairauspoissaolosten ja sairaspäivien kokonaismäärät vähenivät edellisestä vuodesta, mutta yksittäisten sairauslomalaisten lukumäärä kasvoi. Vuonna 1999 useampi henkilö piti sairauslomaa kuin edellisellä vuonna, mutta yksittäisen sairauslomien keskimääräinen pituus laski edelleen.

Kokoaikainen ja osa-aikainen henkilöstö 31.12.1998 ja 31.12.1999.

	1998		1999	
	Lkm	%	Lkm	%
Kokoaikainen	353	87	364	91
Osa-aikainen	54	13	34	9
Yhteensä	407	100	398	100

Sairauspoissaolot vuosina 1996-1999.

	1996	1997	1998	1999
Poissaolosten lukumäärä	531	671	756	738
Päivien lukumäärä	2 524	2 678	2 848	2 678
Päiviä/tapaus	4,75	3,99	3,77	3,63
Sairauslomalaisten lkm	206	242	265	274

Stakesissa yleisin koulutustausta vuonna 1999 oli korkeakoulututkinto (ylempi tai alempi korkeakoulututkinto tai tutkijakoulutus), joka oli yli puolella (60 %) kaikista ammatillisen tai akateemisen tutkinnon suorittaneista. Aikaisempiin vuosiin verrattuna Stakesin henkilöstön koulutustasossa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Yksityiskohtaisempaa vertailua aiempien vuosien tietoihin ei voida tehdä, koska koulutusluokituksen uudistuksen vuoksi tiedot eri vuosilta eivät ole enää vertailukelpoisia keskenään.

Seuraavassa taulukossa ovat suoritettut tutkinnot tutkintoasteittain ja sukupuolen mukaan. Luvut eivät sisällä virkavapaalla olevia työntekijöitä.

Henkilöstön koulutusaste 31.12.1999.

Koulutusaste	Naiset	Miehet	Yhteensä	Tutkintoja %
Perusaste	32	5	37	9,3
Keskiaste	49	19	68	17,1
Alin korkea-aste	47	7	54	13,6
Alempi korkeakouluaste	22	6	28	7,0
Ylempi korkeakouluaste	102	39	141	35,4
Tutkijakoulutusaste	34	36	70	17,6
Yhteensä	286	112	398	100,0

Stakesin koko henkilöstön keski-ikä oli 44,6 vuotta. Vakituisten viranhaltijoiden keski-ikä oli 49,1 vuotta. Sekä koko henkilöstön että vakituisten viranhaltijoiden keski-ikä nousivat. Koko henkilöstön keski-ikä nousi vuodella ja vakituisten viranhaltijoiden keski-ikä vajaalla vuodella verrattuna vuoden 1998 tilanteeseen.

Työterveyshuolto ja TYKY-toiminta

Yhteistyössä Medivire Työterveyspalvelut Oy:n kanssa toteutettiin työterveyshuollon ja työsuojelun hankkeita. Työkykyä ylläpidettiin panostamalla ennaltaehkäisevään työterveyshuoltoon mm. ikäryhmä- ja ergonomiatarkastuksin. Kasvaneista työterveyshuollon kustannuksista huolimatta kuntoutustoimintaa jatkettiin sekä oman että ulkopuolisen rahoituksen turvin. Stakes sai mm. Valtiokonttorin rahoitusta varhaiskuntoutustoimiin, KELAn rahoitusta ASLAK-kuntoutukseen ja A-lomien tukea kuntoremontti viikkoon. Työterveyshuollossa ja kuntoutuksessa huomioitiin erityisesti ikääntyneemmät työntekijät. Stakesin virkistystoimikunta järjesti urheilu- ja kulttuuritapahtumia sekä pikkujoulujuhlat.

Henkilöstökoulutus

Stakes on järjestänyt itse koulutusta henkilöstölle sekä rohkaissut työntekijöitä osallistumaan ulkopuoliseen koulutukseen. Stakesin keskitettyä henkilöstökoulutusta on järjestetty johtoryhmän hyväksymän suunnitelman mukaan. Osa ulkopuolisesta koulutuksesta sisältyy keskitettyyn henkilöstökoulutussuunnitelmaan, osan tulokset ovat hankkineet omalla kustannuksellaan tarpeidensa mukaan.

Kertomusvuonna järjestettiin atk-koulutusta omassa atk-luokassa 63 koulutuspäivää. Kursseja oli kaikki-

aan 48 ja osallistujia 380 henkilöä. Stakesin keskitettynä henkilöstökoulutuksena järjestettiin kielikursseja (8 kurssia sekä yksityistunteja), ammatillista täydennyskoulutusta ryhmille (13 kurssia) ja yksittäisiä koulutuspaikkoja (57 henkilölle) sekä Stakes tutuksi –opintokäyntejä vieraileville ryhmille (5 tilaisuutta ja 85 vierailijaa). Koulutuksen painoalueet olivat johtamis-, kansainvälistymis- ja kielikoulutus sekä projekti-työskentelyn kehittäminen, muu ammattitaitoa syventävä koulutus sekä räätälöidyt koulutustapahtumat.

Maksuttoman toiminnan kustannukset

Stakesin kustannuslaskennassa noudatetaan Valtiokonttorin määräystä 8/03/97, 3.9.1997 ”Kustannusvastaavuuslaskelman laatiminen”. Stakesissa menot ja tulot kohdennetaan aiheuttamisperiaatteen mukaan kustannuslajeittain maksullisille ja maksuttomille projekteille. Projekteina seurataan myös sisäiset hallinnolliset toiminnot esim. tukipalvelut ja johtaminen sekä ulospäin suuntautuvat jatkuvat toiminnot esim. tilastotuotanto. Projektiseurannan kautta kootaan tukitoimintojen kustannukset sekä päätoimintojen kustannukset tulosryhmittäin ja -yksiköittäin.

Maksuttoman toiminnan kustannukset kustannuslajeittain vuonna 1999 (tmk)

KUSTANNUSLAJIT	Tukitoiminnot	Päätoiminnot	Stakes yhteensä
Henkilöstökustannukset	(15 793)	(67 966)	(83 759)
- Palkat	12 588	52 384	64 972
- Palkkiot	207	1 941	2 148
- Muut henkilöstökustannukset	2 998	13 641	16 639
Matkat	272	6 541	6 813
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	2 364	733	3 098
Ostetut palvelut	6 188	19 750	25 938
Vuokrat	10 039	443	10 483
Pääomakustannukset	(2 312)	(1 937)	(4 249)
- Poistot	2 048	1 699	3 746
- Korot	264	239	503
Muut erilliskustannukset	860	5 689	6 549
Tulosityksikön erilliskustannukset	37 828	103 060	140 888
Maksupisteiden osuus	-931		(maksullisen osuus)
Yhteiskustannusten jako päätoiminnoille	36 897	34 808	-2 089
KOKONAISKUSTANUKSET	0	137 868	138 799

Stakesin maksuttoman toiminnan erilliskustannukset olivat vuonna 1999 140,9 milj.mk (v. 1998 131,6 milj.mk), mikä on 7 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Kasvua syntyi lähinnä palkka- ja ostopalvelukustannuksissa.

Tukitoimintojen erilliskustannukset olivat 27 prosenttia Stakesin maksuttoman toiminnan erilliskustannuksista. Tukitoimintojen kustannukset kasvoivat kahdeksan prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Kasvua syntyi lähinnä palkkakustannusten noususta sekä ostopalveluiden, tarvikkeiden ja vuokrien hintojen koostamisesta.

Päätoiminnot sisältävät kaiken ulospäin suuntautuvan toiminnan kuten jatkuvan toiminnan luonteiset tietopalvelu- ja tilastointitehtävät sekä varsinaiset tutkimus- ja kehittämisprojektit. Päätoimintojen erilliskustan-

nukset kasvoivat seitsemän prosenttia. Päätoiminnoissa suurimmat erilliskustannukset syntyvät työkustannuksista 66 prosenttia (v. 1998 64 %) ja ostopalveluista 19 prosenttia (v. 1998 17 %).

Maksuttoman toiminnan erilliskustannusten kehitys kustannuslajeittain vuosina 1998-99

Kustannuslaji	1998 1 000 mk	1999 1 000 mk	1999 %-osuus	1998-99 Muutos -%
Henkilöstökustannukset	76 787	83 759	59	9
Matkat	6 036	6 813	5	13
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	3 455	3 097	2	-10
Ostetut palvelut	21 375	25 938	18	21
Vuokrat	9 914	10 483	7	6
Pääomakustannukset	3 735	4 249	3	14
Muut erilliskustannukset	10 310	6 549	5	-36
Yhteensä	131 612	140 888	100	7

Maksuttoman toiminnan päätoimintojen kokonaiskustannukset tulosyksiköittäin vuosina 1998-99

Kustannuslaji	1998 1 000 mk	1999 1 000 mk	1999 %-osuus	1998-99 Muutos -%
Itsenäisen suoriutumisen edistäminen	10 997	11 104	8	1
Alkoholipoliittinen tutkimusyksikkö	9 941	11 259	8	13
Väestö, ympäristö ja elinolot	18 975	21 328	15	12
Palvelut ja laatu	17 456	20 211	15	16
Sosiaalitutkimus	12 015	13 708	10	14
Tilastot ja rekisterit	18 999	18 751	14	-1
Tiedonvälitys	11 060	9 767	7	-12
Tietopalvelu		708	1	100
Terveydenhuoltotutkimus	10 090	11 625	8	15
Johtamispalveluyksikkö	8 040	5 854	4	-27
Tukipalvelut	693	1 364	1	97
Terveydenhuollon menetelmien arviointi	4 707	4 998	4	6
Sosiaali- ja terveysalan tietoteknologian osaamiskeskus	4620	5 508	4	19
Osaavien keskustusten verkosto	429	1 683	1	292
Maksuttoman kokonaiskustannukset	128 022	137 868	100	8
Maksupisteiden osuus tukitoiminnoista	749	931		
Maksullisen osuus tukitoiminnoista	2 841	2 089		
YHTEENSÄ	131 612	140 888	100	7

Erilliskustannukset ovat yksikön projektien itse aiheuttamia kustannuksia. Kokonaiskustannukset sisältävät tulosyksikölle vyörytetyt tukitoimintojen kustannukset eli osuuden Stakesin yhteiskustannuksista. Osa

tukitoimintojen kustannuksista on kohdistettu ulkopuolisille maksupisteille eli Stakesin alaisille valtion laitoksille ja osa Stakesin maksulliseen toimintaan. Siltä osin kuin tukitoimintoja hoitavilla yksiköillä (TUPA, JOPA, TIEVY) on myös suoraan ulospäin suuntautuvaa toimintaa, ovat projektien kustannukset päätoiminnoissa.

Tiedonvälitys –yksikön kustannusten lasku johtuu Tietopalvelu –toiminnon eriyttämisestä omaksi yksiköksi vuoden 1998 –99 vaihteessa. Tietopalvelun kustannukset sisältyvät vuoden 1998 osalta Tiedonvälitys - yksikköön. Johtamispalvelut –yksikön kustannusten lasku johtuu ECHO/STEPS hankkeiden toiminnan volyymin vähenemisestä ja vuonna 1998 toteutuneesta muutosta avokonttoriin, joka ei enää kertomusvuonna aiheuttanut kustannuksia.

Stakesin maksuttoman toiminnan kokonaiskustannukset olivat 137,9 milj.mk (v. 1998 128,0 milj.mk) eli kahdeksan prosenttia korkeammat kuin vuonna 1998.

2.4 Maksullinen toiminta ja kannattavuus

Stakesin maksullinen toiminta

Stakesin maksullinen palvelutoiminta muodostui pääosin maksullisista konsultointihankkeista, tietotuotteista (mm. Stakesin julkaisuista) sekä erilaisista kongresseista ja koulutustapahtumista.

Koulutus ja konsultointi

Sekä maksullisia että maksuttomia koulutuspalveluja Stakes tuotti yhteensä 221 (vuonna 1998 247) koulutuspäivää, jotka koostuivat 119 (136) koulutuspäivästä ja 818 (890) luennoista. Koulutuspäiviä tuotettiin siten määrällisesti hieman vähemmän kuin vuonna 1998. Puolet luennoista pidettiin korkeakouluissa ja jatko- ja täydennyskoulutuskursseilla.

Stakesin maksullinen konsultointitoiminta painottui Suomen ulkopuolella toteutettaviin laajoihin konsultointiprojekteihin, joista HEDECin keskeisimmät projektit on lueteltu jaksossa 'Kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät tavoitteet'. HEDECin Suomen ulkopuolella toteutettaviin laajojen konsultointiprojektien lisäksi konsultointitoiminnan toinen painoalue oli kunnille ja kuntayhtymille tuotetut konsultointipalvelut. Konsultointiprojekteja toteutettiin vuonna 1999 49 (39) kappaletta. Useampia konsulttipäiviä sisältäneiden konsultointiprojektien lisäksi Stakes tuotti muita konsulttipäiviä 207 (170). Tutkimuslupia käsiteltiin 129 (100).

Yhteiskuntapoliittiset lehdet

Yhteiskuntapoliittikka –lehti (YP) ilmestyi kuutena (6) numerona, joista yksi oli kaksoisnumero. Vuosikeran sivumäärä oli 518. YP:n ilmaisjakelu oli 2 000 kpl ja maksullinen tilaajakanta 1 300 kpl. Artikkeleita käsiteltiin runsaasti muissa medioissa, kuten edellisvuonnakin.

Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift (NAT) ilmestyi kuutena (6) numerona (568 s.), joista yksi numero oli kaksoisnumero ja yksi English supplement. English supplement julkaistiin Suomen EU-puheenjohtajuuskauden alussa, ja se käsitteli alkoholipolitiikan perustaa, tilaa ja luonnetta EU:ssa. NATin levikki oli n. 1600 ja se jakaantui maittain seuraavasti: Suomi n. 570, Ruotsi n. 600, Norja n. 270, Tanska n. 100, Islanti n. 10 ja muu maailma n. 30. Lehti sai taloudellista tukea Pohjoismaiselta päihdetutkimuslautakunnalta (NAD) ja myös muilta Norjan, Ruotsin ja Tanskan alan viranomaisilta, yhteensä 370 000 mk. Noin 600 kpl tilauksista oli pohjoismaisten alkoholimonopoliin tukitilauksia.

Julkaisutuotanto

Julkaisutoiminnassa keskityttiin Stakesin asiakaskunnan kannalta olennaisen tiedon julkaisemiseen taloudellisesti edullisesti ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Taloudellisista syistä painettujen julkaisujen määrä pysyi edellisen vuoden tasolla (46 kirjaa ja 94 monistetta). Myytyjen julkaisujen määrä nousi edellisestä vuodesta kolmanneksella. Julkaisuja myytiin 44 635 kappaletta. Julkaisujen ilmaisjakelu oli 42 273 kappaletta

Vuonna 1999 uusien painettujen julkaisujen nimikemäärä oli 46. Ruotsinkielisten tarpeisiin painettiin yksi ruotsinkielinen ja kolme kaksikielistä (SVT-tilastoja, luetteloita). Englanninkielisiä julkaisusta oli kahdeksan. Stakesin www-sivuilla julkaistiin kuuden painetun julkaisun ja kolmen monisteen verkkoversio.

Painetuissa julkaisusarjoissa ilmestyviä julkaisuja myytiin myös erilaisina asiakaslähtöisesti koottuina tuotekokonaisuuksina, joilla oli 264 kestotilaaajaa. Stakesin oman postimyynnin lisäksi julkaisuja myytiin myös vähittäismyyjien kautta. Näistä merkittävimpiä olivat Kirjavälitys Oy, BTJ Kirjastopalvelu Oy, Oy EDITA Ab, Akateeminen kirjakauppa ja Suomalainen kirjakauppa.

Tietoa julkaisuista välitettiin julkaisuluettelolla (painos 34 000 kpl), eri aihealueita koskevilla uutuusesitteillä (34 kpl), englanninkielisellä julkaisuluettelolla (5 000 kpl) ja erillisillä esitteillä ruotsin- ja englanninkielisistä julkaisuista (7 kpl). Muita markkinointikeinoja olivat ilmoittelu alan lehdissä (37 ilmoitusta), julkaisunäytelyt alan tapahtumissa (18 tapahtumaa), markkinointiyhteistyö kirja-alan vähittäismyyjien kanssa sekä tiedottaminen Stakesin lehdissä ja www-sivuilla.

Stakesin julkaisutuotanto ja levikki	1995	1996	1997	1998	1999
<i>Painettuja nimikkeitä</i>					
Tutkimuksia	12	12	14	9	11
Raportteja	19	18	12	11	16
Oppaita	4	1	2	-	2
Tilastoja (SVT)	4	3	2	2	2
Luetteloita	-	3	1	1	1
Ohjeita ja luokituksia	9	9	7	4	7
Muuta	6	19	26	18	7
Yhteensä	54	65	64	45	46
<i>Monisteita</i>					
Aiheita	40	45	50	52	46
Themes	6	2	12	7	7
Tilastoraportteja	42	19	28	37	41
Yhteensä	88	66	90	96	94
Äänitteitä	-	2	-	-	-
Videoita	-	-	4	-	-
Myytyjä julkaisuja, kpl	57 290	46 691	35 556	32 267	44 635
Myynti 1 000 mk	8 072	4 468	2 371	2 632	3 886
Kestotilaaajia 31.12.1999	305	305	276	274	264
Vaihtosopimuksia	30	32	32	32	33
-julkaisuja	691	776	650	545	638
<i>Ilmaisjakelu</i>					
- vakiojakelu, saajia	86	76	117	168	130
- vakiojakelu, kpl	2 650	2 945	3 997	3 842	4 372
- muu ilmaisjakelu, kpl*	7 105	17 148	25 897	42 308	42 273

* Varastokirjanpidon ja ilmaisjakelun seuranta on tehostettu ja periaatteita selkiytetty, jonka vuoksi vuosien 1995-1997 tiedot eivät ole vertailukelpoisia. Lisäksi Taskutietovihkojen ilmaisjakelu sisältyy vain vuosien 1998-99 tietoihin (n. 12 000 kpl)

Messut ja konferenssit

Sosiaali- ja terveysalan suurin valtakunnallinen koulutus-, tiedotus- ja messutapahtuma TERVE-SOS järjestettiin kymmenennen kerran 22.- 24.5.1999 Helsingin Messukeskuksessa. Stakes toimi tapahtuman pääjärjestäjänä yhteistyökumppaninaan Helsingin kaupunki. Tapahtuma koostui 41 seminaarista, joihin osallistui 2067 henkilöä (maksaneita 1 273). Luennoitsijoita ja esiintyjiä oli 338. Messuilla oli ennätysmäärä 310 näytteilleasettajaa ja 16 300 kävijää.

Stakesin maksullisen toiminnan kannattavuus

Stakesin maksullisessa toiminnassa on STM:n maksupäätöksen perusteella terveydenhuollon ammattihenkilöä koskeva rekisteriote julkisoikeudellisesti hinnoiteltava suorite ja muutoin maksullinen toiminta koostuu liiketaloudellisesti hinnoiteltavista suoritteista.

Stakesin maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma hinnoitteluperusteen mukaan vuonna 1999 1 000 mk

Kustannuslaji	Julkisoikeudelliset Liiketaloudelliset suoritteet			
	Suoritteet	Stakes	Hedec	Yhteensä
TUOTOT	78	12 379	23 649	36 106
KUSTANNUKSET				
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset				
- Työkustannukset	58	4 221	5 413	9 692
- Matkat		595	2 373	2 968
- Aineet ja tarvikkeet		339	121	461
- Ostetut palvelut	1	5 787	8 593	14 382
- Vuokrat		1 048	445	1 493
- Pääomakustannukset		134	87	220
- Muut erilliskustannukset		278	6 117	6 395
Erilliskustannukset yhteensä	60	12 402	23 150	35 611
KÄYTTÖJÄÄMÄ	18	-23	499	494
Osuus yhteiskustannuksista	31	2 058		2 089
Kokonaiskustannukset yhteensä	91	14 460	23 150	37 700
Ylijäämä (+) Alijäämä (-)	-12	-2 081	499	-1 595

Julkisoikeudellinen omakustannushintaan perustuva suorite on edellisen vuoden tavoin jäänyt alijäämäiseksi. Alijäämä on kuitenkin pienentynyt 26 000 mk (v. 1998 -38 000 mk). Suoritteen hinta annetaan kiin-

teänä maksuna STM:n maksupäätöksessä Stakesin maksullisista suoritteista. Stakesin ulkomaanavun yksikön, Hedecin, ylijäämä pienentää koko Stakesin alijäämää, joka on pienentynyt edellisestä vuodesta 82%. Valtiontalouden tarkastusviraston kannan mukaan toiselta virastolta saatua momentin käyttöoikeutta ei voi käsitellä virallisessa kustannusvastaavuuslaskelmassa tuottoina.

Hedecin koko toiminnan kannattavuus esitetään Stakesin yksiköiden oikaistussa kustannusvastaavuuslaskelmat sisältävässä taulukossa. Siinä Hedecin tuottoihin on lisätty ulkoasiainministeriön momentin käyttö 2,8 milj.mk.

Ulkoasiainministeriön ns. jakamaton momentti on Keski- ja Itä-Euroopan yhteistyön määrärahaa, joilla Hedec on toteuttanut UM:n toimeksiannosta hankkeita Karjalan tasavallassa ja Pietarin alueella. Mikäli UM toteuttaisi myös nämä hankkeet normaalilla ostopalvelusopimuksella, näkyisi rahoitus myyntituloina. Hedec on toteuttanut usean vuoden ajan UM:n rahoittamaa Namibia-projektia. Tähän saatu rahoitus käsitellään talousarviokirjanpidossa tilillä 630 ”Yhteistoiminnan tuotot valtion virastoilta ja laitoksilta”. Tilille on aikaisempina vuosina kertynyt enemmän tuottoja kuin kuluja. Erotus 4,5 milj.mk on ollut ns. voittomarginaalia, joka kirjanpitoteknisistä syistä on tilinpäätöksessä siirretty muihin velkoihin.

Seuraavassa taulukossa on esitetty Stakesin tulosityksiköiden oikaistut kustannusvastaavuuslaskelmat vuonna 1999.

Tulosityksiköiden oikaistut kustannusvastaavuuslaskelmat 1999		1 000 mk														
	ITSE	PALA	APOL	SOTU	THTY	TILRE	VYE	TIEVY	TUPA	OSKE	JOPA	TIPA	FINOHT A	HEDEC	STAKES YHTEENSÄ	ILMAN HEDECiä
UM:n momentin käyttö														2 767	2 767	0
Tuotot	17	2 003	53	605	36	1 254	1 306	2 526	2 762	1 745	12	25	114	23 649	36 106	12 457
Tuotot + Mom.käyttö	17	2 003	53	605	36	1 254	1 306	2 526	2 762	1 745	12	25	114	26 416	38 873	12 457
- Tuotot/kokonaiskust. %	84 %	93 %	103 %	82 %	93 %	92 %	104 %	90 %	77 %	80 %	0 %	224 %	131 %	102 %	96 %	87 %
Henkilöstökustannukset	5	953	8	346	21	347	364	1 213	603	366		2	51	5 413	9 692	4 279
- palkat	4	696		276	16	277	272	950	370	233		2	31	3 289	6 417	3 127
- palkkiot		71	7	4			20	21	116	63			11	1 116	1 428	312
- Muut henkilöstökust.	1	186	1	67	4	70	72	242	116	70			10	1 008	1 848	840
Matkat	9	260	9	55			131	16	61	50			4	2 373	2 968	595
Aineet ja tarvikkeet		-57		12		25	9	-140	-165	653		3		121	461	339
Ostetut Palvelut	3	480	34	102	5	760	575	1 034	1 863	914		5	14	8 593	14 382	5 788
Vuokrat		97		2		10	12	13	903	11				445	1 493	1 048
Pääomakustannukset		4				11	1	67	8	42				87	220	134
- Käyttöom. Poistot														77	77	
- Korot		4				11	1	67	8	42				10	143	134
Muut erilliskustannukset				57	4	52	1	47	117	1				6 117	6 395	278
Vastuualueen erilliskust.	18	1 736	51	574	29	1 205	1 093	2 250	3 389	2 037	0	10	69	23 150	35 611	12 462
Yhteiskustannust. jako päätoimin-	3	465		184	11	185	182	635	247	155	0	1	21		2 089	2 089
Kokonaiskustan.	21	2 201	51	758	40	1 391	1 275	2 884	3 637	2 192		11	89	23 150	37 700	14 551
Yli/alijäämä	-3	-198	1	-153	-4	-137	31	-359	-875	-447	12	14	25	3 266	1 173	-2 094

Hedecille ei ole vyörytetty Stakesin yleiskustannuksia, koska se maksaa suoraan omina erilliskustannuksina vastaavat erät kuten vuokrat, siivouksen, tarvikkeet ja tukipalvelut.

Maksullisen toiminnan tuotot kasvoivat 12 prosenttia edellisestä vuodesta. Maksullisen toiminnan erilliskustannukset olivat yhteensä 35,6 milj.mk (v. 1998 36,9 milj.mk), jossa on edelliseen vuoteen verrattuna laskua neljä prosenttia. Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset olivat 37,7 milj.mk, jossa on laskua kuusi prosenttia. Merkittävimmät muutokset olivat henkilöstökustannusten lasku ja vuokratkustannusten nousu.

Virallisen kustannusvastaavuuslaskelman perusteella Stakesin maksullisen toiminnan kannattavuus parani, vaikka alijäämä oli 1,6 milj.mk (v. 1998 7,4 milj.mk:n alijäämä). Suurimmat alijäämät ovat TUPA-yksikössä 0,9 milj.mk ja OSKEssa 0,4 milj.mk. Vuoden 1999 Terve-SOS tapahtuman suuri alijäämä johtuu osaltaan siitä, että tilavuokrat ja tekniset palvelut Helsingin Messukeskuksessa olivat huomattavasti ennakoitua kalliimpia. OSKEN alijäämään vaikuttaa mm. ostopalvelukustannusten kasvu. Maksullisen toiminnan tulisi perustua liiketaloudelliseen hinnoitteluun muiden kuin julkisoikeudellisten suoritteiden osalta. Hinnoitteluun ja erityisesti yhteiskustannusten huomioimiseen jo maksullisten projektien suunnittelussa on kiinnitetty kertomusvuoden aikana erityistä huomiota, joka tulee näkymään kokonaisuudessaan vasta vuoden 2000 tuloksessa.

Stakesin maksullisen toiminnan tunnusluvut vuosina 1998- 1999

Tunnusluku	Toteutunut v. 1998	Tavoite v. 1999	Toteutunut v. 1999
Maksullisen toiminnan tuotot, tmk	32 343	20 163	36 106
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset, tmk	36 866	22 963	35 611
Käyttöjäämä, tmk	- 4 523	-2 800	494
Käyttöjäämä % tuotoista	- 14	-14	1,4
Osuus yhteiskustannuksista, tmk	2 841	1 863	2 089
Kokonaiskustannukset, tmk	39 707	24 826	37 700
Alijäämä, tmk	- 7 364	-4 663	-1 595
Alijäämä % tuotoista	- 23	-23	-4
Tuotot % kokonaiskustannuksista	81	81	96

Maksullisen toiminnan tuottoina kertyi 36,1 milj.mk, mikä on peräti 79% suurempi kuin tavoite. Käyttöjäämä oli 0,5 milj.mk ylijäämäinen ja kun maksulliseen toimintaan lisätään sen osuus Stakesin yhteiskustannuksista on alijäämä 1,6 milj.mk Tuottojen kasvu perustui pääasiassa HEDECin ennakoitua parempaan menestykseen uusien projektien hankinnassa.

STM:n antamassa maksupäätöksessä Stakesin maksullisista suoritteista on kymmenen eri tuoteryhmää.

Stakes on omassa projektiseurannassa koonnut eri tyyppisten suoritteiden seurannan viiteen maksullista toimintaa toimialoittain/tuoteryhmittäin kuvaavaan ryhmään: koulutustoiminta, konsultointi, tietopalvelut, muu maksullinen palvelu ja maksulliset tuotteet. Näiden viiden ryhmän lisäksi on eroteltu tuoteryhmäkohtaista käsittelyä varten maksulliset lehdet ja julkaisut.

Seuraavassa taulukossa esitetään Stakesin maksullisen toiminnan volyymi ja kannattavuus tuoteryhmittäin.

Maksullinen toiminta tuoteryhmittäin vuonna 1999
mk

1 000

	Tuotot yhteensä (*)	Proj. Erilliskustannukset	Käyttöjäämä	Kokonaiskustannukset	Ylijäämä (+) Alijäämä (-)
Koulutus	3 652	4 076	-424	4 491	-839
Konsultointi	27 706	24 418	3 288	24 887	2 819
Tietopalvelu	1 110	1 004	106	1 147	-37
Muu maksullinen palvelu	1 560	1 296	264	1 456	104
Maksulliset tuotteet	416	392	24	480	-64
Lehdet	509	515	-6	713	-204
Julkaisut	3 920	3 910	10	4 526	-606
Yhteensä	38 873	35 611	3 262	37 700	1 173

*) Tuotot yhteensä sisältää Hedecin osalta UM:n momentin käytön 2,8 milj.mk.

Konsultointi, johon koko Hedecin toiminta sisältyy, muodostaa suurimman ryhmän tuottojen ja kokonaiskustannusten perusteella. Julkaisut ja koulutus ovat seuraavaksi merkittävimmät ryhmät. Koulutustoimintaan on sisällytetty seminaarit, messut ja konferenssit.

Stakesin alaiset valtion laitokset

Stakesin alaiset valtion laitosten toimintaa kuvaavat luvut vuodelta 1999 olivat seuraavat:

Stakesin alaiset valtion laitokset vuonna 1999							
Laitos	Henkilöstö (htv)	Vahvistettu paikkaluku	Hoitopäivien lkm.		Muutos %	Käyttöaste-%	
			1998	1999		1998	1999
Mielisairaalat							
Niuvanniemen sairaala	458	284	95 864	97 015	1,2	92,5	93,6
Vanhan Vaasan sairaala	183	125	45 269	45 881	1,4	99,2	100,6
Yhteensä	641	409	141 133	142 896	1,2	94,5	95,7
Koulukodit							
Harvialan koulukoti	15	12	4 259	4 325	1,5	97,2	98,7
Koivikon koulukoti	34	24	8 965	14 665	63,6	102,3	167,4
Lagmansgårdenin koulukoti	19	15	5 242	6 471	23,4	95,7	118,2
Limingan koulutuskeskus	35	24	11 271	12 915	14,6	128,7	147,4
Sairilan koulukoti	31	24	8 032	8 579	6,8	91,7	97,9
Sippolan koulukoti	38	26	8 449	11 850	40,3	89,0	124,9
Vuorelan koulukoti	31	22	8 119	13 119	61,6	92,7	163,4
Yhteensä	203	147	54 337	71 924	32,4	99,9	134,0

Valtion mielisairaaloiden yhteinen sairaansijamäärä on ollut viime vuosien aikana ennallaan, eli 409 sairaansijaa, joista 284 sijoittui Niuvanniemen sairaalaan ja 125 Vanhan Vaasan sairaalaan. Vanhan Vaasan sairaalan toteutuneiden hoitopäivien lukumäärä ylitti tulossopimuksessa arvioidun 44 106 noin 4 %:lla eli 1 775 hoitopäivällä. Myös Niuvanniemen sairaalan toteutuneiden hoitopäivien lukumäärä ylitti tulossopimuksessa arvioidun 95 960 noin 1 %:lla eli 1 055 hoitopäivällä..

Molempien sairaaloiden kohdalla mielentilatutkimuspotilaiden lukumäärä kääntyi nousuun vuoden 1998 laskun jälkeen. Mielentilatutkimuspotilaiden lukumäärä kasvoi 21 % vuodesta 1998.

Niuvanniemen sairaalassa mielentilatutkimuksia tehtiin 61, kun tavoite oli 70. Vanhan Vaasan sairaalassa mielentilatutkimuksia tehtiin 29, mikä lähes vastasi tavoitetta (30). Molempien valtion mielisairaaloiden tulostavoitteet saavutettiin sovitulla resursseilla.

Koulukotien käyttöaste on pysynyt erittäin korkeana kaikissa koulukodeissa. Ajoittain kaikki paikat ovat olleet käytössä, ja oppilaita on jouduttu ottamaan myös ylipaikoille. Perhehoitopaikat eivät sisälly vahvistettuun paikkalukuun, jonka vuoksi käyttöasteet nousevat jopa yli 150 prosentin. Kyseiset käyttöasteet eivät siten tarkoita sitä, että kolmannes oppilaista olisi ollut ylipaikoilla.

Vuoden aikana koulukodeissa oli kaikkiaan 268 oppilasta, joista tyttöjä oli 75 ja poikia 193. Maahanmuuttajalasten osuus on viime vuosina noussut. Kertomusvuonna heitä oli jo 25, lähtöisin 14 eri maasta, eniten (8 lasta) Somaliasta.

Kunnat hankkivat koulukotipalvelut ostopalveluina laitoksilta. Koulukotien toiminnasta aiheutuvat menot kerätään hoitopäivämaksuina, joiden suuruudesta koulukodit itse päättävät nettobudjetointiperiaatteella. Valtio voi myöntää kuitenkin koulukodeille hintatukea mikäli kysyntä vaihtelee siten, etteivät hoitotulot kata menoja. Lisäksi hintatukea voidaan suunnata toiminnan sisällölliseen kehittämiseen ja tutkimukseen. Koulukodit ja Stakes tekevät vuosittain tulossopimuksen, jossa sovitaan valtion budjettirahoituksen kohdentamisesta ja toiminnan suuntaviivoista. Kun vuoden 1999 alussa koulukotien opetustoiminta ja sen rahoitus siirtyivät Opetushallituksen alaisuuteen, osallistui myös Opetushallitus tulossopimusneuvotteluihin ja allekirjoitti tulossopimuksen yhtenä osapuolena..

Kertomusvuoden aikana aloitettiin kolmivuotinen oppimisvaikeuksiin ja niiden kuntoutukseen liittyvä projekti yhteistyössä Niilo Mäki Instituutin kanssa. Henkilöstön ammattitaitoa on kehitetty mm. huumeasioissa sekä maahanmuuttajalasten ongelmissa. Lapsi- ja nuorisopsykiatrian yhteistyötä on jatkettu Helsingin ja Oulun yliopistojen kanssa.

Sippolan koulukoti on jatkanut EU-rahoituksella toteutettua laitospedagogian kehittämistä Petroskoin koulukodin kanssa, jota kuitenkin vaikeutti yhteistyökumppanin heikko rahoitustilanne. Koivikon koulukoti on mukana EU-rahoituksen avulla toteutetussa yhteistyössä Englannin ja Itävallan lastensuojelulaitosten kanssa, jossa on järjestetty mm. kansainvälistä työntekijävaihtoa. Iimingan koulukoti on aloittanut yhteistyön Liettuan lastensuojelulaitosten kanssa.

Valtion mielisairaaloiden kustannusvastaavuus

Valtion mielisairaaloiden maksullisesta toiminnasta on STM:n maksupäätös, jossa sairaaloiden suoritteet määritellään liiketaloudellisesti hinnoiteltavaksi.

Valtion mielisairaaloiden vuoden 1999 maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma 1 000 mk

	Vanhan Vaasan Sairaala	Niuvanniemen sairaala	Yhteensä
TUOTOT YHTEENSÄ	43 802	104 044	147 846
Myyntituotot	42 452	102 030	144 482
Muut tuotot	1 350	2 014	3 364
KUSTANNUKSET			
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	2 188	5 186	7 374
Henkilökustannukset	22 899	55 642	78 541
Vuokrat	2 500	5 961	8 461
Palvelujen ostot	476	3 513	3 989
Muut erilliset kustannukset	459	595	1 054
Erilliskustannukset yhteensä	28 522	70 897	99 419
KÄYTTÖJÄÄMÄ	15 280	33 147	48 427
YHTEISKUSTANNUKSET			
Tukitoiminnot	14 296	31 212	45 508

Muut yhteiskustannukset	213	111	324
Yhteiskustannukset yhteensä	14 509	31 323	45 832
kokonaiskustannukset yhteensä	43 031	102 220	145 251
Ylijäämä(+) Alijäämä (-)	771	1 824	2 595

Valtion mielisairaaloiden maksullisen toiminnan tunnusluvut 1997-1999

1 000 mk	1997	1998	1999	1999
	Toteutunut	Toteutunut	Tavoite	Toteutunut
Tuotot	127 809	139 184	145 227	147 846
Erilliskustannukset	85 206	96 435	98 649	99 419
Käyttöjäämä	42 603	42 749	46 578	48 427
Käyttöjäämä % tuotoista	33,3	30,7	32,1	32,8
Yhteiskustannukset	42 584	43 958	46 205	45 832
Kokonaiskustannukset	127 790	140 393	144 854	145 251
Ali- tai ylijäämä	19	-1 209	373	2 595
Ali- tai ylijäämä % tuotoista	0,0	-0,9	0,3	1,8
Tuotot % kustannuksista	100	99	100	102

Tavoitteisiin verrattuna sairaaloiden tuotot olivat 1,8 prosenttia ja kokonaiskustannukset 0,3 prosenttia suuremmat. Edelliseen vuoteen verrattuna tuotot kasvoivat 6,2 prosenttia ja kokonaiskustannukset 3,5 prosenttia. Sairaaloiden käyttöasteen ja siten tuottojen kasvu jatkui, mutta siitä huolimatta kustannuskehitys pysyi hallinnassa. Hoitotulot lisääntyivät, koska hoitopäivien määrä kasvoi. Kustannusten lisääntymiseen vaikutti volyymin kasvu ja sairaaloiden tavoitteet parantaa edelleen hoidon laatua henkilöstön määrää, koulutustasoa ja ammattitaitoa lisäämällä.

Valtion mielisairaaloilla on myös maksutonta toimintaa, johon sisältyy mielentilatutkimukset, yliopisto-opetus sekä tutkimustoiminta.

Valtion mielisairaaloiden maksuttoman toiminnan kustannukset 1998-1999

1 000 mk	Sairaalat	Muutos	Sairaalat	Vanhan	Niuvanniemi
KUSTANNUKSET	Yhteensä	98 – 99	Yhteensä	Vaasa	
	1998	%	1999	1999	1999
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	327	4	339	25	314
Henkilökustannukset	4279	24	5 324	1 955	3 369
Vuokrat	375	-4	360	0	360
Palvelujen ostot	249	41	351	138	213
Muut erilliset kustannukset	143	53	219	182	37
Erilliskustannukset yhteensä	5 373	23	6 593	2 300	4 293
Osuus yhteiskustannuksista	1656	15	1 897	0	1 897
kokonaiskustannukset yht.	7 029	21	8 490	2 300	6 190

Valtion koulukotien kustannusvastaavuus

Valtion koulukotien maksullinen toiminta on STM:n maksupäätöksessä määritelty kokonaan liiketaloudellisin perustein hinnoiteltavaksi.

Seuraavassa taulukossa esitetään valtion koulukotien maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma koulukodeittain.

Koulukotien kustannusvastaavuuslaskelmat 1999		1 000 mk						
MAKSULLINEN TOIMINTA	Harviala	Koivikko	Liminka	Lagmansg.	Sairila	Sippola	Vuorela	Koulukodit yhteensä
TUOTOT YHTEENSÄ	4 525	10 425	14 067	8 366	9 584	11 550	10 582	69 099
Myyntituotot	4 025	8 259	12 088	7 114	7 862	8 602	8 513	56 465
Muut tuotot	177	451	980	78	514	927	646	3 773
Ulkopuolinen rahoitus	322	1 716	998	1 174	1 207	2 021	1 423	8 862
KUSTANNUKSET								
- aineet, tarvikkeet ja tavarat	624	861	1 175	876	839	923	745	6 044
- palkkaukset	2 140	5 353	6 049	3 800	4 422	5 389	4 993	32 146
- muut henkilöstökustannukset	591	1 411	1 719	1 086	1 242	1 463	1 311	8 823
- työllistettävien palkkaus	179	179	485	272	246	80	80	1 521
- matkat	60	253	276	137	199	167	170	1 263
- vuokrat	405	1 284	1 972	492	1 156	1 046	1 439	7 794
- palvelujen ostot	322	748	1 143	749	492	810	536	4 799
- poistot	160	307	290	134	219	342	160	1 610
- korot	31	61	64	24	50	38	31	300
- muut erilliskustannukset	142	236	268	103	186	217	222	1 375
- Stakesin osuus	101	101	101	101	101	101	101	707
KOKONAISKUSTANNUKSET	4 755	10 795	13 542	7 774	9 153	10 575	9 788	66 382
YHTEENSÄ								
Ylijäämä/alijäämä	-230	-369	525	592	431	975	794	2 717

Valtion koulukotien maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko 1997 - 1999

1 000 mk	1997	1998	1999	1999
	Toteutunut	Toteutunut	Tavoite	Toteutunut
Tuotot	49 239	51 743	57 518	69 099
Erilliskustannukset	54 930	59 358	57 628	66 382
Käyttäjäämä	-5 691	-7 615	-110	2 717
Käyttäjäämä % tuotoista	-11,6	-14,7	-0,2	3,9
Ali- tai ylijäämä	-5 691	-7 615	-110	2 717
Ali- tai ylijäämä % tuotoista	-11,6	-14,7	-0,2	3,9
Tuotot % kustannuksista	90	87	100	104

Tavoitteisiin verrattuna koulukotien tuotot olivat 20% ja kokonaiskustannukset 15% suuremmat. Edelliseen vuoteen verrattuna tuotot kasvoivat 34% ja kokonaiskustannukset 12%. Koulukotien yhteinen tulos parani huomattavasti edelliseen vuoteen verrattuna ja oli 2,7 milj.mk ylijäämäinen. Harvialan ja Koivikon koulukotien tulos oli kuitenkin alijäämäinen ja niiden tulisivin kiinnittää entistä enemmän huomiota hoitopäivien hinnoitteluun.

Stakes -tiliviraston maksullisen toiminnan kannattavuus

Stakes -tiliviraston kustannusvastaavuuslaskelma vuonna 1999 (1 000 mk)

	Julkisoikeudelliset suoritteet	Liiketaloudelliset suoritteet	Yhteensä
TUOTOT			
Myyntituotot	78	231 830	231 908
Muut tuotot	0	21 143	21 143
Tuotot yhteensä	78	252 973	253 051
KUSTANNUKSET			
Henkilöstökustannukset	58	130 664	130 722
Matkat		4 231	4 231
Aineet ja tarvikkeet		13 879	13 879
Ostetut palvelut	1	23 169	23 170
Vuokrat		17 748	17 748
Pääomakustannukset		2 130	2 130
Muut erilliskustannukset		8 824	8 824
Erilliskustannukset yhteensä	60	200 644	200 704
KÄYTTÖJÄÄMÄ	18	52 329	52 347
Osuus yhteiskustannuksista	30	48 598	48 628
Kokonaiskustannukset yht.	90	249 242	249 332

Ylijäämä (+) Alijäämä (-)**-12****3 731****3 719**

Julkisoikeudelliset suoritteet on Stakesin myymä terveydenhuollon ammattihenkilöstöä koskeva rekisteriote. Liiketaloudelliset suoritteet sisältävät Stakesin muun maksullisen toiminnan sekä sairaaloiden ja koulukotien maksullisen toiminnan. Tiliviraston käyttöjäämä on 52,3 milj.mk ylijäämäinen eli 20,7 % tuotoista (vuonna 1998 30,6 milj.mk ja 14 %). Tiliviraston ylijäämä on 4 milj.mk eli 1,6 prosenttia tuotoista (vuonna 1998 -16,2 milj.mk ja -7 %). Tiliviraston maksullisen toiminnan tuotot kattoivat 101 prosenttia kokonaiskustannuksista (vuonna 1998 93 %). Tiliviraston maksullisen toiminnan kannattavuus parani siten huomattavasti.

3 Tilinpäätöslaskelmat ja niiden liitteenä annettavat tiedot sekä tilinpäätöksen laskelmien tarkastelu

3.1 Tilinpäätöslaskelmat

Stakes –tilivirasto (557)

TUOTTO- JA KULULASKELMA

	Tilivirasto yhteensä				Stakes		Mielisairaalat yhteensä		Koulukodit yhteensä	
	01.01.1999 – 31.12.1999		01.01.1998 - 31.12.1998		01.01.1999 – 31.12.1999		01.01.1999 – 31.12.1999		01.01.1999 – 31.12.1999	
Toiminnan tuotot										
Maksullisen toiminnan tuotot	234 252 634		211 649 646		30 861 660		145 178 022		58 212 952	
Vuokrat ja käyttökorvaukset	4 021 150		3 700 106		9 111		2 373 924		1 638 116	
Muut toiminnan tuotot	<u>47 127 952</u>	285 401 736	<u>36 457 694</u>	251 807 446	<u>37 181 599</u>	68 052 370	<u>636 928</u>	148 188 874	<u>9 309 425</u>	69 160 492
Toiminnan kulut										
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	0		0				0			
Ostot tilikauden aikana	22 582 589		19 828 665		3 565 551		12 947 812		6 069 226	
Varastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-430 729		553 900		0		-430 729		0	
Henkilöstökulut	254 179 421		241 878 660		93 252 045		118 437 605		42 489 771	
Vuokrat	32 414 501		30 231 050		11 976 052		12 644 294		7 794 156	
Palvelujen ostot	51 185 614		45 860 231		39 261 608		7 098 580		4 825 425	
Muut kulut	13 821 969		13 093 323		11 581 120		873 954		1 366 895	
Valmisteverastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-97 686		-495 449		-29 345		-42 207		-26 134	
Valmistus omaan käyttöön (-)	0		0		0		0		0	
Poistot	6 610 866		5 567 564		3 823 178		1 177 361		1 610 327	
Sisäiset kulut	<u>5 515 061</u>	-385 781 606	<u>8 373 296</u>	-364 891 239	<u>5 515 061</u>	-168 945 270	<u>0</u>	-152 706 670	<u>0</u>	-64 129 666
Jäämä I		-100 379 871		-113 083 793		-100 892 900		-4 517 796		5 030 826
Rahoitustuotot ja -kulut										
Rahoitustuotot	129 713		53 303		129 713		0		0	
Rahoituskulut	<u>782</u>	128 931	<u>673</u>	52 630	<u>558</u>	129 156	<u>0</u>	0	<u>224</u>	-224
Satunnaiset tuotot ja kulut										
Satunnaiset tuotot	7 865		10 962		4 064		0		3 801	
Satunnaiset kulut	<u>32 192</u>	-24 327	<u>5 389</u>	5 573	<u>0</u>	4 064	<u>28 178</u>	-28 178	<u>4 014</u>	-214

Jäämä II	-100 275 266	-113 025 591	-100 759 681	-4 545 974	5 030 388
Siirtotalouden tuotot ja kulut					
Tuotot:					
Kunnilta	66 370	70 000	0	66 370	0
Kuntayhtymiltä	8 400	21 100	0	0	8 400
Elinkeinoelämältä	54 460	1 000	54 460	0	0
Voittoa tavoittelemattom. yhteisöiltä	13 000	0	13 000	0	0
Kotitalouksilta	10 371	5 000	10 371	0	0
Muut	175 000	327 601	120 000	217 100	175 000
					252 831
					0
					66 370
					0
					8 400
Kulut:					
Kunnille	-22 907 221	-25 208 472	-22 907 221	0	0
Kuntayhtymille	-1 795 296	-1 311 402	-1 795 296	0	0
Elinkeinoelämälle	-509 629	-241 864	-509 629	0	0
Voittoa tavoittelemattom. yhteisöille	-3 461 948	-6 111 972	-3 461 948	0	0
Kotitalouksille	-2 013 035	-1 837 700	-59 524	-684 829	-1 268 682
Ulkomaille	-7 547 361	-6 568 554	-7 547 361	0	0
Muut	-17 391	-18 163	-16 891	0	-500
Kulujen palautukset	1 200	-38 250 682	3 417	-41 294 709	1 200
					-36 296 671
					0
					-684 829
					0
					-1 269 182
Jäämä III	-138 198 347	-154 103 200	-136 803 520	-5 164 433	3 769 606
Tuotot veroista ja pakollista maksuista					
Perityt arvonnalisäverot	2 792 318	2 453 276	2 045 121	504 885	242 312
Suoritetut arvonnalisäverot	19 691 381	-16 899 063	14 242 854	-11 789 579	9 804 124
					-7 759 003
					5 823 650
					-5 318 765
					4 063 607
					-3 821 295
Tilikauden kulujäämä	-155 097 410	-165 892 779	-144 562 524	-10 483 198	-51 689

Stakes –tiliviraston (557) tase

	TASE		TASE	
	31.12.1999		31.12.1998	
VASTAAVAA				
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄVAIKUTTEISET SIIJOITUKSET				
Aineettomat hyödykkeet				
Aineettomat oikeudet	<u>1 183 524</u>	1 183 524	<u>2 003 345</u>	2 003 345
Aineelliset hyödykkeet				
Koneet ja laitteet	17 040 969		15 041 769	
Kalusteet	669 736		845 768	
Muut aineelliset hyödykkeet	23 171		<u>143 401</u>	16 030 939
Ennakkomaksut+keskener.hank	<u>185 440</u>	17 919 316		
Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaik.sijoitukset				
Käyttöomaisuusarvopaperit	<u>188 200</u>	188 200	<u>410 344</u>	410 344
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS				
Vaihto-omaisuus				
Aineet ja tarvikkeet	807 790		1 398 823	
Keskeneräiset tuotteet	692 920		375 252	
Valmiit tuotteet/Tavarat	3 798 801		2 997 020	
Ennakkomaksut	<u>0</u>	5 299 511	<u>569 740</u>	5 340 836
Lyhytaikaiset saamiset				
Myyntisaamiset	55 636 498		38 135 831	
Siirtosaamiset	35 996		490 131	
Muut lyhytaikaiset saamiset	205 412		297 058	
Ennakkomaksut	<u>412 759</u>	56 290 665	<u>1 855 498</u>	40 778 517
Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat				
Kassatilit	38 496		44 988	
Muut pankkitilit	1 644 459		734 906	
Muut rahat ja pankkisaamiset	<u>13 788</u>	1 696 743	<u>13 581</u>	793 475
VASTAAVAA YHTEENSÄ		82 577 959		65 357 456
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Valtion pääoma				
Valtion pääoma 01.01.1998	4 458 929		4 458 929	
Edellisten tilikausien muutos	-12 953 131		0	
Pääoman siirrot	166 502 977		152 939 647	
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	<u>-155 097 410</u>	2 911 364	<u>-165 892 779</u>	-8 494 203
Rahastojen pääomat				
Muut rahastot ja lahj.varat	<u>13 788</u>	13 788	<u>13 581</u>	13 581
VIERAS PÄÄOMA				
Lyhytaikainen				
Saadut ennakot	2 089 577		3 305 874	
Ostovelat	16 171 163		13 752 673	
Tilivirastojen väliset tilit.	6 392 436		6 075 046	
Edelleen tilitettävät erät	9 092 496		6 589 697	
Siirtovelat	32 198 257		31 490 620	
Muut lyhytaikaiset velat	<u>13 708 878</u>	79 652 807	<u>12 624 166</u>	73 838 077

VASTATTAVAA YHTEENSÄ

82 577 959

65 357 456

Stakes –tilivirasto (557)**Talousarvion toteutumalaskelma 01.01. - 31.12.1999**

	Tilinpäätös 1998	Talousarvio 1999	Tilinpäätös 1999	Tilinpäätös - talousarvio
				Suurempi (+) Pienempi (-)
Tuloarviotilit				
11.04.01 Arvonlisäverotulot	1 876 636	2 186 973	2 186 973	0
12.33.99 STM:n hallinnonalan muut tulot	143 001	107 548	107 548	0
12.39.04 Menorästien ja siirrettyjen määrärahojen peruutukset	8 710 212	6 812 181	6 812 181	0
12.39.09 Valtiolle maksettavat päivä- ja äitiysrahat sekä sosiaaliturva- maksut	21 174	8 594	8 594	0
12.39.10 Muut sekalaiset tulot	141 988	158 215	158 215	0
12.39.50 Nettotulot osakemyynnistä	0	27 937	27 937	0
13.03.01 Osinkotulot	839	900	900	0
Tuloarviotilit yhteensä	10 893 851	9 302 346	9 302 346	0
Menoarviotilit				
24.50.66 Yhteistyö Keski- ja Itä-Euroopan, Venäjän ja muiden IVY- maiden kanssa (S3V)	2 400 000	2 975 000	2 975 000	0
28.80.24 VEL-perusteinen ja varhaiskuntoutustoiminta (S2V)	197 554	81 814	81 813	-1
28.81.23 Arvonlisäveromenot (A)	13 039 335	18 675 702	18 675 702	0
28.81.24 Kehitys yhteistyöstä ja lähialueyhteistyöstä aiheutuvat arvon- lisäveromenot (A)	616 701	368 692	368 692	0
28.81.24.1 Kahdenvälinen kehitys yhteistyö	560 732	297 541	297 541	0
28.81.24.2 Lähialueyhteistyö	55 969	71 151	71 151	0
29.88.50 Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (S3V)	797 400	706 200	706 200	0
29.88.50.1 Tutkimushankkeiden rahoitus	134 000			
29.88.50.2 Valtuuksien käytöstä aiheutuvat menot	663 400			
30.14.43 Maaseudun kehittäminen (S3V)		160 000	160 000	0
30.14.43.1 Valtakunnalliset tutkimus- ja kehittämishankkeet ja yhteistyö- ryhmän menot		160 000	160 000	0
30.33.43 Maaseudun kehittäminen (S3V)	200 000			
30.33.43.1 Valtakunnalliset tutkimus- ja kehittämishankkeet	200 000			
33.02.21 Toimintamenot (S2V) Stakes	103 890 397	109 100 000	109 100 000	0
33.02.21.1 Toimintamenot	103 847 000	109 100 000	109 100 000	0
33.02.21.2 Maksullinen toiminta	-982 603	0	0	0
33.02.21.3 Karjala-projektin hintatuki	1 000 000			
33.02.21.4 Terveystuon Tekniikan Säätiön toiminnan uudelleen jär- jestely	26 000			
33.12.21 Toimintamenot (S2V) koulukodit	4 053 000	3 497 000	-695 117	-4 192 117
33.14.21 Toimintamenot (S2V) mielisairaalat	8 220 000	11 020 000	11 020 000	0
33.23.30 Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon (A)	21 919 208	21 000 000	20 678 069	-321 931
34.06.02 Palkkaperusteinen työllistämistuki valtionhallinnolle (A)	4 123 939	2 842 745	2 842 745	0
34.06.02.1 Palkkaukset	4 123 939	2 842 745	2 842 745	0
Menoarviotilit yhteensä	159 457 533	170 427 152	165 913 103	-4 514 049
Tilikauden alijäämä	148 563 682		156 610 757	

3.2 Tilinpäätöslaskelmien liitteenä annettavat tiedot

Tilinpäätöslaskelmien liitteenä annettavat tiedot:

- Liite 1: Selvitys suunnitelmien mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista
- Liite 2: Henkilöstökulut ja luontaisedut sekä lomapalkkavelka
- Liite 3: Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintamenojen ja muiden pitkävaikutteisten menojen muutokset
- Liite 6: Myönnettyt valtiontakaukset, valtion takuut ja muut vastuusitoumukset eriteltynä
- Liite 7: Peruste, jonka mukaista kurssia on käytetty muunnettaessa viraston ja laitoksen ulkomaanrahanmääräiset velat, saamiset ja muut sitoumukset Suomen rahaksi
- Liite 8: Eri yhtiöiden erilajiset osakkeet ja osuudet sekä muut osakkeisiin rinnastettavat arvopaperit
- Liite 10: Selvitys kirjanpidon täydentämisestä tilinpäätöksessä 42 f §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla
- Liite 11: Erittely seuraavaan varainhoitovuoteen siirretyistä määrärahoista
- Liite 13: Tilinpäätöksen täsmäytyslaskelma
- Liite 14: Oman pääoman muutokset, mk
- Liite 15: Tuotto- ja kululaskelmaan kirjattava talousarvion ulkopuolinen rahoitus
- Liite 16: Taseeseen sisältyvät rahastoidut varat
- Liite 18: Niuvanniemen sairaalan saatavat Pohjois-Karjalan sairaanhoitopiiriltä
- Liite 19: Luettelo tilinpäätöslaskelman liitteistä, jotka eivät toteudu tilivirastossa
- Liite 20: Allekirjoitukset

3.3 Tilinpäätöksen laskelmien tarkastelu

Tuotto- ja kululaskelma

Tuotto- ja kululaskelmaan sisältyy lähes kaikki toimintaan saatu ja käytetty rahoitus. Osa ulkopuolisesta rahoituksesta ts. taseessa seurattavat välitettävät varat eivät sisälly tuotto- ja kululaskelmaan. Kustannuslaskelmia ja tuotto- ja kululaskelmia verrattaessa syntyy eroa lähinnä siitä, että kustannuslaskelmiin on lisätty laskennalliset pääomakustannukset ja kustannuslaskelmista on rajattu Stakesin toimintaan kuulumattomia avustuksia (Alkoholitutkimussäätiön avustus 3,2 milj.mk ja kunnille maksettava valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon 20,7 milj.mk) ja ulkopuolisten projektien rahoituksia. Lisäksi perityt ja suoritettavat arvonnäkövero- ja arvonnäköverot sisältyvät tuotto- ja kululaskelmaan. Kustannuslaskelmissa arvonnäköveroja ei huomioida.

Koska budjettirahoitus ei sisälly tuottoihin, jää tilikauden jäämä pääsääntöisesti miinusmerkkiseksi.

Tuotto- ja kululaskelman perusteella Stakesin tuotot olivat 70,4 milj.mk, kulut 215,0 milj.mk ja tilikauden kulujäämä 145,0 milj.mk (v.1998 62,0 milj.mk, 210,1 milj.mk ja 148,0 milj.mk). Muut toiminnan tuotot, jotka sisältävät ulkopuolista rahoitusta, muodostivat 53 prosentin osuuden (v.1998 55 %) kun taas maksullisen toiminnan tuottojen osuus oli 44 % kokonaistuotoista (v.1998 41 %). Henkilöstökulujen osuus oli 43% (v.1998 42%) ja siirtotalouden kulujen osuus 17 % (v.1998 18%) kokonaiskuluista.

Sairaaloiden tuotot olivat 148,8 milj.mk, kulut 159,2 milj.mk ja kulujäämä 10,5milj.mk (v.1998 140,5 milj.mk, 150,2 milj.mk ja 9,7 milj.mk).

Koulukotien tuotot olivat 69,4 milj.mk, kulut 69,5 milj.mk ja kulujäämä 52 000 mk (v.1998 52,0 milj.mk, 60,1 milj.mk ja 8,2 milj.mk). Koulukotien suurimmat kuluerät olivat henkilöstökulut 61 % ja vuokrat 11 % kokonaiskuluista. Koulukodeissa annettavan perusopetuksen ja muun opetustoimen piiriin kuuluvan toiminnan rahoitusjärjestelmä perustuu laskennallisiin yksikköhintoihin, jotka opetusministeriö määrää ja valtioneuvosto vahvistaa ennalta seuraavaa vuotta varten. Toiminnan tuottoihin kirjattavat Muut toiminnan tuotot, joiden yhteissumma koulukodeilla oli vuonna 1999 9,3 milj.mk koostuu lähes kokonaan opetusministeriön maksamista korvauksista.

Koko tiliviraston toiminnan tuotoista, jotka vuonna 1999 olivat 288,6 milj.mk (v.1998 254,3 milj.mk), koostuu 52 % sairaaloilta (v.1998 56 %). Erityisesti koulukodit ylittivät vuoden 1999 tuottotavoitteet ja koko tiliviraston toiminnan tuotot kasvoivat 14 % vuodesta 1998.

Tase

Tiliviraston taseen vaihto-omaisuuteen 'Aineet ja tarvikkeet' -tilille (1509) oli vuonna 1998 kirjattu mm. valtion mielisairaaloiden lääkevarastot. Lääkkeiden on kuitenkin katsottu olevan edelleen sellaisenaan luovutettavaksi tarkoitettuja hyödykkeitä, jotka Valtiokonttorin ohjeen mukaan tulee kirjata vaihto-omaisuuteen tiliryhmään Valmiit tuotteet. Vuoden 1999 kirjaus tehtiin Valtiokonttorin ohjeen mukaiseksi.

Taseen käyttöomaisuuden tilin Käyttöomaisuusarvopaperit erän vähennys johtuu HPY Holding Oyj:n osakkeiden siirtämisestä Valtiokonttorin hallintaan vuonna 1999. Muut pankkitilit – tilin tase-erä koostuu kokonaisuudessaan Stakesin euromääräisen postisiirtotilin 31.12.1999 saldosta.

Tiliviraston tase-eristä Lyhytaikaiset saamiset -tilin Ennakkomaksut –erä pieni edellisestä vuodesta. Tilille kirjataan mm. Hedecin ulkomailla toteutettavien projektien paikallistoimistojen käyttöön lähetetyt ennakkovarot. Ennakkomaksujen vähennys johtuu siitä, että ulkoasiainministeriön rahoittama Namibia-projekti oli päättymässä vuoden 1999 lopulla ja aikaisemmin lähetetyt ennakkovarot oli tilitetty Stakesiin. Samoin EU-rahoitteisen Karjala-projektin partnereille lähetetyt ennakoiksi kirjatut erät kuitattiin kokonaisuudessaan vuonna 1999. Myyntisaamiset – tilin lisäys edelliseen vuoteen verrattuna aiheutuu mm. Eu:lta laskutettujen erien kasvusta ja vuoden 1999 kustannuksista, jotka tullaan laskuttamaan vasta vuonna 2000 ja jotka on tilinpäätöksessä kirjattu saamisiin.

Talousarvion toteutumalaskelma

Seuraavassa taulukossa on esitetty tiliviraston talousarvion toteutuminen. Talousarvion toteutumataulukossa on esitetty yhteenvetona koko tiliviraston eli Stakesin ja sen alaisten laitosten määrärahat ja niiden käyttö. Toimintamomentit ovat laitosryhmittäisiä yhteenvetoja.

Talousarvion toteutumalaskelma 1.1. – 31.12.1999

Talousarvion toteutuminen bruttobudjetoitujen momenttien osalta							
Talousarviotili		Määräraha tai tuloarvio					
		Varainhoitovuodelta	Edellisiltä vuosilta	Käytettävissä	Käytetty, kertynyt tai peruutettu	Siirretty seuraavalle vuodelle	Vertailu talousarvioon
11.04.01	Arvonlisäverotulot				2 187 000		
12.33.99	STM:n hallinnonalan muut tulot				108 000		
12.39.04	Menorästien ja siirrettyjen määrä rahojen peruutukset				6 812 000		
12.39.09	Valtiolle maksettavat päivä- ja äitiys rahat sekä sosiaaliturvamaksut				9 000		
12.39.10	Muut sekalaiset tulot				158 000		
12.39.50	Nettotulot osakemyynnistä				28 000		
13.03.01	Osinkotulot				1 000		
24.50.66	Yhteistyö Keski- ja Itä-Euroopan, Venäjän ja muiden IVY-maiden kanssa (S3V)	2 975 000	601 000	3 576 000	3 253 000	323 000	
28.80.24	VEL-perusteinen ja varhais kuntoutustoiminta (S2V)	82 000	35 000	117 000	104 000	13 000	
28.81.23	Arvonlisäveromenot (A)				18 676 000		
28.81.24	Kehitysyhteistyöstä ja lähialueyhteistyöstä aiheutuvat arvonlisäveromenot (A)				369 000		
29.88.50	Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (S3V)	706 000	295 000	1 001 000	869 000	132 000	
30.14.43.1	Valtakunnalliset tutkimus- ja kehittämishankkeet ja yhteistyöryhmän menot (S3V)	160 000	55 000	215 000	192 000	23 000	
33.23.30	Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon (A)	21 000 000		21 000 000	20 678 000		322 000
34.06.02	Palkkaperusteinen työllistämistuki valtionhallinnolle (A)				2 843 000		

Talousarvion toteutuminen nettobudjetoitujen momenttien osalta							
Talousarviotili		Määräraha tai tuloarvio	Edellisiltä vuosilta	Käytettävissä	Käytetty, kertynyt tai peruutettu	Siirretty seuraavalle vuodelle	Vertailu talousarvioon
33.02.21.1	STAKESin toimintamenot maksuton toiminta (S2V)	109 100 000	13 245 000	122 345 000	113 284 000	9 061 000	
33.02.21.2	STAKESin maksullisen palvelu- toiminnan hintatuki						
	Bruttotulot	18 245 000		18 245 000	31 364 000		
	-bruttomenot	18 245 000		18 245 000	26 986 000		
	=nettotulot	0		0	4 378 000	4 378 000	
33.12.21	Valtion koulukotien toimintamenot (S2V)						
	Bruttomenot	49 937 000			56 203 000		
	-bruttotulot	46 440 000			59 971 000		
	=nettomenot (+)/nettotulot (-)	3 497 000	424 000	3 921 000	-3 768 000	3 497 000	
33.14.21	Valtion mielisairaaloiden toimintamenot (S2V)						
	Bruttomenot	153 146 000			154 138 000		
	-bruttotulot	142 126 000			147 681 000		
	=nettomenot	11 020 000		11 020 000	6 457 000	4 563 000	
498331221	Valtion koulukotien toimintamenot (S2V)		2 136 000	2 136 000			*)
498331421	Valtion mielisairaaloiden toimintamenot (S2V)		4 676 000	4 676 000			*)
	*) Momentti 12.39.04 sisältää siirtomäärärahojen peruutuksina seuraavat erät:						
Talousarviotili		Mk					
498331221		2 136 000					
498331421		4 676 000					
Yhteensä		6 812 000					

Maksuton toiminta

Stakesin toimintamomentin maksuttomassa toiminnassa (33.02.21.1 ja 33.02.21.4) oli vuonna 1999 käytettävissä 122,3 milj.mk (v. 1998 121,5 milj.mk). Stakes kirjaa toimintamomentille nettoperiaatteella Euroopan Unionilta ja muualta valtion hallinnon ulkopuolelta saamansa projektirahoituksen. Stakesin toimintamenoissa oli maksuttoman toiminnan nettokäyttö vuonna 1999 113,3 milj.mk (v. 1998 108,3 milj.mk), joka muodostui seuraavasti:

Stakesin toimintamenojen maksuttoman toiminnan nettokäyttö 1998-1999

1 000 mk	Toteutunut 1998	Toteutunut 1999
Budjettirahoituksen bruttokäyttö	109 077	113 928
EU-rahoituksen käyttö	3 501	5 202
<u>Muun ulkopuolisen rahoituksen käyttö</u>	<u>2 185</u>	<u>2 487</u>
Bruttomenot	114 764	121 617
Budjettirahoituksen hyvitykset	1 117	673

EU-rahoituksen tuotot	3 702	5 202
Muun rahoituksen tuotot	1 691	2 458
Bruttotulot	6 865	8 333
NETTOSUMMA	108 253	113 255

Taulukon lukuihin sisältyvät sekä kuluvan vuoden että siirtomäärärahatilien tapahtumat. Toimintamenojen bruttomenot kasvoivat sekä budjettirahoituksen että EU-varojen osalta. Bruttomenot olivat yhteensä 6,8 milj.mk pienemmät. Bruttotulot kasvoivat 1,5 milj.mk. Toimintamomentin nettosumma kasvoi viisi prosenttia.

Yhteistoiminnan tuottoina käsitellään maksuttomassa toiminnassa mm. EU:n hyväksymät hankkeet ja pääosa muustakin ulkopuolisesta rahoituksesta, samoin toiselta valtion virastoilta saadut muut kuin myyntituotot.

Vuonna 1999 käytettävissä olevista määrärahoista siirtyi seuraavalle vuodelle 13,4 milj.mk, jossa on 9,0 milj.mk budjettirahoitusta, ja 4,4 milj.mk toimintamomentille nettoutettavaa maksullisen toiminnan ylijäämää. Siirtyvä budjettirahoitus säilyi lähes saman suuruisena kuin edellisenä vuonna. Vuonna 1999 Stakesilla ei ollut käytettävissään lainkaan hintatukea ja tilijaottelun muutoksella saatiin mahdollisuus nettouttaa maksullisen toiminnan ylijäämä toimintamomentille, mikä vaikutti siirtyvän määrärahan määrään.

Momentilta 33.23.30 on maksettu kunnille 20,7 milj.mk valtion korvausta sodista kärsineiden huoltoon. Määrärahasta kului 98,5%.

Maksullinen toiminta

Stakesin toimintamomentilla olivat maksullisen toiminnan bruttomenot (mom. 33.02.21.2 ja 33.02.21.3 27,1 milj.mk (v. 1998 25,2 milj.mk), joka on 8 prosenttia suurempi kuin edellisenä vuonna. Bruttotulot olivat 31,4 milj.mk (v. 1998 26,2 milj.mk), jossa on 20 prosenttia kasvua. Erityisesti Sosiaalitutkimus-yksikkö ja Sosiaali- ja terveysalan tietoteknologian osaamiskeskus lisäsivät maksullisen toimintansa tulokertymää.

Stakesin maksullisen toiminnan nettotulos oli 4,4 milj.mk ylijäämäinen. Edelliseen vuoteen verrattuna nettotulos oli ylijäämäinen jo ennen Hedecin lukujen huomioimista. Tukipalvelut-yksikön ja etenkin Terve-Sos tapahtuman alijäämä johtuu mm. tilavuokrien ennakoitua suuremmasta kustannuserästä ja Helsingin Messukeskuksen teknisten palveluiden kalleudesta. Lisäksi kutsuttujen vieraiden lukumäärä oli suuri ja osallistumismaksut jäivät sen vuoksi odotettua pienemmiksi.

Stakesin maksullista toimintaa kuvaavissa kustannusvastaavuuslaskelmissa on pyritty esittämään erikseen Stakesin ulkomaanavun yksikön, Hedecin, kannattavuus siten, että sekä eri rahoituserien käytön mukaiset kustannukset että rahoitusosuudet on huomioitu laskelmassa. Valtion sisäisistä kirjanpitoteknisistä syistä Hedecin toteuttamat ulkoasiainministeriön rahoittamat kehitys yhteistyö- ja lähialueyhteistyöhankkeet ovat toimintamomentin ulkopuolella. Hedecin Namibia-projektin UM:ltä laskutettujen tulojen käyttämätön osuus 4,5 milj.mk on tulouttamatta ja kirjattu lyhytaikaisiin velkoihin. Vastaava summa tuloutetaan seuraavana vuonna käytön perusteella.

Stakesin toiminnan ulkopuolinen rahoitus ja välitettävät varat

Seuraavassa taulukossa esitetään Stakesin toiminnan rahoitusrakenne vuosina 1997-1999.

Stakesin toiminnan rahoitus vuosina 1997-1999

Rahoituslähde	1997	1998	1999
	Toteutunut	Toteutunut	Toteutunut
A Maksuton toiminta			
Talousarviomäärärahat (33.02.21)			
- ko. vuoden määräraha*	110 910	103 847	109 100
- siirtynyt edelliseltä vuodelta	21 521	17 651	13 245
- siirtyy seuraavalle vuodelle	-17 651	-13 245	-9 061
Yhteensä	114 780	108 253	113 284
Muu hankerahoitus			
STM			
- STM terveyden edistäminen*	3 518	6 747	9 323
- STM/muut**	7 569	11 120	11 043
<i>STM yhteensä</i>	<i>11 087</i>	<i>17 867</i>	<i>20 366</i>
Muut			
- Suomen Akatemia	428	502	927
- Muu valtionhallinto	606	672	2 162
- Eu –rakennerahastot	90	2 036	3 134
- Eu –muu	3 216	3 702	5 202
- muu ulkopuolinen rahoitus	1 723	1 691	2 487
<i>Muut yhteensä</i>	<i>6 063</i>	<i>8 603</i>	<i>13 912</i>
Yhteensä	17 150	26 470	34 278
MAKSUTON YHTEENSÄ	131 930	134 723	147 562
B Maksullinen toiminta			
- Myyntitulot	19 501	26 175	31 364
- Hintatuki (33.02.21.)	2 000	1 000	-
- STM/TE –raha	30	6	-
- STM/muu			150
- Suomen Akatemia			160
- Muu UM:n rahoitus Hedecille yhteensä	19 010	10 645	7 253
- <i>UM/Hedec/Namibia</i>	<i>16 620</i>	<i>8 124</i>	<i>4 486</i>
- <i>UM/Hedec/245066 (-99 ja -98)</i>	<i>2 390</i>	<i>2 521</i>	<i>2 767</i>
MAKSULLINEN YHTEENSÄ	40 541	37 826	38 927

HUOM !

* Talousarviomäärärahaan ja STM/terveyden edistämisen hankerahoitukseen sisältyy Stakesin välittämät varat (seuraavan sivun taulukko)

** STM/muut sisältää EU-rakennerahastohankkeiden kansalliset maksuosuudet.

- Laskelma ei sisällä ECHO ja STEP -hankkeiden rahoitusta eikä Hedecin ns. läpikäytettyä.

- Vuoden 1999 muu hankerahoitus sekä muu UM:n rahoitus Hedecille esitetään seuraavasti (alkusaldo+tulot 99-siirtyvä rahoitus=toteuma)

EU-rahoitus

Nettobudjetoidut tulot EU-rahoitteisille maksuttoman toiminnan projekteille olivat vuonna 1999 5,2 milj.mk., joista saataviksi kirjattuja oli 1,7 milj.mk (v. 1998 3,7 milj.mk ja 0,3 milj.mk). Tämän lisäksi EU-tuloja kirjattiin ennakoiksi 0,4 milj.mk (v. 1998 2,1 milj.mk).

Maksullisen toiminnan EU-tuloja kirjattiin vuonna 1999 14,3 milj.mk (v. 1998 8,8 milj.mk ja v.1997 6,5 milj.mk). Nämä tulot kohdistuivat kaikki Hedecin projekteille. ESR-varat olivat vuonna 1999 2,4 milj.mk, joista omaan toimintaan käytettiin 1,1 milj.mk (v. 1998 5,2 milj.mk, joista omaan toimintaan käytettiin 2,7 milj.mk) ja loput olivat välitettäviä varoja. Näihin lukuihin ei sisälly kansallista rahoitusta. Maksuttoman toiminnan osalta Stakesin koordinoimien projektien partnereille välitettyjen EU-varojen määrä on ollut 1,3 milj.mk (v.1998 8,9 milj.mk).

Stakesin välittämät varat vuosina 1998 – 1999		
Aihe tai kohde	1998 1 000 mk	1999 1 000 mk
Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon	21 919	20 678
Alkoholitutkimussäätiön avustus	3 225	3 225
Stipendit, apurahat ja tutkimus- ja kehittämisrahat	111	102
Terveydenedistämismäärärahat	2 610	4 760
ECHO ja STEPS osaprojektit	4 607	-
EU-hankkeiden koordinointi, maksuton toiminta	8 876	1 328
EU-hankkeiden koordinointi, maksullinen toiminta	2004	3 668
EU-hankkeiden koordinointi, laitehankintoihin välitetyt varat	1804	1 812
Yhteensä	45 156	35 573

Valtion koulukotien talousarvion toteutuminen

Valtion koulukotien toiminta on kokonaan maksullista toimintaa ja talousarvio perustuu nettobudjettiin. Toimintamenojen (mom. 33.12.21) bruttomenot olivat 56,2 milj.mk (v. 1998 56,0 milj.mk) ja bruttotulot 60,1 milj.mk (v.1998 51,3 milj.mk). Menot säilyivät lähes ennallaan ja tulot kasvoivat 17 prosenttia edellisestä vuodesta. Vuoden 1999 talousarvioesityksessä arvioitua tulo- ja menotavoitteisiin verrattuna tulojen kasvu oli 29 % ja menojen kasvu 12 %. Tulot kasvoivat arvioitua suuremman hoitopäiväkertymän vuoksi ja koulukotien käyttöaste on ajoittain ollut yli 100%. Vuodelle 1999 asetetut tulotavoitteet ylitettiin selvästi.

Koulukotien hyvä tulos johti siihen, että vuodelle 2000 siirtyvä määräraha ylitti vuodelle 1999 myönnetyn 3,5 milj.markan nettomäärärahan. Koulukotitoimintaan oli käytettävissä edellisiltä vuodelta siirtynyttä nettomäärärahaa 2,6 milj.mk mutta siitä käytettiin vain 0,4 milj.mk ja tuloutettiin (mom. 12.39.04) 2,1 milj.mk.

Valtion mielisairaaloiden talousarvion toteutuminen

Sairaaloiden bruttomenot olivat 154,1 milj.mk (v. 1998 142,7 milj.mk), joka on 8 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Sairaaloiden bruttotulot olivat 148,1 milj.mk (v. 1998 139,2 milj.mk), jossa on kasvua kuusi prosenttia.

Sairaaloiden nettomenot olivat 6,5 milj.mk (v. 1998 3,6 milj.mk). Sairaaloilla oli käytettävissä edelliseltä vuodelta siirtynyttä nettomäärärahaa 4,7 milj.mk, joka tuloutettiin (mom. 12.39.04) kokonaan. Vuoden 1999 talousarvion määrärahasta siirtyy seuraavalle vuodelle 2,6 milj.mk.

4 Sisäinen valvonta

Stakesin sisäinen tarkastus on toisena tarkastusvuotenaan tehnyt elokuun loppuun mennessä kaksi varsinaista tarkastussuunnitelmaan perustuvaa tarkastusta, joista on tehty tarkastuskertomus. Näiden lisäksi on sisäisen tarkastuksen ohjesäännön mukaisen yleisen valvontatehtävän perusteella tehty neljä tarkastusmuistiota. Tarkastuksista on raportoitu pääjohtajalle sekä johtoryhmälle ja tarkastuskohteelle. Sisäisen tarkastuksen päällikön virkavapaus Valtiontalouden tarkastusvirastosta päättyi 31.8.1999, jolloin hän erosi Stakesin palveluksesta. Sisäisen tarkastuksen päällikön virka muutettiin sisäisen tarkastajan viraksi. Uuden viranhaltijan valinta siirtyi seuraavan vuoden puolelle.

Vuoden 1999 tarkastukset ovat, lähtökohtana Stakesin oma näkökulma, kohdistuneet tilinpäätökseen ja toimintakertomukseen sekä hankintoihin. Tarkastusmuistioin on raportoitu TE-rahojen (terveyden edistämiseen tarkoitettujen määrärahojen) hallinnoinnista, EU-varoja koskevista "nollailmoituksista", edustamista koskevan ohjeistuksen riittävydestä sekä Stakesin arkistotiloista ja arkiston maksullisista suoritteista.

Toimintavuoden tarkastussuunnitelman mukaisesti sisäisen tarkastuksen päähuomio on keskitetty Stakes-tiliviraston päämaksupisteen eli Stakesin omaan toimintaan. Sisäinen tarkastus on kuitenkin valvonut myös valtion mielisairaaloiden ja koulukotien toimintaa. Kannanottoja ja pikapalautetta ajankohtaisiin asioihin kuten budjetointiin, kustannus seurantaan ja vastuunjakoihin on annettu myös "epävirallisemmin" sähköpostitse sekä suullisesti mm. johtoryhmän kokouksissa ja talousyhdyshenkilöiden laatupiirissä. Tarkastuksella on edistetty osaltaan ohjeistuksen kattavuuden ja teknisen saatavuuden parantamista sekä sisäisen tarkkailun näkökohtien huomioon ottamista ohjeistuksessa ja päivittäisessä toiminnassa.

5 Allekirjoitukset

Toimintakertomus ja tilinpäätöslaskelmat on hyväksytty Helsingissä 23. maaliskuuta 2000.

Stakesin johtokunta

Eino Siuruainen

Pekka Alanen

Marjatta Bardy

Aino-Inkeri Hansson

Maija Kyttä

Hanna Pohjonen

Matti Pulkkinen

Birger Ch. Sandell

Vappu Taipale